

Rudolf Steiner

ÉRZÉKI VILÁG
ÉS
SZELLEMI VILÁG

Hat előadás Hannover-ben
1911. december 11. és 1912. január 1. között

* * *

Tau — Benső úT-ikalauz könyvtárából

<http://www.Tau.hu>

Benedictus:

....

*A világot akkor láthatod csak meg igazából,
Ha semmi, ami sajátos voltodból marad meg,
Nem homályosíthatja hatásával látásod tisztaságát.
Csak az, ki saját gondolkodását önmagán kívül
Tanulta szemlélni, ahogyan látás-erők
A földi testet maguktól eloldva szemlélik,
Az hatol szellemi valóságokba.
Szemléld így a képben, hogy a kép a látás-erők által
Alakuljon tudássá számodra,
A gondolatokat, amik térbelileg lényyszerűen
Formákká alakulnak, ember-gondolkodást tükrözve.*

Rudolf Steiner

„Der Hüter der Schwelle”
Seelenvorgänge in szenischen Bildern
6. kép: A Szellemi Világban

A mű a Szerző által át nem nézett leírások és jegyzetek alapján került kiadásra (1925).

A mű eredeti címe: „*Die Welt der Sinne und die Welt des Geistes*”

A fordítás fenti kiadás alapján készült

Első magyar kiadás: 1993. június.

Második kiadás: 1995.

© Felelős kiadó: Biczó Iván.

© Biczó Iván, 1995. Hungarian translation.

Minden jog fenntartva!

Megrendelés és bibliográfiai felvilágosítások:

1162 Budapest, Rákosi út 151/B.

ISBN: 963 450 971 1

Tartalom

ÉRZÉKI VILÁG ÉS SZELLEMI VILÁG	1
Tartalom	4
I. <i>A csak helyes gondolkodástól négy lépcsőn át a valós gondolkodáshoz. A Megismerés Fája.</i>	6
II. <i>Az érzéki világ – a működő akarat világa. A keletkezés és elmúlás világa – a működő bölcsesség világa. A jó mint teremtő, a gonosz, mit halálthozó princípium.</i>	33
III. <i>Az ember finom felépítésében létrejött négy rendellenesség. Az Én tiszta gondolatának megragadása. A gondolkodás megfigyelése – a Gondolati Út mint a Feltámadás mai Útja.</i>	62
IV. <i>Az anyag a térrel együtt a szellem széttöredezésével keletkezik. Az ideg-anyag, izom-anyag, csont-anyag kialakulása. Az ásványi és növényi lét keletkezése.</i>	86

- V. *Az ember kettős lény: az érzékileg észlelő, a mirigykiválasztást és emésztést folytató, valamint az idegi, izom- és csontrendszerrel bíró ember. A vér sajátos eredeti, majd a Paradicsomot követően változott szerepe az Én fejlődésben.* 114
- VI. *A teremtő Ige – az ember elmúló és keletkező szervei. Növény-szervek és emberi szervek összefüggése – a gyógyítás alapjai. Az ember szabadsága és felelőssége a Földfejlődés teljesüléséért.* _____ 141
- SZELLEMTUDOMÁNYI KIADVÁNYOK** _____ 167
- A SZELLEMTUDOMÁNYI KIADVÁNYOK BESZEREZHETŐK A FŐVÁROSBAN :** _____ 169

I.

A csak helyes gondolkodástól négy lépcsőn át a valós gondolkodáshoz. A Megismerés Fája.

Hannover, 1911. december 27.

Ebben az előadássorozatban feladatomnak tekintem, hogy összekapcsoló hidat verjünk viszonylag mindennapos dolgok, tapasztalatok között, amikkel az ember a közönséges életben találkozhat és az emberiség legmagasztosabb ügyei között. Ezzel pedig nyíljon meg ismét egy út a mindennap életéből ahhoz, amit számunkra, a lélek és a szellem számára a Szellemtudomány jelenthet. Tudjuk, hogy a Szellemtudomány, amennyiben egyre jobban és jobban elmélyedünk abban, amit adhat, érzületünkbe áramlik, beáramlik akaratunkba, beáramlik azokba az erőkbe, amikre azért van szükségünk, hogy az élet legváltozatosabb eseményei során helyt állhassunk. Tudjuk továbbá, hogy úgy, ahogyan most azoknak a befolyásoknak a következtében, amik a magasabb világokból éppen a mi időnkben érkeznek, tájékozódhatunk a

Szellemtudományról, ez a Szellemtudomány a mai emberiség számára bizonyos értelemben egy szükségletet jelent. Tudjuk, hogy egy viszonylag rövid idő elteltével minden biztosságát, teljes belső nyugalját, minden az élethez megkívánt békéjét elveszítené az emberiség, ha a szellemtudományi híradás nem érkezne el éppen a mi időnkben, ehhez az emberiséghez. Továbbmenve, azzal is tisztában vagyunk, hogy ennek a szellemi áramlatnak a következtében tulajdonképp az emberek két gondolatbeli, érzés- és érzületbeli irányzata csap össze egymással.

Az egyik az a gondolat- és érzületirányzat, amely sok századon át készült elő és ma valójában a legtágabb értelemben és mértékig megragadta az emberiséget, vagy a közeljövőben nagy valószínűséggel teszi majd azt. Az a gondolat- és érzületbeli irányzat ez melyet materialistának hívunk, legtágabb értelemben materialistának. S ez, úgy mondhatjuk, harcba száll azzal a másik gondolatirányzattal, amelyet szellemtudományosként ismerünk: a spirituális szellemi irányzattal. És a közeli jövő felé haladva, ennek a két irányzatnak, ennek a két gondolat- és érzületirányzatnak a harca egyre inkább feltűnővé válik majd. Olyan lesz, hogy egyáltalában nem lehet mindent megkülönböztetni majd, hogy egy-egy gondolati-, vagy érzületbeli irányzattal kapcsolatosan egy leplezetlen igazsággal – mondjuk, hogy a materializmus leplezetlen képviselőjével – van-e dolgunk, vagy pedig mindenféle álarc mögött az egyik,

vagy a másik gondolat-, ill. érzületiránnyal van-e dolgunk. Elég materialista áramlat jelenik ugyanis majd meg, melyek – ha szabad így mondani – spirituálisan álcázzák majd magukat, és olykor nehéz lesz majd kivenni, hol is búvik meg bennük a materializmus, és hol található valóban spirituális szellemi áramlat. Hogy ebben a vonatkozásban mennyire nehézkes eligazodni, az utóbbi időben két előadásban igyekeztem különböző módokon is megmutatni, amiket közvetlenül egymás után tartottam, amikor is az egyik előadásban azt a szempontot kíséreltem meg felkelteni, hogy az embert a jelen kort uraló bizonyos gondolatok és ideák alapján hogyan válhat a Szellemtudomány tisztességes és becsületes ellenfelévé. „Wie man Geisteswissenschaft widerlegt” (Hogyan cáfoljuk a Szellemtudományt), ezt igyekeztem az egyik előadásban bemutatni, amelyet követően másikat is tartottam, „Wie man Geisteswissenschaft verteidigt” (Hogyan védelmezzük a Szellemtudományt), vagy „Wie man Geisteswissenschaft begründet” (Hogyan indokoljuk a Szellemtudományt) címmel.

Nem mintha netán azt hittem volna, hogy az egyik, vagy a másik irányban akartam volna mindent felhozni, egy érzést akartam csupán felkelteni arra vonatkozólag, hogy tényleg sokat, rendkívül sokat lehet felhozni a jogosság nagy látszatával kísérten a szellemtudományi világnézet ellen; és, hogy azok, akik nem tehetnek másként, mint lelkükből, hogy úgy mondjuk, kifacsarni az ellenségeskedést, éppenséggel nem

a kor legigaztalanabbjaihoz, hanem gyakran az igazságért küzdők legbecsületesebbjeihez tartoznak. Egyáltalán nem akarom mindazokat az okokat, amiket a Szellemtudomány ellen felhozhatók, ismét felsorolni; álljon itt csak az arra való utalás, hogy korunk gondolatszokványaiból, nézeteiből kiindulva léteznek olyan okok, amik jó alapra épülhetnek és, hogy a Szellemtudományt jó alapról lehet cáfolni. A kérdés most az, hogy, ha a Szellemtudományt cáfoljuk, ha egyszer mindazokat az okokat, amik a Szellemtudománnyal szemben felhozhatók, elővesszük: mivel is érjük el a legmegalapozottabb cáfolatot? Nézzék, ha valaki ma teljes lelki lényének alapfeltételei révén a Szellemtudomány híve és azután megismerkedik mindazzal, amit a tudományok tág értelemben materialista alapeszméjükből kiindulva fel tudnak hozni, akkor, ha egyáltalán ismeri a jelen kor tudományos világát, a Szellemtudományt alaposan megcáfolhatja. Előbb azonban a maga lelkében kell egy bizonyos állapotot létrehoznia, hogy a cáfolatot alaposan készítse el. Egy bizonyos állapotot kell lelkében előállítania: az az állapot ez, hogy az ilyen embernek, hogy a Szellemtudomány cáfolatához felövezze magát, a puszta ész-álláspontra, a puszta intellektus álláspontjára kell helyezkednie. Hogy evvel mire gondolunk, azt egy a másik oldalról jövő vizsgálat világítja majd meg a következők szerint. Vegyük először azt, amit mintegy személyes tapasztalatként állítottam oda. Ha a jelenkor tudományos eredményeit ismerjük és, hogy úgy mondjuk, csak az eszére bízza magát az ember, a Szellemtudo-

mányt jó alapról cáfolhatja. Álljunk meg röviden ennél és feladatunkhoz kísérreljünk meg most egy teljesen más oldalról közeledni.

Nézzék, az ember tulajdonképpen két oldalról nézheti a világot. A világ egyik képe akkor adódik, amikor, mondjuk egy igen szép napfelkeltét szemlél az ember, amelynél a Nap a hajnalpír aranyából mintegy önmagát hozva világra jelenik meg, utána ragyogva végigvonul a Föld előtt és az ember utána elmerül a gondolatba, hogy a napsugár, a napmeleg éves ciklusban varázsolja elő az életet a Föld mélyéből. Vagy szemlélődésnek adhatja magát át, amikor lement már a Nap és az alkony is elhalványult, amikor lassan beáll az éj sötétje és az égbolton számtalan csillag gyűl; elmerülhet az ember az éjszakai égbolt csodáiba is. Amikor az ember, ha így szemléli azt, ami természet körülötte, olyan képzethez jut, amely, mondhatni, a legmélyebb boldogsággal kell, hogy eltöltse. Ez a képzet ugyanis egy goethei alapgondolatra hasonlíthat. Annyira csodálatosan szépen mondta egyszer Goethe: Ó, ha tekintetünket a csillagos ég csodáira szegezzük, a Mindenség mozgását szemléljük, minden nagyszerűségével, végül mégis az az érzésünk támad, hogy minden, minden, ami csak megjelenik, körös-körül a Mindenség köréből, mindez akkor nyeri csak el értelmét, ha egy csodáló emberben, egy emberi lélekben tükröződik. – Igen, mert az ember azt a gondolatot kapja, hogy úgy, ahogyan a levegő körülötte képezi a lényét, beléje hatol,

hogy lélegezheti, hogy annak a folyamatnak a révén, amin ő benne áthalad, az felépíti a lényét, hogy éppen úgy, ahogyan eredménye ezért ennek a levegőnek és törvényeinek és összetételének, – egy bizonyos módon eredménye az egyéb széles világnak is, amely körülveszi, mindazzal, ami érzékeinkbe áramlik; nemcsak a látás szervébe, de abba az érzékbe is, amely a hangzó világot veszi fel és a többi világokat is, amik érzékeinken át beáramlanak. Az, hogy az ember ezzel a külső érzéki világgal ennek az érzéki világnak az egybeáradt eredményeként áll szembe; úgy áll itt, hogy önmagához így szólhat: Ha mindazt, ami itt, kívül van, közelebből is szemügyre veszem, átgondolom, ha valamennyi érzékemmel észlelem, akkor annak az értelmét, amit itt áttekintek, legjobban az által látom teljesülni, hogy mindebből végül maga az ember csodalénye kristályosodott ki.

És igaz, hogy ekkor az embert az az érzés kerítheti hatalmába, melyet, hogy úgy mondjuk, ősi elemi módon a görög költő mondott ki a szavakkal: Sok hatalmas dolog létezik, de az embernél semmi sem hatalmasabb! Mennyire egyoldalúnak látszik minden megnyilatkozás, kinn a világban! Az emberben azonban ezek a megnyilatkozások a sokoldalúságra látszanak egybeáradni, ha az érzéki világot tekintjük, kinn és aztán ennek magának a közepén az embert, érzéki lényként, melybe minden egyéb beáramlik. Minél alaposabban tekintjük ugyanis meg a világot, annál inkább jelenik

meg az egyéb Univerzum minden egyoldalúságának egybeáradásaként az ember. Ekkor aztán, ha a nagyvilág és az emberben történő egybeáradása iránti ezt az érzést kifejtettük, egy mélyen boldogító érzéstől áthatott gondolat jelenik meg lelkünkben, az *istenakarta ember* gondolata, azé az emberé, aki úgy jelenik meg, mintha istentettek és isteni szándékok egy teljes Univerzumot építettek volna fel, melyből mindenfelől hatásokat jövesztettek volna, úgy, hogy ezek a hatások végül egy legméltóbb műbe, melyet az Istenek minden oldalról az Univerzum középpontjába állítottak, áradhattak egybe: az emberbe. Istenakarta mű! Ezt mondotta az is, aki épp ebben a vonatkozásban figyelte meg az érzéki világot kinn, az emberhez való viszonyában: Mi is a zenész minden hangszere az emberi hallószerv, ennek a zenehangszernek, vagy az emberi gégefő, ennek a másik hangszernek az ellenében! Sok minden csodálható a világban: nem megcsodálni az embert, ahogyan középütt áll a világban, ez csak akkor lehetséges, ha nem ismerik csodás építményét. Ha ilyen megfontolásokra adjuk magunkat, lelkünkbe az a gondolat lép: Mi mindent is tettek isteni-szellemi Lények, hogy ezt az embert létrehozzák!

Ez az egyik út, kedves Barátaim, amit a világ egy szemlélete nyújthat az ember számára. Van azonban egy másik út is. Ez a másik út akkor nyílik meg számunkra, ha egy érzületet fejlesztünk magunkban annak magassága és ereje és lenyűgöző volta

íránt, amit morális ideáloknak hívunk; ha a magunk lelkébe pillantást vetünk és kissé engedjük attól megérinteni magunkat, amit morális ideálok jelentenek a világban. Egy egészséges emberi természet, egy minden irányban egészséges emberi természet tartozik hozzá, hogy teljes nagyságában érezzük át az ember morális ideáljainak magasságát. És a morális ideálok irányában olyasmit fejleszthetünk ki magunkban, ami hasonlóan lenyűgöző hatást képes gyakorolni a lelken belül, mint a Mindenség megnyilatkozásainak fénye és nagyszerűsége hatnak kívülről az emberen keresztül. Ez akkor van, ha mindazt a szeretetet és lelkesedést fellobbanjuk magunkban, melyek az ember morális ideáljaira és céljaira támaszkodhatnak. Hatalmas hő járhatja ekkor át az embert. Ekkor azonban a morális ideáloknak ehhez az érzéséhez gondolatként egészen szükségszerűen tagolódik hozzá valami más, mint ami az előbb említett világszemlélet alapján adódik, amely az Univerzum emberen keresztüli megnyilatkozásaira támaszkodik. Éppen azok, akik a legmagasabban a legerőteljesebben érzik a morális ideálok hatalmát, éppen ezek, érzik ezt a másik gondolatot, legjelentékenyebben. Ez azt jelenti, hogy érzik a gondolatot: Ó ember, mennyire távol vagy ahogyan most itt állasz, azoktól a morális ideáloktól, amik szívedben fakadhatnak; mennyire apróként állsz itt mindazzal amire képes vagy, cselekszel és tenni tudsz, azoknak a morális ideáloknak a nagyságához viszonyítva, amiket magad elé tűzhetsz! – És nem így érezni, és nem kicsinek érezni magát, így a morális ideálokkal szemben,

csak olyan lelki diszpozícióból származhat, amely maga is igen-igen apró. Ugyanis épp a lelki nagyság bizonyos növekedésekor érzi az ember a maga morális ideálokkal szembeni méltatlanságát. És a lélekben ekkor egy gondolat kel fel, amely gyakran fog el bennünket embereket: hogy erőteljesen és bátran kíséreljünk meg hozzáfogni, hogy, valamennyire éretté és egyre érettebbekké tegyük magunkat, hogy a morális ideálokat ismét és újólaj valamivel inkább, mint, annak elötte, erőkké tegyük magunkban. Lehetséges azonban hogy bizonyos természeteknél a morális ideálokhoz viszonyított méltatlanság annyira gyökeret verhet, hogy teljesen lesújtva érzik magukban, istentávolban, magukat éppen azért, mivel az egyik oldalról a külső ember – aki az érzékek világába van beleállítva – istenakarta voltát érzi erőteljes módon: Itt állasz (mondják maguknak ezek talán) mindabban, ami külső tekintetben vagy.... Ha külső lényként tekinted magad, azt kell mondanod: a teljes istenakarta világ egybeáradása vagy, istenakarta lény vagy, Istenhez hasonló ábrázatú vagy! Ezután bensődbe vetsz pillantást. Ekkor ideálok kelnek fel benned, amiket Isten írt szívedbe, amik kétségtelenül istenakarta erők kell, hogy legyenek számodra.... Te pedig lelkedből tapasztalatként az arra méltatlanságot látod forrásolni.

Ez a két út van az emberben a világ látása számára. Tekinthesi kívülről magát az ember és istenakarta természete folytán mélyen megindult lehet, és belülről veheti

szemügyre magát és istentávoli lelke miatt összetört lehet. Egy egészséges érzés, egészséges érzület azonban azt mondhatja csak magának: Ugyanabból az isteni ősalapból, amiből azok az erők, amik az egész Mindenség hatalmas kivonataként állították az embert középre, ugyanebből az isteni ősalapból kell kirügyezniük azoknak a morális ideáloknak is, amik szívünkbe íratk. – Miért esik annyira távol az egyik a másiktól? Ez az emberi lét tulajdonképpen nagy talánya. És a világban igazából nem létezett volna teozófia, filozófia sem, ha az emberi lelkekben tudatosan, vagy tudatlanul, érzületszerűen, vagy többé-kevésbé értelmileg világosan nem jött volna létre ez az ellentmondás, amelyet az imént jellemeztünk. Ennek az ellentmondásnak a tapasztalásából született ugyanis meg tulajdonképpen valamennyi mélyebb emberi elmélkedő és kutató tevékenység. Mi az, ami az istenakarta ember és az Istentől elidegenült ember közé áll be? Ez tulajdonképpen valamennyi filozófia alapkérdése. Ha ezt a kérdést akár a legkülönbözőbb módokon másként fogalmazták és jellemezték is, ez a kérdés mégis ott ül minden emberi gondolkodás és elmélkedés alapján. Hogyan is kaphat egyáltalán az ember elképzelést arról, hogy hidat kell verni a külsőnek a kétségtelenül boldogító látványa és lelkünk bennünket kétségkívül mély meghasonlásba döntő látványa között?

Lássák ezért, röviden jellemeznünk kell hát az utat, amit az emberi lélek járhat, hogy helyes és méltó módon hatoljon fel a lét legfőbb kérdéseinek az átéléséhez, hogy utána megtalálja, miben is állhat a tévedések eredete. Kinn ugyanis, a világban, amennyiben ma ezt a világot a külső tudomány uralja, ebben a világban, ha tudásról, megismerésről beszélünk, kétséget kizáróan mindig ezt mondják majd: Hát igen, megismerés, igazság a szükségszerű következmény, ha helyes ítéleteket alkotunk, ha a helyeset gondoljuk. – Nemrég egyszer, hogy jellemezzem, mekkora tévedés van abban az előfeltételben, hogy helyes ítéleteknek megismeréseket, s az igazságot kell eredményezniük, egy nagyon egyszerű hasonlatot használtam, melyet itt ismét el kívánok mondani, melyből meglátják, hogy a helyesnek nem kell a valóságoshoz vezetnie. Volt egy faluban egyszer egy kisfiú kit a szülei gyakran zsemléért küldtek; mindig tíz krajcárt adtak vele – az összeg és pénzfajta mellékes –, és érte mindig hat zsemlét hozott. Ha egyetlen zsemlét vásároltak, két krajcárba került. Tíz krajcárért tehát mindig hat zsemlét vitt haza. A kisfiú nem volt különleges számoló és sokat nem törődött vele, hogyan is áll az, hogy mindig tíz krajcárt küldenek vele, hogy egy zsemlé két krajcárba kerül és tíz krajcárjéért mégis hat zsemlét hoz haza. Most azonban egyféle nevelt fiútestvért kapott. Egy másik helyről egy másik fiút hoztak ugyanebbe a házba, egy kb. hasonlókorú fiút, ki azonban jó matematikatanuló volt. Most látta azt, hogy új társa a pékhez megy, s hogy tíz krajcárt adtak vele és tudta, hogy

egy zsemle két krajcár, s így szólt: Szükségszerű, hogy öt zsemlét hozz haza. Jó matematikus lévén, a helyeset gondolta: egy zsemle két krajcárba kerül, tíz krajcárt adnak vele, egész biztos tehát, hogy öt zsemlét hoz majd haza. De lám hatot hozott. Erre így szólt a jó számoló: De hisz ez teljesen téves, lehetetlen, hogy ha egy zsemle két krajcárba kerül és te tizet vittél, lehetetlen, hogy hat zsemlét hozzá. Tévedniük kellett, vagy te hozzáoptál egy zsemlét. És lám, a következő napon ismét hat zsemlét hozott a fiú tíz krajcárért: szokás volt ugyanis abban a faluban, hogy ötre mindig hatodikat adtak ráadásnak, úgy, hogy valóban, ha tíz krajcárért öt zsemlét vettek, hatot kaptak. Igen kellemes szokás volt ez azok számára, akik háztartása éppen öt zsemlét igényelt.

Nos, a jó számoló egészen helyesen gondolkodott, gondolkodásában hibát nem követett el; a valósággal azonban ez a helyes gondolkodás semmiképpen sem vágott. El kell ismerni, hogy a helyes gondolkodás nem ért fel a valósághoz, mivel a valóság éppen nem a helyes gondolkodáshoz igazodik. Nézzék: úgy, ahogyan a dolog ebben az esetben áll, ugyanúgy kimutatható, hogy ténylegesen, a leglelkiismeretesebb, legbonyolultabb gondolatnál, amit logikusan valaha is kieszelhettünk, a leghelyesebb eredményre juthatunk; a valósággal összemérve, az mégis teljes egészében téves lehet. Ez mindig megeshet. Ezért, egy a gondolkodásból nyert bizonyíték sohasem le-

het valamiképpen is mérvadó a valóság számára. Sohasem. Egyébként is tévedhetünk, az ok és okozat sajátos összekapcsolásában, pl. ahogyan ezt a külvilág vonatkozásában alkalmazhatja az ember: erről is példát akarok hozni Önöknek. Képzeljék el, hogy valaki patak partján halad. Eljut egy meghatározott pontig, távolból azt látni, ahogyan a patak szélén átbukva a vízbe esik és odasietnek, hogy kimentsék; azonban csak holtan húzhatják ki onnét. Megnézik külsőleg a holttestet. Azt konstatálják, hogy mondjuk, befulladt és ennek megfelelő irányban folytatják le a kutatást. Talán a helyen, ahol vízbe esett, egy kő feküdt; belebotlott tehát a kőbe, mondják, vízbe esett, majd megfulladt. A gondolatkonstrukció – helyes: hogy valaki ezen a módon ment végig a patak mentén, az ott fekvő kövön megbotlott, beesett a vízbe és holtan húzták ki, így hát megfulladt: másként nem történhetett. Csak éppen ennél az embernél nem így kellett történnie. Ugyanis, ha nem vetjük alá magunkat az ok és okozat ilyen összekapcsolása uralmának, megtalálható: ezt az embert, abban a percben, amikor a vízbe esett, szívszélhűdés érte, s ennek következtében –miután a folyó szélén volt – esett vízbe. Halott volt, amikor beleesett, azokat a dolgokat csinálta csak végig még, amiket az is végigcsinál, aki elevenen esik vízbe. Láthatják, ha valaki itt a külső események összeállítására alapján határozza el azt az ítéletét: az illető megcsúszott, vízbe esett és megfulladt, úgy ez téves, úgy ez nem felel meg a valóságnak – ugyanis azért esett vízbe, mivel halott volt, és nem a vízből húzták ki holtan, mivel beleesett.

Olyan ítéleteket, amiket annyira fonákul alkotnak, mint ezt, amelynél minden annyira kézzelfogható, lépten-nyomon találni tudományos irodalmunkban, csak ott nem veszünk észre, mint ahogyan soha nem vennők észre, ha az esetet a vízbeesettel, akit szívszélhűdés ért, meg nem vizsgálnák. Az ok és okozat finomabb összekapcsolásai során ugyanis folytonosan követünk el ilyen baklövéseket. Semmi másra nem akarok, egyedül csak arra utalni, hogy valóban, gondolkodásunk a valóság vonatkozásában elsőre abszolút inkompetens, azaz nem mérvadó, nem igazi bíró.

Hogyan is jutunk azonban ki egyáltalán ebből a – hogy úgy mondjuk – a kétségbe és nemtudásba süllyedésünkből, ha gondolkodásunk tényleg nem lehet biztos vezetőnk? Aki ugyanis tapasztalatokkal rendelkezik ezekben a dolgokban, aki sokat foglalkozott a gondolkodással, tudja, hogy minden bizonyítható és minden cáfolható és a filozófia semmilyen éleselméjűsége sem imponál neki többé; megcsodálhatja az éleselméjűséget, a puszta értelmi ítéletnek azonban nem képes odaadni magát, mivel tudja, hogy éppen olyan jó értelmi ítéleteket lehet ellenkező értelemben is találni. Ez mindenre vonatkozik, amit csak bizonyítani és cáfolni lehet. Ebben a tekintetben gyakran épp az életben lehet a legérdekesebb megfigyeléseket tenni. Egy bizonyos vonzó – mindenesetre elméletileg vonzó – jellegű dolog embereket ismerni meg, akik lelki fejlődésüknek épp egy meghatározott pontjára jutottak, arra a pontra ugyanis,

amelynél bensőleg élük át, bensőleg érzik át, hogy tulajdonképpen lehet bizonyítani és lehet cáfolni is mindent és akik nem értek még meg arra, amit spirituális világnézethez lehet nevezni.

Az utóbbi hetekben gyakran kellett ezekkel a gondolatokkal foglalkoznom egy olyan emberre való emlékezés kapcsán, akivel találkoztam egyszer, s aki ilyen lelki-alkatot juttatott legcsodálatosabban kifejezésre anélkül, hogy a valóság szellemtudományos, valódi megragadásához dolgozta volna keresztül magát. Arra jött azonban rá, hogy belátta: alapjában véve valamennyi filozófiai értelemben tehető megállapítás cáfolható és – vagy akár – megalapítható. Egy bécsi egyetemi tanár volt ugyanis, ki néhány hete halt meg, egy nagyon szellemes ember; Laurenz Müllnernek hívják. Rendkívül szellemes ember, aki nagy világossággal tudott bizonyítékokat felhozni a legkülönbözőbb filozófiai rendszer és gondolat érdekében, aki azonban meg is tudott cáfolni mindent és aki magát mindig szkeptikusnak tartotta; ennek a szájából hallottam egyszer a bizonyos értelemben félelmetes kijelentést: Haj, minden filozófia nem egyéb szép gondolatjátéknál! – És ha ennek az embernek szellemet szikrázó gondolatjátékát gyakran figyelte meg valaki, akkor azt is érdekes volt látnia, ahogyan éppen Laurenz Müllner sohasem volt egyetlen ponton sem rögzíthető. Mivel semmit sem ismert el, legfeljebb csak akkor, ha valaki más hozott fel valamit egy világnézettel

szemben: ekkor szeretetreméltó módon hozhatta fel mindazt, amit ennek a világnézetnek a védelmére fel lehetett hozni, amelyet néhány nappal előbb éles elméjűen föld alá juttatott. Rendkívül érdekes fő volt, tényleg, bizonyos értelemben a legjelentősebb filozófusok egyike, kik ebben az időben éltek. Ami ehhez az alaphangoltságra vitte, szintén érdekes. Egyidejűleg ugyanis, azonkívül, hogy alapos ismerője volt az emberiség filozófiai fejlődésének, katolikus pap is volt és tulajdonképpen jó katolikus pap szándékozott maradni, annak ellenére, hogy végül sok éven keresztül a bécsi fakultás professzora volt. És az a mód, hogy a katolikus gondolatmenetekbe merül el, egyik oldalon azt okozta, hogy számára egy bizonyos vallásos bensőség által megtermékenyített gondolatmenetei alapján mindaz, ami a világban gondolatjátékként jelent meg, ténylegesen kicsinek látszott; hogy azonban ennek ellenére a merő kételeből nem talált kiutat. Ezt tette ez a katolicizmusa. Túl nagy volt, hogy megálljon a dogmatikus katolicizmusnál, másrészt a katolicizmus túl nagy volt benne, annál, hogy felemelkedhetett volna a valóság teozófiai megragadásához. Rendkívül érdekes megfigyelni egy ilyen lelket, aki épp addig a pontig érkezett el, ahol tulajdonképpen tanulmányozni lehet, amire az embernek ahhoz szüksége van, hogy a valósághoz jusson el. Ugyanis ez az éles eszű ember is magától értetődően tisztában volt azzal, hogy gondolkodásával nem volt képes eljutni a valósághoz.

Már a régi Görögországban kimondták, amiből az egészséges emberi utáncgondolásnak ki kell indulnia, ha azt akarja, hogy kilátása legyen rá, hogy egyszer eljusson a valósághoz. És az a szólás, amelyet már kimondtak a régi Görögországban, bizonyosan ma is érvényes. Ugyanis már a régi Görögországban mondták: Minden emberi érdeklődésnek a csodálatból kell kiindulnia! Fogjuk fel azonban pozitív értelemben ezt, kedves Barátaim! Fogjuk ezt fel abban a pozitív értelemben, hogy a lélekben, mely az igazságra törekszik, ténylegesen ennek az állapotnak kell meglegnie: csodálva állni a Mindenség előtt. Aki ugyanis képes ennek a görög szólásnak a teljes erejét felfogni, oda jut, hogy ezt mondja magának: Ha valaki – egyre megy, hogy milyenek egyébként a körülmények, amiknek a révén az emberi kutatásra és gondolkodásra adja magát – ha az ember a csodálatból indul ki, tehát nem valami másból, hanem a Mindenség, tényei feletti csodálatból, úgy az olyan, mint amikor magvat ültetünk a földre és belőle növény szökken szárba. Minden tudásnak ugyanis bizonyos módon csodálatot kell magvaként elkönyvelnie. Más a helyzet azonban, ha valaki nem a csodálatból indul ki, hanem esetleg onnét, hogy bizonyos korban, fiatalként, a jeles tanítói valamilyen alapelveket vertek bele, amik filozófussá tették; vagy pedig azért lett filozófussá, nos, mivel abban a társadalmi környezetben, amelyben felnőtt, szokás volt, hogy valami ilyent tanuljon az ember és így az éppen fennálló körülmények révén került a filozófiához. Ismeretes, hogy a filozófiavizsga a leg-

könnyebben tehető le. Röviden szólva, száz meg száz olyan kiinduláspont létezik a filozófia felé, amelyek nem a csodálatból, de valami másból származnak. Ezek a kiinduláspontok az igazsággal való olyan együttéléshez vezetnek csupán, amit azzal hasonlíthatunk csak össze, hogy papírmáséból készítünk virágot és nem magról hajtjuk. A hasonlat tökéletesen vág! Minden igazi tudásnak ugyanis, amely arra törekszik, hogy a világrejtélyekkel való valamilyen kapcsolatra is kilátása legyen, a **csodálat magszeméből** kell előjönnie. Lehet valaki mégoly éles elméjű gondolkodó, akár – úgy mondanám – az éleselméjűség túltengésében is szenvedhet: ha sohasem haladt keresztül a csodálat stádiumán – semmi se lesz a dologból; az ideák éles eszű, okos összekapcsolásává lesz és semmi olyan, ami nem lenne helyes – a helyes azonban nem szükségesen ér fel a valósághoz. Éppen arra van szükség, hogy mielőtt gondolkodni kezdenénk, mielőtt egyáltalán mozgásba hozzuk gondolkodásunkat, már végigcsináltuk a csodálat állapotát. Olyan gondolkodás pedig, mely a csodálat állapota nélkül lendül mozgásba, alapjában véve a puszta gondolatjátéknál marad meg. A gondolkodásnak tehát, ha azt a kifejezést engedjük meg magunknak, a csodálatban kell „gyökereznie”.

És most tovább! Ez még nem elég. Ha a gondolat így a csodálatban gyökerezik és az ember, ha karmája alapján meglehetősen éles elméjű, és bizonyos önhittség foly-

tán hamar eljut oda, hogy élvezze éleselméjűségét és utána csak ezt az éleselméjűséget fejlessze, akkor a kezdetbeli csodálat sem segít többé. Ha ugyanis, miután a csodálat megtelepedett lelkében, gondolkodása további folyamán, csupán gondolkodik, úgy, a valósághoz képtelen odahatolni. – Jól jegyezzük meg, s ezt itt is hangsúlyozom, nem azt akarom mondani, hogy váljon az ember gondolat nélkülivé és, hogy a gondolkodás káros. Ez ugyanis széltében elterjedt felfogás teozófus körökben is; a gondolkodást egyenesen rossznak és ártalmasnak tartják, mivel azt hallják, hogy az embernek a csodálatból kell kiindulnia. Azonban, ha kicsit elkezdett gondolkodni és fel tudja sorolni az ember hét princípiumát, stb., nem kell abbahagynia ismét a gondolkodást, hanem a gondolkodás maradjon. A csodálat után azonban egy további lelkiállapotnak kell jönnie és ez az, amit legjobban az az iránti tisztelettel jelölhetünk, ami a gondolkodás elé lép. A csodálat állapotát a **tisztelet**, az **alázat** állapotának kell követnie! És minden gondolkodás, amely a tisztelettől emancipálja magát, az arra történő tiszteletteljes felnézéstől, amit a gondolkodás tár elébe, képtelen lesz a valóságba hatolni. Sohasem szabad a gondolkodásnak, hogy úgy mondjuk, táncos lábbal tovalejtenie a világban. Amint a csodálat álláspontján túlhaladt, a Mindenség alapjai iránti tisztelet érzületében, érzésében kell gyökereznie.

A megismerés ösvénye itt mindenesetre rögtön hatalmas ellentmondásba kerül azzal, amit manapság tudománynak neveznek. Hiszen ha valakinek, aki ma laboratóriumában retortái előtt áll és anyagokat elemez és szintézises úton új kötések épít fel, azt mondják: Az igazságot tulajdonképpen képtelen vagy kikutatni! Szépen szétbontod ugyan, meg ugyanígy összerakod az anyagokat, amit azonban teszel, tények csupán. Kegyetlenül, a világ tényeivel szembeni tisztelet tanúsítása nélkül látsz munkához. Valójában ugyanazzal a kegyelettel és alázatteli tisztelettel kellene az előtt, ami retortáidban folyik le, megállanod, ahogyan a pap áll oltára előtt... – Mit mond Önöknek ma egy ilyen ember? Valószínűleg kineveti Önöket, kegyetlenül kineveti, mivel a jelenlegi tudományos álláspont szerint nem belátható, hogy a tiszteletnek bármilyen köze lenne igazsághoz, megismeréshez. Ez az ember, ha nem is nevetné ki Önöket, legfeljebb ezt mondja majd: Fel tudok valóban lelkesülni azon, ami retortáimban végbemegy, azonban, hogy ez a lelkesedésem valami egyéb is volna, mint magánügy, hogy az igazságkereséshez volna köze, értelmes emberrel tényleg nem tudod megértetni. A mai tudós szemében többé-kevésbé bolondosnak kell tűnnie, ha arról beszélünk, hogy a kutatásnak és nevezetesen a dolgok felett való gondolkodásnak soha sem szabad emancipálnia magát attól, amit tiszteletnek kell hívnunk – hogy egyetlen lépést sem szabad tennünk a gondolkodásban, anélkül, hogy az iránt, amit kutatunk, át ne volnánk hatva a tisztelet érzésével. Ez a második!

Az az ember is azonban, aki már elérkezett a tisztelet bizonyos fokához, és utána, mivel átélte a tiszteletnek ezt az érzését, innen a pusztá gondolkodással akarna előrehatolni, hát, ez ismét csak a lényegtelenbe jutna el, megint csak nem jutna tovább. Hiszen valami helyeset talált és miután a két első lépcsőn túllépett, ezt a helyeset minden fajta szilárdan megalapozott szempont vonná át. Mégis, hamarosan a bizonytalanba kellene jutnia. Lelki állapotunkban ugyanis egy harmadik foknak kell belépnie, ha a csodálatot és tiszteletet kellően átértük már és a fok pedig az, amit „**a Mindenség törvényeivel bölcsességteljes összhangban érezni magunkat**”. Nézzék csak, ezt a magunkat bölcsességteljes összhangban érezni a Mindenség törvényeivel létrehozatala egyáltalán nem másként történik, csak, ha bizonyos vonatkozásban a pusztá gondolkodás értéktelenségét már beláttuk, ha újra meg újra elmondtuk már magunknak: Az, aki csak a gondolkodás helyességére épít – most, hogy megalapoz, avagy cáfol, egyre megy – ugyanazt az esetet jelenti tulajdonképpen, mint kisfiúnk, ki a zsemlék számát helyesen számította ki. Ha a kisfiú képes lett volna így szólni magához: Amit kiszámítasz, lehet helyes, azonban egyáltalán nem a helyes gondolkodásodra kell építened, hanem végre az igazságnak kell utánanézned, a valósággal kell összhangba hoznod magadat..., akkor megtalálta volna a kisfiú, azt, ami magasabban van a maga helyességénél: a helyi szokást, hogy öt zsemlére a hatodikat ráadásként.

Azt találta volna, hogy ki kell a külvilágba lépni magunkból, és, hogy a helyes gondolat semmit sem tisztáz abban, hogy valami valóságos-e.

Ez a magát a valósággal való bölcsességteljes összhangba állás azonban olyasmi, ami nem megy csak úgy, magától. Ha csak úgy, minden további nélkül menne kedves Barátaim, úgy sem Önök, sem egyetlen más ember se szenvedte volna el ezen a ponton Lucifer félrevezetését. Tulajdonképpen teljesen az embernek szánták ugyanis azt, amit a jó és rossz közti különbségtetésnek hívunk, a megismerés megszerzését: hogy a Megismerés Fájáról egyen. Azonban későbbi időpontban. Amiben az emberek hibáztak, az, hogy túl korán akarták a jó és rossz közti különbségtételnek ezt a megismerését elsajátítani. Amit későbbre szántak nekik Lucifer vezetése mellett korábban akarták elsajátítani; hibájuk ebben áll. Azonban elégtelen megismerés jöhetett csak létre, mely a valódi megismeréshez, ahogyan szánták neki, s amit ki kellett volna az embernek küzdenie magának, úgy viszonylik, mint a koraszülés a kiérett gyermekhez. A régi gnosztikusok ezért – sejtethető, mennyire igazuk is volt – tényleg azt a kifejezést használták: Az emberi megismerés, ahogyan az embert megtestesülésein keresztül kíséri a világon végig, tulajdonképp egy koraszülés, ektróma, mivel az emberek képtelenek voltak várni, amíg mindazt végigcsinálták, aminek azután a megismeréshez kellett volna vezetnie. El kellett tehát telnie egy időnek, aminek során az

embernek lassacskán ki kellett volna bizonyos lelkiállapotokat érlelnie, s azután kellett volna megismeréshez jutnia. Az emberiségnek ezt az ösvétkét még mindig elkövetjük; hiszen ha nem követnők el, kevésbé gondolnánk vele, hogy milyen hamar sajátíthatjuk el ezt, vagy azt igazságként, hanem azzal törődnénk, hogyan válhatunk rá éretté hogy előbb fel is fogjunk bizonyos igazságokat.

Valami, ami ugyancsak különlegesként érintené a mai embert, ismét csak az, ha valaki eljönne, szólván: Teljesen érthető számodra a Pitagorász tétele; ha azonban mélyebben is fel akarod fogni, titkos jelentése szerint: a befogók négyzetösszege az átfogó négyzetével egyenlő – vagy (vegyünk most egy még egyszerűbb tételt): mielőtt megérnél rá, felfogni, mit jelent $3 \times 3 = 9$ ... ezt, meg amazt kell még végigcsinálnod lelkedben! – A mai ember pedig még nagyobbat nevetne, ha valaki ezt akarná mondani: Akkor fogod majd csak ezt fel, ha összhangba hozod magad a Mindenség törvényeivel, amelyek úgy rendezték el a dolgokat, hogy a matematikai törvények egy bizonyos módon megjelennek számunkra. – Tulajdonképpen még folyton elkövetik az eredendő bűnt, amennyiben azt hiszik az emberek, hogy minden fokon minden érthető lehet és arra semmit sem adnak, hogy előbb át kell élni valamit, hogy ezt, vagy amazt megérthessük, hogy arra a belső bennünket – megtámasztó jellegre talál-

junk a tudatban, hogy összes szigorú ítéletünkkel a valóságot illetően tulajdonképp semmit se vagyunk képesek elérni.

Ez a harmadik, jellemzésre váró állapothoz tartozik. Ha mégolyan erőfeszítést teszünk is a szigorú ítélet során, csak kerülhet tévedés az ítéletbe. Helyes ítélet úgy adódhat csak, ha bizonyos érettségi fokot értünk el, ha megvártuk, amíg az ítélet „beugrik”, s nem, amikor bajlódunk vele, hogy megtaláljuk az ítéletet, hanem azon fáradozunk, hogy éretté váljunk rá, hogy az ítélet eljusson hozzánk. Ekkor van csak valami köze a valósághoz az ítéletnek. Az, aki még olyannyira erőlködik, hogy helyes ítéletet alkosson, soha se építhet arra, hogy ennek a belső erőfeszítésének a révén egy valamelyest is mértékadó ítélethez juthat. Egyedül az remélheti csak, hogy helyes ítéletet alkot, aki minden igyekezetét arra használja fel, hogy a helyes ítéleteket azoktól a megnyilatkozásoktól várhassa, amelyek hozzá özönlének, azért, mivel megérett erre. Ebben a legfigyelemreméltóbb, tapasztalatok szerzésére lehet ugyanis számítani. Olyasvalaki, aki hamar kész az ítéletével, persze azt gondolhatja: Ha vízbe esett valaki és holtan húzzák ki, az megfulladt. Aki azonban bölccsé vált, ki az élet-tapasztalat révén éretté vált, tudni fogja hogy minden egyes esetben, valami általános helyesség semmit se jelent, hanem: minden egyes esetben sokoldalúan kell odaadni

magunkat annak, ami kínálja magát, hogy mindig a **tényeket**, amelyek lejátszódnak előttünk, kell engednünk ítéletet mondani. Az életben ez jól beigazolódik.

Vegyék ezt az esetet: Valaki ma állít valamit. Rendben van, lehet, hogy az Önöké más vélemény, ezért ezt mondják majd: Teljesen téves, amit ez mond. – Lehet tehát egy amazétól teljesen eltérő véleményük. Ez mind szép, lehet téves az, amit ő állít, de az is, amit Önök mondanak; bizonyos szempontból mindkét ítélet lehet igaz és mindkettő lehet téves is. Azt, hogy az egyiknek a másiktól eltérő véleménye van, most, ezen a harmadik fokon nem tekintik valami mérvadónak. Ez semmit se jelent; itt mintegy a maga ítéletének a csúcán áll csak az ember. Itt az, aki bölcsé vált, mindig visszatartja az ítéletét, és nehogy elkötelezze magát valamiképpen is az ítéletével, azt akkor is visszatartja, ha az a tudata, hogy igaza van; úgy kísérletileg, mintegy próbaképpen visszatartja. Tegyék fel azonban, valaki mond Önöknek ma valamit; s két hónap múltán pedig valami ellentéteset mond: ekkor tökéletesen kikapcsolhatják magukat, ekkor semmi közük a két tényhez. Ha a két tényt hatni engedik magukra, egyikének sem kell ellentmondaniok, hanem azok mondanak kölcsönösen ellent egymásnak. Az ítéletet ekkor a külvilág, nem Önök, fogatosítja. Ezen a helyen kezd csak ítélni a bölcs. Érdekes, hogy sohase ismerjük meg azt a módot, ahogyan Goethe pl. természettudományát folytatta, ha nem rendelkezünk a bölcsességnek azzal a fogal-

mával, hogy mondjanak maguk a dolgok ítéletet. Ezért tette Goethe azt az érdekes kijelentést – megtalálják „Einleitung zu Goethes naturwissenschaftlichen Werken” c. írásomban – azt a kijelentését, hogy tulajdonképpen soha ne hozzunk ítéletet s állítsunk fel hipotéziseket a külső jelenségekre vonatkozólag, hanem a jelenségek a teóriák, ők maguk mondják ki ideáikat, ha éretté tettük magunkat, hogy a helyes módon engedjük meg nekik, hogy hatást gyakoroljanak reánk. Nem arról van szó, hogy – mondjuk úgy – rajta legyünk és lelkünkéből előpréseljük, amit helyesnek tartunk, hanem arról, hogy éretté tegyük magunkat és az ítéletet magukból a tényekből várhatjuk előugrani. Úgy kell állni a gondolkodáshoz, hogy a gondolkodást ne a dolgok feletti ítélőbíróvá, hanem a dolgok kijelentéseinek eszközevé tegyük. Ez jelenti azt, hogy a dolgokkal való összhangra jutunk.

Ha ezt a harmadik állapotot végigjártuk, a gondolkodást még mindig ne akarjuk a saját lábára állítani, még csak most jön el a bizonyos értelemben legmagasabb lelki állapot, melyet, ha el akarunk az igazsághoz jutni, el kell még érnünk. És ez az az állapot, amit az odaadás szóval jelölhetünk. Csodálat, tisztelet, bölcsességteljes összhang a Mindenség jelenségeivel, **odaadás a világfolyamatnak**, ezek azok a fokok, amiket végig kell csinálnunk, s amiknek mindig párhuzamosan kell a gondolkodás mellett haladniuk, amiknek sohasem szabad elhagyniuk a gondolkodást – másként a

gondolat a pusztán helyeshez jut csak el, s nem a valóságoshoz. Álljunk itt most meg annál, ahova a csodálaton, tiszteleten, a Mindenség jelenségeivel való bölcsesség-teljes összhangon áthaladtunkban jutottunk fel, amit ma odaadásnak nevezünk, amit azonban nem magyaráztunk még meg, s amiről majd holnap beszélünk tovább. Maradjunk meg annál, hogy megálltunk az odaadásnál, másik oldalon maradjunk meg annál a kérdésnél, amit felvetettünk: Miért kell egyszerűen csak intellektuálissá lennünk, hogy a Szellemtudományt cáfolhassuk. És tekintsük ezeket két olyan kérdésnek, amik megválaszolásához majd holnap lépünk közelebb.

II.

*Az érzéki világ – a működő akarat világa.
A keletkezés és elmúlás világa – a működő bölcsesség világa.
A jó mint teremtő, a gonosz, mit halálthozó princípium.*

Hannover, 1911. december 28.

Tegnap annak a lélekállapotnak a vizsgálatához jutottunk, amit odaadásnak nevezünk, s ami elsöre azoknak a lélekállapotoknak a legmagasabbjaként jelentkezik, amiket, hogy a gondolat, amit közönségesen megismerésnek hívunk, beléphessen a valóságba, el kell érnünk, hogy a valósággal, az igazából valóssal legyen dolgunk. Más szavakkal: olyan gondolkodás ez, amely felemelkedett azokhoz a lélekállapotokhoz, ahol elsőnek a csodálatot sajátítottuk el, majd amit a valóság világának történő tiszteletteljes odaadásnak nevezünk, majd azt, amit úgy hívunk: a jelenségekkel való bölcsességteljes összhangban tudni magát. Olyan gondolkodás pedig, amely képtelen volna ezután még abba a régióba emelkedni, amit az odaadás lélekállapot-

ként jellemeztünk, olyan gondolkodás nem juthatna el a valósághoz. Ezt az odaadást tulajdonképpen azzal lehet csak kiküzdni, ha igen energikus módon megkíséreljük ismételtlen és újra áttekinteni a puszta gondolkodás nem-mérvadó voltát, és, hogy még arra is igyekezzünk fordítani, hogy egy beállítottságot egyre élénkebbé és erőteljesebbé tegyünk, amely szakadatlanul ezt mondja oda nekünk: gondolkodásodtól egyáltalán ne azt várd el, hogy az igaz megismerését szolgálta, gondolkodásodtól azonban elsősorban azt várd el, hogy neveljen. Rendkívül fontos, hogy azt a beállítottságot fejlesszük magunkban, hogy gondolkodásunk nevel. Nézzék, ha ezt az alapelvet a gyakorlatban tényleg keresztülviszik, néhány dolog esetében teljesen más eredményre jutnak, mint ahogyan azt közönségesen hinnék.

Készséggel elhiszem, hogy kevesen tanulmányozták Önök közül alaposan Kantot, a filozófust. De ez nem is kell; itt egyelőre azt akarjuk csak elmondani, hogy Kant legjelentősebb, legúttörőbb jelentőségű munkájában, a „Tiszta Ész Kritikájában” az egyik oldalon a **mellette**, a másik oldalon az **ellene** szóló bizonyítékokat találunk. Vegyünk csak egy mondatot – pl. „A világ az időben egyszer kezdetét vette” –, aztán Kant, talán ugyanennek a lapnak a másik oldalán ezt a tételt állítja oda: „A világ mindenkor, öröktől fogva való”. Azután pedig mindkét állítás számára, amelyekről könnyen, belátható, hogy az egyik a másik ellentétét juttatja kifejezésre, érvényes

bizonyítékokat hoz fel úgy az egyik, mint a másik részére. Ez azt jelenti: ugyanolyan módon bizonyítja be, hogy a világ kezdetét vette, mint, hogy a világ nem kezdődött soha. Kant ezeket „antinómiáknak” hívja és ezen az úton akarja elénk tárni az emberi megismerő képesség korlátozottságát, akarja megmutatni, hogy az embernek szükségszerűen kell ilyen egymásnak ellentmondó bizonyításokhoz eljutnia. Így is van; amíg az a felfogásunk, hogy gondolkodás, vagy fogalmak feldolgozása, vagy mondjuk a tapasztalat gondolati feldolgozása révén jutunk el az igazsághoz, azaz valamilyen objektív valósággal való azonossághoz, amíg ennek a felfogásnak adjuk oda magunkat, addig tényleg meglehetősen kínos dolog, ha megmutatják, hogy be lehet bizonyítani az egyiket is, de annak tökéletes ellenkezőjét is. – Végül is, hogyan is lehet akkor bizonyítékok útján a valósághoz jutni! Ha azonban arra neveltük magunkat, hogy a gondolkodás egyáltalán pontosan ott, ahol döntő dolgokról van szó, a valóság tekintetében semmiben sem döntő, ha energikusan arra neveltük magunkat, hogy a gondolkodást csak arra szolgáló eszköznek, hogy bölcsőbbekké váljunk, tekintjük olyan eszköznek, hogy vele a bölcsességre való önnevelésünket kézbe vesszük, akkor nem zavar, hogy egyszer az egyiket, máskor a másikat bizonyíthatjuk be. Ekkor ugyanis igen hamar észrevesszük: pontosan azáltal, hogy a fogalmi feldolgozás vonatkozásában a valóság tulajdonképpen semmit sem fog rajta, pontosan ezért dolgozhat és nevelheti magát a legszabadabb módon a fogalmakon és ideákon belül az

ember. Ha a valóság állandóan korrigálná, úgy a fogalmak feldolgozásában nem állana rendelkezésére a szabad önnevelő eszköz. Gondolják csak meg alaposan: Csak azáltal áll a rendelkezésünkre fogalmaink feldolgozásában a hatékony, szabad önnevelőeszköz, hogy a valóság sohasem zavar meg a fogalmak szabad feldolgozásában.

Mit is jelentsen ez a: nem zavarnak meg? Mi is lenne tulajdonképpen egy ilyen megzavarás a valóság oldaláról a fogalmak szabad feldolgozásában? Fel tudjuk vázolni a magunk számára kissé ezt a megzavarást, ha most teljesen hipotetikusán – később meglátjuk majd, hogy mindennek számunkra nem kell hipotetikusnak megmaradnia – ha tehát most teljesen hipotetikusán emberi gondolkodásunkkal az isteni gondolkodást állítjuk szembe. Ekkor ugye, azt mondhatjuk: az isteni gondolkodásról azt a fogalmat nem alkothatjuk, hogy annak sincs semmi köze a valóságoshoz; az isteni gondolkodásról ugyanis (tételezzük fel, egyelőre csak hipotetikusán) csak azt a fogalmat alkothatjuk, hogy ugyancsak belenyúl a valóságba: Ebből azonban nem kevesebb következik, mint: Ha az ember hibát ejt a gondolatában, hiba az, nem több annál, pusztán hiba, mondhatni logikai hiba. És ha később aztán rájön, hogy hibázott, kijavíthatja és vele egy lépést tett megismerése irányába, bölcsébbé tette magát. Vegyük azonban az isteni gondolkodást: Ha az isteni gondolkodás helyesen gondolko-

dik, akkor **történik** is valami, és, ha tévesen gondol, valamit szétrombol, valamit **megsemmisít**. Ha tehát isteni gondolkodásunk volna, úgy minden egyes hibás fogalomnál, amelyet képezünk, egyben megsemmisítő folyamatot keltenénk, előbb aszt-ráltestünkben, azután étertestünkben és innen kiindulólág fizikai testünkben is; egy hamis fogalomnak a következménye pedig – ha hatást gyakorolni képes isteni gondolkodásunk volna, ha gondolkodásunknak valami dolga is volna a valósággal – az lenne, hogy bensőnkben olyasmit keltenénk fel, mint valami elszáradási folyamatot testünk valamely részében, egy csontosodás-folyamatot. Ezért tényleg csak igen-igen kevés hibát véthetnénk: az ember ugyanis igen hamar annyi hibát ejtene, hogy testét szárazzá változtatná, úgyhogy az teljesen szétesne; igen hamar felőrölné, ha a valóságba ültetné át azt, ami hibát csak ejtett gondolkodásában. A valóságban csak azáltal tudjuk megtartani magunkat, hogy gondolkodásunk nem ér ebbe a valóságba, hogy védettek vagyunk tőle, hogy gondolkodásunk belenyúljon ebbe a valóságba. Gondolkodásunkban ezért hibákat is halmozhatunk: ha később kijavítjuk ezeket a hibákat, csak neveltük magunkat, bölcsebbekké lettünk, de hibáinkkal nem keltettünk rögtön pusztító hatásokat. Ha ennek a gondolatnak a morális erejével egyre jobban hatjuk át magunkat, akkor érünk el ahhoz az odaadáshoz, amely végül arra bír rá, hogy annak érdekében, hogy a külső dolgokról tudjunk meg valamit, az élet döntő pontjaiban többé ne alkalmazzuk a gondolkodást.

Ez különösen hangzik, ugye, és rögtön úgy is fest, mintha lehetetlen volna egyáltalán végre is hajtani. És mégis, abszolút értelemben ugyan nem, egy bizonyos vonatkozásban azonban mégis elvégezhetjük. Ahogyan, mint emberek, megalkotottan itt állunk, nem vagyunk képesek a világban a dolgok feletti ítéletek alkotásáról leszokni; ítéleznünk kell – ezeknek az előadásoknak a során majd meglátjuk, miért –, tehát az élet, az élet gyakorlata érdekében kell tennünk valamit, ami tulajdonképp nem hatol le a valóság mélységeihez. Kell tehát ugyan ítéleznünk, azonban minden ítélet ellenében, önmagunk bölcs önnevelése által hozzunk fel óvatosságot annak igaznak-tartásában, amit megítélünk. Szüntelenül azon kellene fáradozunk, hogy úgy mondjuk, magunk mögé állva figyelni és rávilágítani: ahol éleseszúséget alkalmazunk, alapjában véve mindenütt a bizonytalanban botorkálunk, mindenhol tévedhetünk. Ez keményen érinti az életben „csalhatatlanul biztos ítélettel” bíró személyeket, amelyek képtelenek elképzelni, hogy valamiképpen is boldogulhatnának, úgy, ha kételkedniük kellene, hogy azt, amit egy eseményhez ítélet alakjában fűznek, ne volna mértékadó a számukra. Vizsgáljuk csak meg egyszer sok ember életét, vajon nem azt tekintik-e legfontosabbnak, hogy amikor egyik, vagy a másik jelenség fellép, mindenütt így szóljanak: „Én azonban **azt** hiszem”, vagy, ha látnak valamit: „Nekem nem tetszik”, „Tetszik nekem”, stb. stb. Ezek azok a dolgok, amikről – hacsak nem akar valaki a „csalhatatlanul biztos”-akhoz tartozni – le kell szokni, ha lelki életével a

valóság irányába akar tartani valaki. Egy olyasfajta érzület kifejlesztéséről van tehát szó, amely az alábbi szavakkal írható körül, egy érzületről, amely ezt mondja: Mivel élnem kell, ítélnem is kell, ezért ítéletemet fogom alkalmazni, amennyiben azt az élet a gyakorlatban szükségessé teszi, nem azonban akkor, amikor igazságot akarok megismerni. Amennyiben igazságot akarok megismerni, gondosan mindig a hátam mögé állva tekintek magamra és minden ítéletet, amit csak ejtek, bizonyos kétséggel veszek fel.

De hogyan juthatunk az igazságra vonatkozó gondolathoz, egyáltalán, ha nem ítélnünk? Nos, bizonyos értelemben már tegnap érintettük ezt: Hagyjuk a **dolgokat** beszélni, engedjük meg, hogy elmondják titkaikat, viszonyuljunk egyre inkább passzívan a dolgokhoz és hagyjuk, hogy elmondják titkaikat. Hiszen sok mindent el lehetne kerülni, ha nem ítélnének az emberek, hanem megengednék a dolgoknak titkaik elmondását. Csodálatos módon tanulható meg Goethénél a dolgok titkainak ezt a kimondását – engedés, aki tulajdonképpen éppen ott, ahol az igazság kutatására törekszik, megtiltja magának az ítélezést és a dolgoknak maguknak akarja megen-

gedni titkaik kimondását.* Tegyük most fel, az egyik ember ítélkezik, a másik megengedi, hogy a dolgok maguk mondják el titkaikat. Konkrét példán hozhatjuk közelebb mindezt: Az egyik ítéletet mond, lát egy farkast, mondjuk, s most leírja a farkast. Úgy véli, hogy más állatok is léteznek, amik ugyanúgy néznek ki, mint ez a farkas, és ezen a módon jut el a farkas általános fogalmához. Most pedig arra az ítéletre juthat ez az ember, hogy így szól: Nos, a valóságban csak egyes farkasok léteznek, a farkas általános fogalmát, ezt én alkotom meg szellememben, a farkas, mint olyan nem létezik; a világban csak egyedi farkasok léteznek. – Ilyen ember könnyen ítélt ilyen módon: csak egyedi lényekről van szó, és az, amit az általános fogalomban, az ideában ragadunk meg, a farkasnak ez az általános képe, semmilyen valósággal nem bír. Ez szélső értelemben vett, csak ítélő ember lenne, az, aki ezeket a képzeteket alkotja. Olyan ember ellenben, aki a valóságot engedi szóhoz jutni, hogyan gondolkodik vajon ez a farkasnak ezt a láthatatlanját illetően, amely **mindegyik** farkasban megtalálható, s ami egyszerismind valamennyi farkast jellemzi? Nos, ez körülbelül ezt mondja majd: Összehasonlítanám a bárányt a farkassal, vagy egy sereg bárányt

---

* *Kiadó megjegyzése:* V.ö.JÁSPIS 8, 9, 10, 11 számaiban. Szerző: „*Goethe világnézete. A színek világa.*”

egy farkassal. Most pedig egyáltalában nem akarok ítélni, hanem kizárólag a tényeket akarom engedni beszélni. – Tételezzük fel még azt is, hogy a dolog igen szemléletesen játszódott le ez előtt az ember előtt: a farkas felfalta a bárányokat. Az illető ezt mondaná: Most pedig az, ami báránként ugrált előbb, most a farkasban van, abba beleolvadt. – Igen figyelemreméltó azonban, hogy a dolgoknak éppen ez a szemlélése mutatja meg, mennyire **reális** az, ami a farkas-természet. Az ugyanis, amit, ugye, ha külsőlegesen követnénk csak, ehhez az ítélethez vezethetne: Ha a farkast minden egyéb ételfajtától elzárjuk és tisztán csak bárányokat zabál, úgy – mivel az anyagcsere ezt hozza magával – a farkas lassanként csak a bárányok anyagát hordozná magában. – Ténylegesen azonban sohasem válik báránnyá, megmarad farkasnak. Ez – ha helyesen ítélnünk – azonban egészen szembeszökően mutatja meg, hogy a materiálisat itt csak egy nem reális fogalom foglaltatja bele a farkasba. Ha oktatni engedjük magunkat attól, amit a külső tények világa nyújt, megmutatkozik, hogy azon kívül, amit materiálisként látunk a farkasban magunk előtt, ez a farkas még ezen a materiálison felül is teljesen valóságos valami, hogy tehát az, amit itt nem látni, valami nagyon is valóságos. Az ugyanis, ami nem az anyagiban merül ki, éppen az okozza, hogy a farkas, még ha csakis bárányokat zabál, sem válik báránnyá, ha-

nem megmarad farkasnak; a tisztán érzéki rendű vándorolt át a bárányokból a farkasba.*

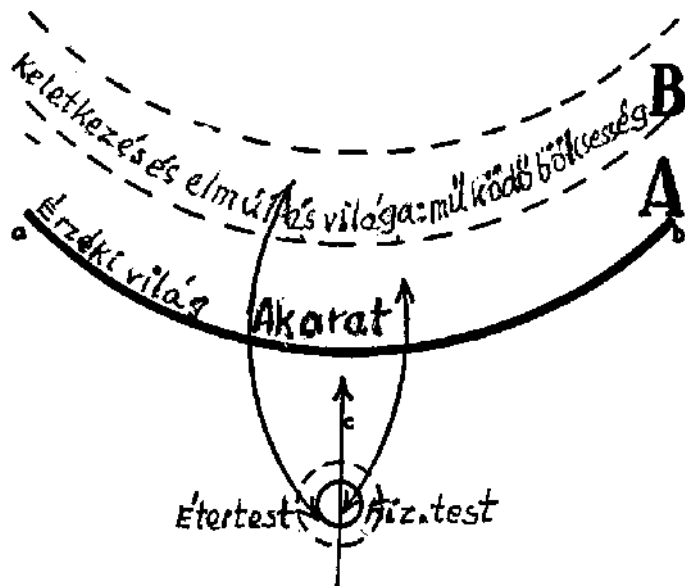
Kissé nehéz teljesen tisztázni magunkban, hogy milyen különbség áll fenn az ítéletalkotás és a valóság általi oktatás megengedése között; ha azonban megragadtuk ezt, s az ítéletalkotást a gyakorlati élet céljai érdekében használjuk fel, és a dolgoktól való oktatni-engedést arra használjuk fel, hogy a valósághoz jussunk el, akkor lassanként abba a diszpozícióba kerülünk, amely elmondja számunkra, hogy mi is az **odaadás**. Az odaadás az a lélekállapot éppen, amely nem magától akarja az igazságot kikutatni, hanem minden igazságot attól a megnyilatkozástól vár, amely a dolgokból árad és amely várni képes, amíg csak meg nem ért rá, hogy ezt, vagy azt a megnyilatkozást fogadhassa. Az ítélet minden fokon az igazsághoz akar jutni; az odaadás nem azért dolgozik, hogy ilyen vagy amolyan igazságokba erővel behatolhasson, hanem önmagán dolgozik, önnevelésén, és nyugodtan kívárja, amíg az érettség egy bizonyos fokán az igazság a dolgok felől a megnyilatkozások révén – teljesen átjárva bennün-

---

* *Kiadó megjegyzése:* ld. Szerző: „*Filozófia és Antropozófia*”, Budapest, 1992.

ket – beárad. Türelemmel, amely bölcs önnevelés keretében egyre tovább és tovább akar vinni bennünket munkálkodni, – ez az odaadás hangulata.

Arról van szó, hogy ennek az odaadásnak a gyümölcseit vegyük szemügyre. Mit érünk el azáltal, hogy gondolkodásunkkal a csodálattól a tiszteleten át, a magunkat a valósággal való bölcsességteli összhangban érzésen keresztül az odaadás lélekállapotáig léptünk tovább, mit érünk el vele? Ezzel végül is ezt érjük el: Ha kinn járunk, s a növényvilágot a maga zöldjével és változatos virágzati színeivel és minden egyébbel szemléljük, a mennyboltot tekintjük a maga kékjével, a csillagokat aranyfényükben, anélkül hogy ekkor belülről ítélnénk, megengedve a maguk megnyilatkozását számunkra; ha eljutottunk ehhez az odaadáshoz, valamennyi dolog teljesen más lesz számunkra, mint amik előzőleg voltak az érzéki világon belül, akkor az érzéki világban olyasmi nyilatkozik meg számunkra, amire nem létezik más elnevezés, mint egy szó, amit lelki életünkéből magából veszünk. Valamennyi dolog megnyilatkozik, s az érzéki világot, éppen, ahogyan az fellép a számunkra, ezzel a „nívóvonallal” (a-b) szeretném jellemezni. Tegyük fel, hogy itt (c) állanak, az érzéki világ előtt, megtekinthetik ezt az érzéki világot, amely lepel módjára terül el Önök előtt. Azt amit tehát ezzel a vonallal (a-b)

akarunk felvázolni, legyenek az érzéki világ hangjai, amik füleinkre hatnak, a színek és formák, amik szemekre hatnak, a szagok és ízek, amik egyéb szerveinkre gyakorolnak hatást, ami lehet keménység és lágyság, stb., röviden, mindezeket ez a vonal jelentse; legyen ez a vonal az érzékek világa. – A közönséges életben tehát, úgy

ahogyan ebben az érzéki világban állunk, ítélőerőnket használjuk. És minek a révén születnek a külső tudományok? Azáltal, hogy a tudományok nekifognak, hogy ezt az érzéki világot különböző módszerek segítségével kikutassák, hogy ennek az érzéki világnak a dolgaiban milyen törvények működnek és hasonlókat. Eddigi tárgyalásaink egész szelleméből láthattuk, hogy ennek a révén nem jutunk a valóságok világába, mivel az ítéletalkotás egyáltalán nem vezető, hanem, hogy egyedül a gondolat nevelése révén, a csodálaton, a tiszteleten stb. keresztül, lehet csak odahatolni a valóság világához; ekkor megváltozik az, ami érzéki világ, ekkor valami teljesen újjá válik ez az érzéki világ. Ez fontos, hogy ehhez az újhoz odajussunk, ha az érzéki világ lényét egyáltalán meg akarjuk ismerni.

Tegyük fel, valaki, aki bizonyos magas fokra fejlesztette már ki az odaadás érzését, lelki diszpozícióját, mondjuk egy rét friss telt zöldje előtt találja magát. Elsőre – mivel egyetlen kirívó növény szín se található benne – egyöntetűen friss zöldjében mutatkozik meg. Olyan ember, aki valóban egy magasabb fokáig fejlesztette ki az odaadás lelki diszpozícióját, nem tehet másként, amidőn ezt a rétet szemléli, mint-hogy olyasmit érezzen, ami lelkében egy bizonyos egyensúlyra-hangoltságban érinti; azonban egy eleven egyensúlyra, mint a víz halk, harmonikus egyenletes, hullámpermete. Nem tehet másként, mint ezt a képet varázsolja a lelke elé. És így,

egy ilyen ember nem tehet másként, mint, hogy valamennyi íz, valamennyi illat esetében lelkében olyasmit érzékeljen, mint valami belső mozgékonytságot. Nincs egyetlen szín sem, hang sem, amik ne mondanának valamit, hanem minden mond is valamit és minden olyasmit mond, hogy az ember annak a szükségességét érzi, hogy belső mozgékonytsággal válaszoljon az elmondottra, ne valami ítélettel válaszoljon, hanem **belső mozgékonytsággal**. Röviden, az ember arra jut, hogy a teljes érzéki világ az ő számára olyasmiként mutatkozik meg, amit nem tud másként, csak akaratnak hívni. Minden-minden áramló, működő akarat, amennyiben az érzéki világ elé állunk. Arra kérem Önöket, igen jól értsék ezt meg, hogy az, aki magasabb fokon sajátította el az odaadást, az érzéki világban mindenütt működő akaratot fedez fel. Ebből látják, hogy egy olyan ember számára, ki akár csak kisebb fokon is képezte ki magában ezt az odaadást, annyira kellemetlen, ha mondjuk az utcán egy szemtelen divatszínt lát szembejönni, mert nem tehet másként, mint ezt belsőleg mozgékonyan érezze mindazzal szemben, ami kinn található; ez az ember mindig – egy olyan akarat révén, amit mindenben érzékel, mindenben érez – az egész világgal összeköttetésben áll. Azáltal közeledik a valóságoshoz, hogy az akarattal mindazzal, ami érzéki világ, összekötött. És így lesz az, ami érzéki világ, a legkülönféle módon differenciált akaratnak mintegy tengerévé. Ezáltal nyer azonban az, amit egyébként csak elterültnek érzünk, egy bizonyos vastagságot. A dolgoknak mintegy a felületük mögé látunk,

mögéjük hallunk, és mindenütt áramló akaratot hallunk. Azok számára, akik olvasták már Schopenhauert, jegyzem meg, hogy Schopenhauer egyoldalúan csak a hangok világában sejtette ezt a működő akaratot; ezért írja le a zenét egyáltalában differenciált akarathatásoknak. Valójában az odaadó ember számára azonban az érzéki világban minden **működő akarat**. Ha aztán az ember megtanulta, hogy az érzéki világban mindenütt működő akaratot érezzen, akkor már továbbhatolhat; mintegy az érzéki világon keresztül az érzéki világ mögött található titkokba – amik egyébként egyelőre elrejtettek előle – hatolhat.

Annak a megértéséhez, aminek ezután kell jönnie, először ezt a kérdést kell felvetnünk: Mi által tudunk egyáltalán valamit is az érzéki világról? A válasz egyszerű: érzékeink révén; a fülünkön keresztül a hangok világáról, a szemmel a szín- és formavilágról, stb. Érzékszerveink által tudunk az érzéki világról. Az az ember, aki a köznapi módon áll szembe ezzel az érzéki világgal, hagyni engedi azt magára és ítél. Az odaadó ember, először engedi hatni az érzéki világot az érzékekre; azután azonban érzi, amint a dolgokból működő akarat özönlik hozzá, amint mintegy a dolgokkal együtt úszik a működő akarat közös tengerében. Amikor az ember érzi a dolgok irányában ezt a működő akaratot, akkor – úgy mondhatjuk – mintegy önmagától hajtja őt a fejlődése egy következő szintre; megtanulja ugyanis akkor, hogy – miután ehhez

az odaadáshoz vezető előlépcsőket végigcsinálta már, amiket a világbölcsességgel való magunkat összhangban-érzésnek, a tiszteletnek, a csodálatnak nevezünk – tehát ezeknek az állapotoknak az utóbb elért odaadás állapotába történő behatása révén azt a lehetőséget tanulja meg, hogy étertestével is, azzal, ami étertestként áll a fizikai test mögött, mintegy összenőjön a dolgokkal. A működő akaratban az ember előbb érzék-szerveivel, azaz a fizikai testtel nő össze a dolgokkal. Ha a dolgokat látjuk, halljuk, szagoljuk, stb., akkor mindez úgy hat, hogy odaadódó emberként a működő akaratot mintegy szemünkön, fülünkön keresztül belénk áramlani, magunkat pedig a dolgokkal megfélelésben érezzük. A fizikai szem mögött azonban a szem éterteste van és a fizikai fül mögött a fül éterteste. Teljesen áthat bennünket étertestünk. Így pedig ugyanúgy, amint a fizikai test a működő akarat révén az érzéki világ dolgaival, az étertest is képes a dolgokkal összenőni. Azonban amennyiben az étertest összenő a dolgokkal, az embert újfajta szemlélet fogja el, teljesen újszerű. A világ ekkor sokkal tekintélyesebb mértékben változott meg mint amennyire azáltal változott el, hogy az érzéki látszattól a működő akarathoz hatolunk tovább. Oda érünk, ha étertestünkkel úgymond összenövünk a dolgokkal, hogy a dolgok a világban, amint megvannak, benyomást gyakorolnak reánk, úgyhogy képzeinkben, fogalmainkban nem hagyhatjuk őket úgy, amint vannak, hanem megváltoznak nekünk, amennyiben kapcsolatba lépünk velük. Vegyenek csak egy olyan embert, ki az odaadás lelki diszpozícióján

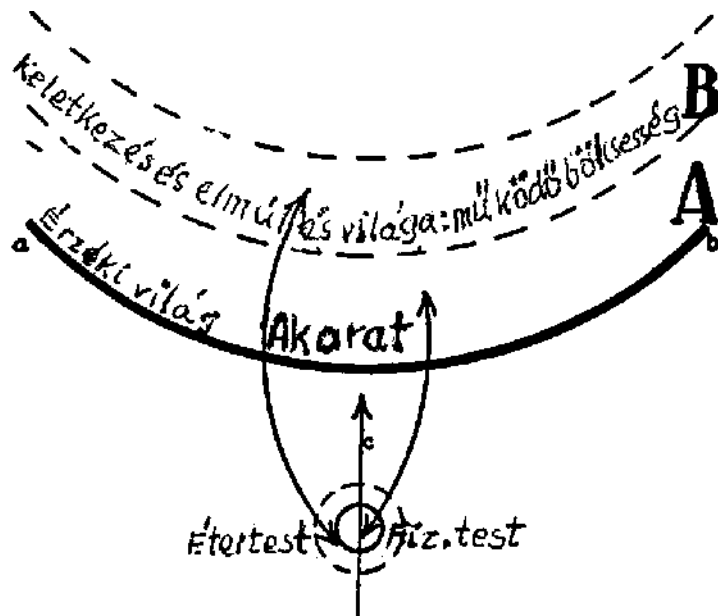
haladt át. Egy zöld, nedvdús növénylevelet tekint meg és most lelki szempillantást vet erre a levélre; akkor nem hagyhatja úgy ezt a zöld, nedvdús növényi levelet, hanem abban a pillanatban, amikor rátekint, önmagán túlra kinövekedni érzi. Azt érzi, hogy ez a zöld, nedvdús növénylevél magában azzal a lehetőséggel rendelkezik, hogy valami tökéletesen mássá legyen. Ha a zöld növénylevelet veszik, úgy tudják, hogy ha fokozatosan a magasba nő, színes szíromlevél lesz belőle. Az egész növény tulajdonképpen átváltozott levél. Ezt már Goethe természettudományos kutatásából jól maguk elé tudják állítani. Röviden tehát az, aki egy levelet tart, maga előtt, az azt látja a levélben, hogy az nincsen még készen, hogy magán túlra akar továbbjutni, és többet lát, mint amit a zöld levél nyújt számára. A zöld levél úgy érinti, hogy saját magában valamit, mint valami rügyező életet, érzékel. Így növekszik össze a zöld növénylevéllel és a rügyező életet érzékeli. Tegyük fel azonban, hogy száraz fakérget vesz szemügyre, úgy a fakéreggel képtelen valami más módon összenőni, csak azért, hogy valami a halál hangulatához hasonló fogja el. Kevesebbet lát a fakéregben annál, amit a valóságban mutat. Az, aki csak az érzéki látszat szerint nézi a kérget, megcsodálhatja, az tetszését is kiválthatja, de semmiképpen nem látja meg az összezsugorodót, a lélekben magát szinte felnyársaló, a lelket a halál gondolatával eltöltő jellegűt – a fakéreg vonatkozásában.

Nem létezik a világban olyasmi, ami felé az étertestnek a dolgokkal történő ilyen összenövekedésénél ne állnának elő mindenütt a növekedés, a létesülve-alakulás, a rügyezés, vagy pedig az elmúlás, a feloszlás érzései. A dolgokba így nézünk. Tegyük fel pl., hogy mint ilyen odaadott ember, aki azután továbbneveli magát, figyelmét az emberi gégefőre irányítja, valamilyen módon, akkor az emberi gégefő figyelemreméltó módon úgy jelenik meg számára, hogy olyan szervként tárul elébe, amely létesülve-alakulásának teljesen a kezdetén áll, amelyre nagy jövő vár, s ezt közvetlenül azáltal érzékeli, amit maga a gégefő mond ki a maga igazságaként, hogy olyan, mint egy mag, s nem mint valami termés, vagy valami aszalódó, hanem, mint a mag. És az emberiségfejlődés számára egyszer – ezt közvetlenül abból meríthetjük, amit a gégefő hirdet – el kell jönnie valaminek, amikor teljesen átalakult már a gégefő amikor olyan lesz, hogy miközben most csak a szavakat hozza magából létre, egyszer majd az embert fogja megszülni. A jövőbeli szülőszerv, a jövő létrehozószerve. Ahogyan most a gégefőn keresztül hozza a szót létre az ember, a gégefő a kezdemény-, a magállapotú szerv, amely a jövőben azzá fejlődik majd, hogy az embert, a teljes embert hozza létre, amikor ez átszellemített lesz majd. A gégefő ezt közvetlenül kifejezésre juttatja, ha engedjük elmondania, ami. Az emberi testen lévő más szervek úgy jelennek meg, hogy azt látjuk: régen túllépték delelőpontjukat; hogy azt látjuk: a jövőben egyáltalán nem találni majd az emberi szervezetben őket.

Egy ilyen szemlélet számára erővel jelentkezik közvetlenül valami, mint egyrészt a létesülve-alakulás, s másrészi az elhalás, a jövő irányában. Fakadó élet és oszlás, elhalás, ez az a két dolog, ami egymásba tolul mindennek kapcsán, ha étertestünknek a valóság világával történő ehhez az összekapcsolódásához érünk el. Olyasvalami ez, ami az ember számára, akkor, ha kissé tovább jutott, nehéz, igen nehéz próbát jelent. Minden egyes lény ugyanis azáltal jelentkezik a számára, hogy az illető lény bizonyos dolgaival szemben a létesülve-alakulás, a fakadás, rügyezés érzéseivel viseltetik; e lényen található más dolgok tekintetében pedig az elhalás érzését hozza fel. És ebből a két alaperőből ad hírt magáról mindaz, amit az érzéki világ mögött látunk. A szellemtudományban azt, amire itt látunk rá, a **keletkezés és elmúlás világának** hívják. Az érzéki világgal szemben tehát a keletkezés és elmúlás világába tekintünk, s ami e mögött található, az a **működő bölcsesség**.

A működő akarat mögött a működő bölcsesség! **Működő** bölcsességet mondom, nyomatékkal; abból az egyszerű okból, mivel a bölcsesség, melyet az ember fogalmaiba önt, közönségesen, nem működő bölcsesség, hanem gondolt bölcsesség. Az a bölcsesség, amelyet az ember elsajátít, amennyiben a működő akarat mögé tekint, kapcsolatban áll a dolgokkal és a dolgok birodalmában, ott, ahol a bölcsesség működik, a működő bölcsesség uralkodik, amely hatásait valóban kifejezésre is juttatja, s

amely valóban itt van. Ott, ahol, hogy úgy mondjuk visszahúzódik a valóságtól, az elhalás jön létre; ahol beáramlik, létesülve-alakulás születik meg, létrejövés, fakadó, rügyező élet áll fenn. Nézzék csak **azt** a világot, amire itt tekintünk, s amelyet mindegy másodikként jellemezhetünk, elhatárolhatjuk és azt mondhatjuk: Az érzéki világra tekintünk először, mint az A világra és B-nek jelölt működő bölcsesség világára, amely az érzéki mögött van. Ebből van véve saját étertestünk szubsztanciája;

az ugyanis, amit nevezetesen kívül működő bölcsességnek látunk, saját értes-tünkben pillantjuk meg. Saját fizikai testünkben pedig nem azt pillantjuk csak meg, ami az érzéki látszat, hanem a működő akaratot is, mivel érzéki világunkban minde-nütt működő akaratot látunk.

Igen, ez a sajátságos: ha odaadott emberként egy másikhoz lépünk és ránézünk, úgy bőrének színe, amely vöröses, vagy sárgás vagy zöldes, megjelenik, azonban nemcsak vöröses, sárgás vagy zöldes, hanem úgy, hogy akkor pl. a pirospszósgássággal mintegy összenövünk, a valósággal összenövünk és benne van ebben a működő akarat is, azaz, hogy mindazt, ami él és létezik benne, mintegy pirospszósgásságán keresztül irányunkba túlradni látjuk. Azok, akik éppen hajlanak arra, hogy a pirospszósgás jelleget fontosnak vegyék, majd azt mondják: Csak a pirospszósgás ember az egészséges. Az emberrel magával tehát, úgy állanak szembe, hogy ezt a működő akaratot látják benne, s most azt mondhatjuk: Fizikai testünk, ha ezt most sémaszerűen itt ezzel a körrel jelezzük (ld. a fentebbi ábrát), az „A” világból való; a működő akarat világából – fizikai test! Ezzel szemben étertestünk, amelyet itt egy második körrel kívánok jelezni, a működő bölcsesség világából, a „B” világából van véve. Íme, jellemezve találják itt azt az összefüggést, ami a működő bölcsesség világa közt – amely kinn terül el – és saját étertestünk között áll fenn, továbbá azt, ami a működő akarat világa – amely kinn terül el – és saját fizikai testünk között áll fenn. Nos, közöséges élete számára elvonták az embertől annak a hatalmát, hogy az egyik és a másik közt fennálló összefüggést ténylegesen ismerje. Látják: ahogyan a dolgokat itt felvázoltam, a külső érzéki világ és fizikai testünk között és működő bölcsesség és étertestünk között közvetlen kapcsolat áll fenn. Összefüggések vannak itt; az ember

elől azonban ezt az összefüggést elvonták, semmi hatást arra gyakorolni nem tud. Hogyhogya nincsen rá befolyása? Van ugyanis egy alkalom, amikor gondolataink és egész életünk, ahogyan azt a lélekben ítéletképzés alkalmával fejtjük ki, – mondhatnám – nem annyira ártalmatlanok saját valóságunk számára, mint a mindennapok során.

A mindennapokra, az éber állapotra vonatkozólag jó Istenek gondoskodtak, hogy gondolataink ne hassanak túlságosan kedvezőtlenül saját valóságunkra, elvonták előlünk azt a hatalmat, amelyet gondolataink fizikai testünkre és étertestünkre gyakorolhatnának, mert másként ugyancsak rosszul állnánk a világban. Ha gondolatok – ezt ismét hangsúlyozom – az ember világában tényleg azt jelentenék, amit istengondolatokként tényleg jelentenek a valóságban, akkor minden egyes tévedésével egy-egy kis elhalásfolyamatot indítana be bensejében az ember és egyhamar elfonnyadna. Na és egy hazugság! Ha minden hazugsággal a megfelelő agyrészt kiégetné az ember, ahogyan történnie kellene, ha képes volna a valóság világában hatást kifejteni, majd meglátná, meddig lenne képes az agya kitartani. Jó Istenek voltak, akik elvonták lelkünk hatásköréből az étertest és fizikai test feletti hatalmat. Ez azonban nem mindig lehet így. Ha ugyanis lelkünkben folyamatosan nem volnánk képesek semmilyen hatást se kifejteni fizikai és étertestünkre, igen hamar a nyakára hágnánk azoknak az

erőknek, amik fizikai testünkben és étertestünkben vannak, akkor csak igen rövid életűek lehetnének; lelkünkben ugyanis – ahogyan azt a további előadásokban látni fogjuk – azok az erők is megvannak, amiknek ellenben be kell áradniok fizikai és étertestünkbe, s amikre az utóbbiban van szükségünk. Bizonyos időközönként ezért lelkünkben erőáramoknak kell az étertestbe és a fizikai testbe áradniok. Ez ugyanis akkor történik, amikor alszunk. Az Univerzumból az Én és az asztrálest kerülőútján folynak azok az áramok, amikre, a fáradtság kiküszöböléséhez van szükségünk. Ekkor tényleges az akarat világa és a bölcsesség világa és fizikai testünk valamint étertestünk közti élő összefüggés. Ugyanis ezekbe a világokba tűnnek el az alvás során az asztrálest és az Én. Ide lépnek be, és itt benn vonzásközpontokat képeznek azoknak a szubsztanciáknak a számára, amiknek be kell most áradniok a bölcsesség világából az étertestbe és a működő akarat világából a fizikai testbe. Ennek az éj során kell történnie! Ha ugyanis az alatt az ember valóban tudatos volna, meglátnák, hogyan is folya le ez a beáramlás. Ha az ember általában tudatos volna tévedéseiben, szenvedélyeiben, mindabban, ami gonoszat stb. fejt ki a világban, akkor ez azoknak az erőknek a számára, amiknek be kellene áramlaniok, sajátos elfogókészülék volna. Az étertestben és fizikai testben iszonyatos rombolásokat kellene okoznia annak, amit az ember itt Én-jéből és asztrálestéből juttatna a fizikai és étertestébe a működő bölcsesség és a működő akarat világából.

Ezért gondoskodtak ismét jó Istenek róla, hogy ne lehessünk jelen, ha az éj során a helyénvaló erőnek be kell áramolnia fizikai és étertestünkbe. Ennek az állapotnak a számára ugyanis letompították az ember tudatát az alvás alatt, hogy gondolataival – amelyek ekkor hatást fejthetnének ki – ne rombolhassa el azt, amit kétségkívül szétrombolna. S ez egyben az is, ami a magasabb világokba történő felemelkedés során a megismerési úton, ha alaposan látunk munkához, a legtöbb fájdalmat okozza. Hiszen a „Hogyan jutunk a Magasabb Világok megismeréséhez”^{*} c. írásomban előadtam, ahogyan az éjszakai életünk az alvás, bizonyos értelemben, úgymond segítségre siet a külső valóságból a magasabb világokba emelkedésünknel. Az ember ekkor, amikor az imagináció világából kezdi tudással, tapasztalatokkal, élményekkel átsugározni az alvási tudatot, az ember tehát ténylegesen meg kell, hogy lássa, hogyan kerül el, hogyan tudja helyesen kiiktatni fizikai és éterteste szétrombolásának valamennyi forrását, tudatából kiindulólá. Ez az, ami a magasabb világokba történő felemelkedés számára támasztja annak szükségességét, hogy valóságosan teljes pontossággal ismerjük önmagunkat. Ha teljesen pontosan ismerjük magunkat, többnyire abbahagyjuk önmagunk szeretését; az önszeretet többnyire abbamarad, amikor kezdjük ismerni

---

^{*} *Kiadó megjegyzése*: Ld. ebben a kiadásban, Budapest, 1992.

magunkat, és ez a magát-szeretés, amely persze minden embernél, aki nem jutott önmegismeréshez, mindig megvan – illúzió ugyanis, ha azt hiszi valaki, hogy nem szereti magát, jobban szereti a világ bármely dolgánál magát –, ezt az önszeretetet le kellett küzdeni, hogy kikapcsolhassa saját magát. Ennek a felemelkedésnek a során ténylegesen abba a helyzetbe kell jutnia, hogy így szóljon: Amilyen most vagy, félre kell tolnod magadat. – Már sokat tett ennek érdekében, ha odaadott emberré vált valaki. Egyáltalában nem szabad azonban szeretnünk magunkat. Mindig meg kell tehát lennie annak a lehetőségnek, hogy ezt érezhesse: Félre kell tolni magadat. Ha ugyanis azt, amit egyébként szeretni tudsz magadon, amik tévedések, kicsinyességek, előítéletek, szimpátiák, antipátiák stb. vonatkozásában vannak meg benned, ha ezt nem vagy képes félretolni, úgy a felemelkedés olyan módon megy majd végbe, hogy tévedéseid, kicsinyességeid, előítéleteid révén – bizonyos erők keverednek abba, aminek azért kell beáramolnia, hogy szellemi látóvá válhasson az ember. Fizikai és étertestbe áramlanak; ekkor ahány tévedés, annyi rombolófolyamatunk lesz. Amíg az alvás során nem rendelkezünk tudattal, ameddig képtelenek vagyunk a szellemi látás világába emelkedni, addig jó Istenek óvnak attól, hogy a működő akarat világából és a működő bölcsesség világából való áramok fizikai és étertestünkbe áramoljanak. Ha azután tudatunkat a szellemi látás világába visszük fel, akkor nem oltalmaznak többé Istenek, mivel az oltalom, amit adnak, éppen abban áll, hogy tudatunkat elvonják –, s

akkor mindent, ami előítélet, szimpátia, antipátia, stb., magunknak kell félretolnunk. Valamennyit félre kell tolnunk; ha ugyanis valami is marad az önszeretetből, kívánságokból, melyek személyesként tapadnak hozzánk, ha abban a helyzetben vagyunk, hogy a személyes alapján fogalmazzuk meg ezt vagy azt az ítéletet, akkor valamennyi ilyen dolog alapjává válik annak, hogy egészségünket, nevezetesen fizikai testünket és étertestünket megkárosítsuk, amennyiben a magasabb világok irányában fejlődünk.

Rendkívüli mértékben fontos, hogy ezt élesen lássuk. Ezért vehetjük fel azt a meggyőződést, hogy mennyire jelentőségteljes, hogy az ember elől a nappali közönséges életében elvonták fizikai és étertestére történő bármilyen befolyásolását, amennyiben gondolatainknak, amint azokat kialakítjuk, amikor a fizikai és étertestben vagyunk, semmi közük a valósághoz, hatástalanok, és ezért a valóságra semmiféle döntést sem képesek felhozni. Éjjel viszont képesek döntésre jutni. Minden hamis gondolat szétrombolná a fizikai testet és étertestet. Ekkor mindaz a szemünk előtt játszódna le, amit csak leírtam az imént. Az érzéki világ ekkor a működő akarat egy tengereként jelennék meg, s mögötte, ezen az akaraton keresztül és ezt az akaratot fel-alákorbácsolva jelennék meg a világot konstruáló bölcsesség, úgy azonban, hogy hullámverésével állandóan a létesülés és elmúlás, a születés és halál folyamatait idézi elő. Ez a valóságosnak a világa, melybe itt bepillantást nyerünk, a működő aka-

rat világa és a működő bölcsesség világa; utóbbi azonban a **létesülés és elmúlás világa**, a szakadatlan születéseké és a szakadatlan haláloké. De ez az a világ, ami a mi világunk, és amelynek a megismerése rendkívüli fontossággal bír. Mivel egyszer megismerten, fontos eszközt kezdünk találni az egyre magasabbra és magasabbra hatoló odaadáshoz, mivel beleszövődöttnek tartjuk magunkat a szakadatlan születésekbe és szakadatlan halálokba, s mivel tudjuk: mindazzal, amit csak cselekszünk, valami létesülésében és elmúlásában veszünk részt. És az, ami jó, az ember számára akkor nem kizárólag olyasmi, amiről ezt mondja: Ez jó, szimpátiával tölt el. Nem, mostantól tudni kezdi: A jó olyasmi a Mindenségben, ami teremtő, amely mindenütt a létesülés világát jelenti. És a gonoszról mindenütt azt érzi az ember, hogy az, szétterjedő korhadás. Fontos átmenet ez egy új világnézet felé, amiben a gonoszt többé nem lehet másként érezni, csak mint a halál öldöklőangyalát, mely a világban jár, amiben a jót többé nem lehet másként érezni, mint – nagyban és kicsiben – szakadatlan világszületések teremtőjének. És a Szellemtudományból – amennyiben fel fogja azt, amit így elmondhattunk – az ember annak megsejtését érezheti felkelni magában, hogy egyáltalán mennyire elmélyítheti ennek a Szellemtudománynak a révén, ennek a spirituális világnézetnek a révén a maga világnézetét, amennyiben közvetlenül az árad érzésébe: a jó világa és a gonosz világa nem pusztán az, aminek a külső *maya*-ban jelennek meg a számunkra, ahol az ítélőerővel csak a gonosz és a jó

előtt állunk és mást nem is találunk rá, csak, hogy az egyik szimpatikus és a másik antipatikus; nem, mivel a jó világa a teremtői világ, és a gonosz az öldöklőangyal, amely kaszában járja a világot. És minden egyes gonoszsággal az öldöklőangyal segítőjévé leszünk, magunk is kaszát ragadunk és a halál-, a korhasztásfolyamatokon veszünk részt. Erőhozó módon hatnak, egész világfelfogásunkra azok a fogalmak, amiket spirituális alapból veszünk fel. Ez az az erőteljes, amit fel kellene vennie az emberiségnek a jelennel kezdődően a jövő kultúrfejlődése felé haladva; szükségük lesz ugyanis erre az embereknek. Jó Istenek gondoskodtak eddig róla az ember számára; ötödik atlantisz utáni korszakunkban azonban most eljött az az idő, melyben a sorsa, a jó és a gonosz többé-kevésbé újra a kezébe lesz adva. Szükséges ehhez az, hogy az emberek tudják majd, mit is jelent a jó, mint teremtői, és mit jelent a gonosz, halálhozó princípiumként.

III.

*Az ember finom felépítésében létrejött négy rendellenesség.
Az Én tiszta gondolatának megragadása.
A gondolkodás megfigyelése – a Gondolati Út
mint a Feltámadás mai Útja.*

Hannover, 1911. december 29.

Láthattuk a tegnapi előadásból, hogyan függ össze az ember fizikai teste azzal, amit érzéki világunknak hívunk. Láttuk, hogy az emberi fizikai test, mondhatni ugyanabból a szubsztanciából való, mint amit a külső érzéki világban találunk, s amely tegnap tulajdonképpen akaratként állt elénk. Úgyhogy azt mondhatjuk: A külső érzéki világban a működő akarattal van dolgunk és az emberi fizikai testben is elsősre, igazság szerint működő akaratra találunk. De ennyiben a fizikai test része a külső érzéki világnak. Az érzéki világ mögött a létesülés és elmúlás világát és ennek valódi alakjaként azt találtunk, amit működő bölcsességnek nevezhetünk. És a működő böl-

csességnek ebből a szubsztanciájából tulajdonképpen megint az épült, amit emberi étertestnek hívunk. Ebbe az emberi étertestbe és fizikai testbe pedig az nyert beillesztést, amit asztráلتestnek és Én-nek nevezünk, mivel a teljes ember olyan, ahogyan a Földön előttünk áll, egy egybeillesztés, fizikai test, étertest, asztráلتest és Én törvényszerű összekapcsolódásban.

Itt ezen a helyen egy gondolatmenetet vagyunk kénytelenek beilleszteni, amely talán, mondjuk a mai óra számára kissé nehéznek tűnhet, amely azonban, ha egyszer megtettük, rendkívül mélyen vezethet a világ és nevezetesen az emberi lénynek, mint olyannak a megértéséhez. Kezdetől fogva fel kell tudunk tételezni azt, hogy fizikai test, étertest, asztráلتest és Én-nek egy bizonyos módon kell összekapcsolottnak lenniök. Nos az, aki kifejlesztett szellemi látás alapján képes az emberi természet négy tagjának ezt az összekapcsolódásának vizsgálatába bocsátkozni, az – ha az embert úgy tekinti, amilyen ténylegesen, a világban – azt a benyomást kapja – és azt is meglátjuk majd, mennyire fontos az, hogy ezt a benyomást figyelembe is vegyük –, hogy tulajdonképpen milyen szabálytalanul is került összeillesztésre az emberi természet e négy tagja; a mai embernél olyan az összeillesztésük, hogy így kell mondanunk: ebbe az összeillesztésbe egyszer valamilyen rendetlenség került. Hangsúlyozzuk tehát, a következőt kell mondanunk. Az emberi lényiség négy tagjának a vizsgálá-

lata alapján ezt a benyomást nyerjük: ezek tulajdonképpen nem úgy illeszkednek egymásba, ahogyan egymáshoz tartoztak, hanem rendetlen módon illeszkednek egymásba, ide egyszer rendtelenség került. Ezt a benyomást kapni. És akkor, ha az élet titkai közül éppen ezt érintjük, megint egyszer megláthatják, mekkora hallatlan mélységeket hordoznak magukban a helyesen felfogott, rejtett értelmű vallási írások.

Lassanként ugyanis meglátjuk majd, hogy az, amit ezzel a rendtelenséggel jelzünk, a Bibliában azokban szavakkal fejeződik ki, amiket Lucifer szól az emberhez, amikor elcsábítani, félre akarja vezetni: „Felnyílnak majd szemeitek és a jót és rosszat meg fogjátok különböztetni”. Ezekben a szavakban valami hallatlanul mély rejlik. Ez ne csak azt jelentse: **Szemeitek** nyíljanak fel. A szemek az érzékek képviselőiben, általában, állanak e helyen. Ha a Lucifer szavát a helyes módon értjük, úgy a következő módon fordíthatjuk azokat le: „Valamennyi érzéketek másként működik majd, mint ahogyan tulajdonképpen működniök kellene, ha csak az Isteneket akarnátok követni, és nem engem”, nevezetesen Lucifert. Lucifer befolyása következtében, mondhatni másként funkcionálnak az érzékek, mint ahogyan egyébként funkcionálnának. Mindenesetre a mai ember számára rendkívül nehéz elképzelni azt, hogy miként is működnek ezek az érzékek, s nem egy groteszk dolgot kell majd elmondanom, hogy világossá tegyem Önök előtt, hogyan is működnének ezek az érzékek ha

Lucifer révén közbe nem lépett volna az emberi természet négy tagjának összekapcsolódásában az említett rendetlenség. Groteszket kell mondanunk abból kifolyólag, mert hiszen egyáltalán nem tudják elgondolni, úgy amint az emberek vannak, hogy valami más lenne a helyénvaló, már kezdettől fogva, mint az, amit éppen átélnek, jelenleg is. Mi is lehetne természetesebb és magától értetődőbb a mai embernek, mint amikor azt a kérdést vetjük fel: Mire való az emberi szem?... azt a választ adja: Természetesen a látásra. – És úgy mondhatnánk, egy bizonyos értelemben ugye megvan a joga valakinek, hogy bolondnak tartsa azt, ha ez azt mondja neki: A szem nem a látásra való. – Valójában a Földfejlődés kezdete óta az ember szemének nem látásra kellett volna szolgálnia; ahogyan ma lát a szem, csak Lucifer félrevezetése által vált látóvá. Az ugyanis, ami tulajdonképpen az ember látóereje, annak nem a szemet kellett volna áthatnia és kifelé mennie az úgynevezett dolgokig, hanem, tulajdonképpen az embernek minden egyes látási aktus során, minden látási tevékenysége esetében, ha ez az Istenek eredeti szándékai szerint (engedjék meg, hogy ezt a kifejezést használjam) ment volna, minden egyes látási aktus során tulajdonképpen közvetlenül szemének ténylegesen **tudatára** kellett volna ébrednie: ez azt jelenti, hogy nem külső dolgot kellett volna **látnia**, hanem tulajdonképpen a szemét kellett volna **éreznie**. Tudatára kellett volna ébrednie annak a tevékenységnek, amely a szemben, mint olyanban zajlik le; miközben ma nincsen tudatában a látás tevékenységének, hanem

előbb annak ébred tudatára, ami a szem tevékenysége **által** történik: annak ébred tudatára, ami külső tárgyként áll szembe vele. Az embernek azonban sokkal előbb, mint a tárgynál látásában kellene önmagába ütköznie: már a szemben kellene önmaga tudatára ébrednie. A szemnek a tevékenységét, mint olyant, kellene éreznie.

A szemnél erre ma aligha képes az ember, ha nem haladt át szellemi fejlődésen. Kezével képes rá az ember; az ember ugyanis legalább azt képes megkülönböztetni, hogy a kezével tárgyat fog-e meg, vagy szabadon mozgatja csupán a kezét, cél nélkül, úgyhogy a kéz saját tevékenységének ébred csak tudatára. Ha az ember a látóerejét csak a szemére irányítja, akkor hát semmit se lát. A mai embernél ez az eset; eredetileg azonban nem így szándékolták vele, hanem úgy, hogy az ember, amikor szemét, vagy a fülét veszi tekintetbe, röviden, akármelyik érzékszervét, a működő akaratot észleli, ténylegesen, valósággal úszik a működő akaratban és ezt azon a sajátosságon ismeri meg, ahogyan az szemét érinti. A szemmel teljesen hasonlóan kellene lennie, mint a kéznél. Ha valamit megfognak, érzik, hogy kemény a tárgy, ha nehezen győzik csak le; hogy puha, amikor könnyen győzik le keménységét. Tulajdonképpen azonban azt érzik, amit a kezükkel tesznek. Ilyen lenne a szem is. Csak a szemet éreznők, a szemet úgymond közvetlenül a működő akaratall összefüggésben állóként éreznénk, ha az étertest helyes módon volna a fizikai testbe kapcsolva. Az étertest pedig

nincs helyes módon a fizikai testbe kapcsolva. Ez itt a különleges, hogy az étertest nincs helyes módon kapcsolva a fizikai testbe. Ez azonban egyik példája csak az emberben lévő rendetlenségnek. Az emberi lényiségnek tulajdonképpen egyetlen testi-sége sincs a többi testiségbe rendesen bekapcsolva, hanem minden, mondhatni rendetlenségben van az embernél. Ha a Földfejlődés kezdetén nem esett volna meg a luciferi befolyás, az emberi lényiség négy tagjának valamennyi bekapcsolása mássá lett volna. És ez az, amit ma meg kívánunk világítani, hogy ui. valami rendkívüli történt annak a rendetlenségnek a következtében, mely a Lucifer-hatás által lépett be az emberi természet négy tagja összekapcsolódásánál.

A következőképpen akarnánk ezt megvilágítani. A dolgot előbb vázlatosan akar-nám kifejezni, vázlatlaltal segítem magamat. (Vázlat 82. old.). Vegyük először a fizikai test és a fizikai testbe kapcsolt étertest viszonyát. Ha az étertestet teljesen szabályaosan, ahogyan azt a vezérlő Istenek őseredetileg szándékolták, öntötték volna a fizikai testbe, akkor az ember maga körül átélne valamit – nehezen vannak csak szavaink a dolgokra, mivel a dolgok éppenhogy nincsenek – valamit, mint a működő akarat szakadatlan csörgedezését; mindenütt differenciált működő akaratot észlelné az ember, és az akarathatásokbeli bizonyos különbségeket észlelné aszerint, hogy tudatossá lesz benne, hogy szemét, fülét, vagy valamelyik más érzékszervét irányítja a világ

felé. Ezek a szervek, a maguk különbözőségeikkel csupán alkalmat szolgáltatnának a számára, hogy az akaratot más módon élje át, csörgedező akaratot azonban mindenütt érezne az ember. Ez akkor esne meg, ha – amint mondtuk – az étertest rendszeren, ahogyan a vezérlő Istenek szándékolták, lenne a fizikai testbe kapcsolva. Nem ez azonban az eset, hanem a dolog úgy áll, hogy az étertest nincs tökéletesen az emberi fizikai testben, s hogy – mondjuk úgy – a fizikai testben egy darabot önmagára hagyott, hogy tehát nem teljesen hatja át ezt a fizikai testet, hanem, hogy a fizikai test egy bizonyos vonatkozásban saját tevékenységének egy túlsúlyához – amellyel pedig nem szabadna rendelkeznie – jutott. Léteznek tehát, mondjuk úgy, helyek az emberi fizikai testben, amiket nem hat úgy át tökéletesen az étertest, mint ahogyan azoknak a Földfejlődést vezérlő isteni-szellemi Lények eredeti szándéka szerint áthatottaknak kellene lenniök. És azok a helyek, ahol a fizikai testet nem rendszeren hatja át az étertest, azok, ahol az érzékszervek fejlődnek ki. És mivel ez így történt, van meg az érzékszerveknek mai alakja. Emiatt található meg minden érzékszervnél az a rendkívül figyelemreméltó körülmény, hogy e helyeken tisztára fizikai hatások lépnek fel, amik, mondhatni az általános élethatásokból ki vannak zárva.

Gondoljanak csak arra, hogy a szemnél olyasmivel van dolgunk, amit a sötétkamra, a fényképezőgép tisztán fizikai hatásával hasonlíthatunk össze. Olyan ez, mintha

az étertesttel történő általános áthatás alól egy darab ki volna véve. Ez is az eset. Ugyanúgy áll a dolog a sajátságos fül-belsővel, ahol a füllabirintusban olyasmi, mint valami klaviatúra van meg. Az étertest mintegy visszaszorítást szenvedett, s fizikai természetű saját tevékenységek vannak a fizikai testben, amiket nem hat át megfelelő módon az étertest és ezáltal jön létre az, amit érzéki érzetnek nevezünk. Színeket azáltal élünk át, hogy az étertest a szem számára nem rendes módon hatja át a szövet és, hogy az organizáció bensejébe itt tisztán fizikai hatások kerültek. És minden érzéknél így van, hogy a fizikai testnek az étertest fölötti túlsúlya esetéről van szó. Ezért ezt mondhatjuk: Először azzal a sajátossággal van dolgunk, amelyet a fizikai és étertest közti viszonyban a fizikai testnek az étertest feletti túlsúlyának nevezhetünk. Ha nem létezne a fizikai testnek ez a túlsúlya, úgy az egész körülöttünk szétterülő érzéki világ, úgy, ahogyan itt van ma, nem létezne, hanem az ember a környező világgal úgy állana kapcsolatban, hogy mindent csörgedező, hullámozó, működő akaratként észlelné. Ha nem állana fenn a fizikai testnek az étertest feletti ez a túlsúlya, egyáltalán nem passzívna, hanem aktívna érezné magát, úgy, ahogyan aktívna érzi magát, amikor kezét nyújtja ki. Ez tehát valami rendkívül érdekes tény, amely tényleg egy magasabb, az emberi lényiség szellemileg iskolázott megfigyelése számára adódik: hogy az egész érzéki világ azon nyugszik, hogy az étertest mintegy vissza-

szorítást szenvedett el az érzékszervek számára és, hogy ide valami beágyazódott, ami pusztán fizikai világ bennünk.

Másodjára az étertest és az asztrálest viszonyához érünk. Ez ugyancsak nem úgy van, hogy az asztrálest megfelelően hatja át az étertestet, hanem ismét az étertestnek az asztrálest feletti túlsúlya mutatkozik az emberi természetben. Az étertestnek az asztrálest feletti túlsúlyát igen hamar, csekély mértékű szellemi látás-erővel már lehet vizsgálni. Ehhez nem sok szükséges: ha nem létezne ez a túlsúly, sok más mellett sohasem tudna sírni az ember. Nem tudna sírni. Azonnal, amint síró embert figyelünk meg, egy olyan embert, aki az ilyen sajátos sós folyadékot választja ki a könnymirigyekből, észrevesszük, hogy ebben az esetben az étertestnek az asztrálest beillesztett tevékenységének ellenében túl nagy tevékenységéről van szó. Az ember azt, amit asztrálisan él át, nem képes tökéletesen beleélni az étertestbe, az étertest túlsúllyal rendelkezik az asztrálest felett, és ez a túlsúly azáltal jut kifejeződésre, hogy az étertest a fizikai testre hat vissza és a könnyeket préseli ki belőle. Minden mirigykiválasztással ez a helyzet, mindazzal, ami egyáltalán mirigy kiválasztási folyamatként van meg az embernél. Ezek valamennyien az étertestnek az asztrálest feletti túlsúlyán alapulnak. És ez a túlsúly, ez a megzavart egyensúly, ez a fizikai test irányában való folytatódásában úgy fejeződik ki, hogy éppen a mirigyek kiválasztásai követ-

keznek belőle. Egyébként nem a mirigytevékenységbeli kiválasztás következne be, hanem az asztráلتest tevékenysége, ha fedésben állana az étertesttel, a mirigyek belső mozgékonyágában és belső tevékenységében merülne ki. A mirigyek semmit sem préselnének ki magukból, hanem önmagukon belül merülnének ki. Nem kerülne sor valamely anyag kipréselésére. Látják tehát, hogy egy szellemi kutatás előtt hatalmas mértékben mutatkoznak meg a luciferi csábítás következményei. Az ember például, ha Lucifer nem lépett volna a világ rendjébe, sohasem izzadna – elnézést az erős kifejezés miatt –, hanem az, annak a tevékenységnek megfelelően, ami végbemegy az illető szerven belül, egy belsőben kicsendülő, kimerülő tevékenység, mozgás, maradna; semmi sem jönne elő a mirigyből. Úgyhogy azt mondhatjuk, másodsorra, az étertestnek az asztráلتest feletti túlsúlyával van dolgunk. – Ha érzéki világunk tulajdonképpeni természetét az első fajtájú túlsúlyból vezetjük le, amennyiben azt mondjuk: a fizikai testnek az étertest feletti túlsúlya eredményezi tulajdonképpen érzéki világunk sajátos külalakját, akkor azt mondhatjuk: az, ami az étertestnek az asztráلتest feletti túlsúlya, az eredményezi azt, amit így hívhatunk: érzésszerű magaérzetünk. Az ember közérzete, általános maga-érzése, amennyiben az a testi közérzetben kifejeződik, az étertestnek az asztráلتest feletti ilyen túlsúlya következtében kerül felszínre. A tisztán testi közérzet tehát, az általános testi magát-érzés az, ami szubjektíve kifejezésre juttatja ezt a túlsúlyt.

Ha most a gondolatmenetet folytatni kívánjuk, nem szabad sematikusan eljárni. Hiszen ha valaki sematikusan folytatná, könnyű dolga lehetne, s az ezt mondaná: No igen, ez itt egy túlsúlyt konstruált, a fizikai testnek az étertest feletti, aztán az étertestnek az asztrálestest feletti túlsúlyát, most aztán jöhetne a harmadik, az asztrálestestnek az Én feletti túlsúlya. Ez tisztán racionális alapok szerinti séma-felállítást jelentene, vele azonban sehova sem jutunk. Így nem szabad a gondolatmenetet folytatni. Tényleg úgy van, hogy, ha szellemi tények síkján valamit közölnek velünk és aztán sémaszerűen akarjuk folytatni, a valóságot véve az mégis mindig másként lép fel. Nem lehet rációval folytatni, olykor megy egy darabig, aztán azonban megint másként alakul. Harmadikként ugyanis most egy megfordított túlsúlyt kell elfogadunk, az asztrálestestnek az étertest feletti túlsúlyát. Harmadikként most ismételten az asztrálestestnek az étertesthez való viszonyát kell tekintetbe vennünk és akkor a szellemi megfigyelés számára ismét adódik egy megfigyelés: az asztrálestestnek az étertest feletti túlsúlya. Ez a túlsúly, méghozzá a legfontosabb az emberi megfigyelés számára. Mert nézzék, ha az embert a legdurvább módon szemlélik, nevezetesen – úgy mondanám – igazából jó materialista módon, az ember tulajdonképpen olyannak mutatkozik az Önök számára, ahogyan egy-egy materialista könyvben jellemzik: egy jó nagy emésztőkészülék, gép, amely eszik, emészt, testét azokból az anyagokból, amiket evés útján vesz fel, építi, amiket a legkülönbözőbb módokon feldolgozott, stb. Ténylegesen, a

materialista világnézetekben alig találnak valamivel többet, mint az így jellemzett embert, aki nagy emésztő- és evőgép; egy olyan készülék tehát, amely kívülről vesz fel anyagokat, belül feldolgozza azokat és a legkülönbözőbb módon osztja el az izmok, csontok, inak, stb. felé. Ha nagyolva tekintjük az embert, ha eltekintünk tőle, hogy mi is az ember azáltal, hogy egy érzéki világot észlel, hogy egy testi általános közérzetben bizonyos mirigykiválasztást észlel és egyáltalán ilyen van nála, ha csak a táplálékfelvétel durva jelenségét tekintjük, azt ami az anyagokkal történik, a szájjal való felvételtől vérré történő átalakulásukig és ennek a vérnek a keringéséig, ha azt vesszük tekintetbe, ami durva értelemben, az ember: akkor ez az az anyagi folyamat, amely végső fokon fizikai kifejezése annak, ami az asztrálestnek az étertest feletti túlsúlyaként van meg. Nevezetesen: Emlékeznek arra, hogy, ha a világot egyáltalán szellemi értelemben vizsgáljuk, minden érzéki mögött szellemi kell látnunk; az érzéki tulajdonképp a külső megjelenés csupán; a táplálékfelvétel és -feldolgozásnak mindezeknek a durva folyamatai mögött szellemi erőkként az asztrálestnek az étertest feletti túlsúlyát kell meglátnunk. Úgyhogy azt mondhatjuk: az asztrálestnek az étertest feletti ez a túlsúlya a normális életfolyamatokban, amennyiben ezek fizikaiak, fejeződik ki; tehát a normális fizikai-szerkezeti életfolyamatokban.

Itt pedig, látják, valami különlegesre jutottunk. Megkérem Önöket, vegyék alaposan szemügyre ezt a különlegeset. Tisztán kell ugyanis látniok: az, amit a materializmus gyakran teljes embernek tekint, az, ami tulajdonképpen a fő gond a legtöbb ember számára: táplálékfelvétel és az anyagokat a test különböző szerveihez eljuttatni, – semmi egyébnek a következtében nem létezik, csakis azért, hogy egykor a luciferi befolyás következtében egy ilyen eltolódás állott be, amely az asztrálestnek az étertest fölötti túlsúlyát idézte elő. Ez azt jelenti, hogy, ha az emberiség fejlődésének kezdetén nem létezett volna Lucifer és ez a jellemzett módon nem toltá volna el az asztrálestet és étertestet, akkor a mai módon sem nem enne, sem nem emésztene, sem fel nem dolgozná az ember az anyagokat, ahogyan teszi. Az tehát, amit az embernél materialista földolognak tekintenek, egy tisztán luciferi tett, egyáltalán semmi egyéb, mint az asztrálest és étertest közötti eltolódásnak az eredménye. Úgyhogy az asztrálest kapott valamit tevékenységéhez Lucifer révén, ami által túlsúlyra tett szert az étertest felett. Lucifer adta neki ezt, és ezzel jutott el egyáltalán oda az ember, hogy durva étanyagokat vegyen fel. Egyáltalán nem olyan természetű volt az ember, hogy durva tápanyagokat vegyen magához, ellenben olyan létformát kellett volna alkotnia, olyan létezési fokon kellett volna élnie, amelyen nem kellett volna durva étanyagokat magához vennie. Csodálatosan fejezi ki ez a tény azt, hogy Lucifer okozta, amit így hívhatunk: kiűzetés a Paradicsomból. A Paradicsomban lenni ugya-

nis semmi mást nem jelent, mint szellemi lénynek lenni és nem szenvedni el annak a szükségét, hogy fizikai táplálékot kelljen felvenni és feldolgozni magában. Ez a Paradicsomból való kiűzés, ami a legtöbb materialista érzületű ember számára a legnagyobb örömet jelenti. Az embereket nemcsak azzal büntették, hogy úgymond táplálékot kell felvenniök és feldolgozniuk, hanem kétszeresen is büntették: mivel az, ami a Biblia szimbólumaival az első ember számára még a legnagyobb veszteségnek jelent meg, a Paradicsomból történt kiűzés által szükségessé vált fizikai táplálkozás az emberek túlnyomó részének pedig legnagyobb élvezetévé vált. Ennyire változtak az emberek, hogy még a Paradicsomon kívüli lét is legnagyobb élvezetükké vált. Mindenesetre különös, hogy ezeket a dolgokat tisztázni kell, de meg kell tenni.

Végül egy negyedikhez jutunk. Ez pedig az Én-nek az asztráltesthez való viszonya, s itt a luciferi eltolás következtében az Én-nek az asztráltest feletti túlsúlya áll elő. Látják, mi hiányzik: nincsen meg tulajdonképpen az asztráltestnek az Én feletti túlsúlya. Ez tényleg nincs meg. Nem szabad ezt sematikusan csinálni, hanem a megfigyelés szerint kell eljárni és tudni, hogy az asztráltest és az étertest közötti viszony kétszeresen fennáll és itt viszont csak oly módon, hogy az Én-nek az asztráltest feletti túlsúlya van adva számunkra. Ez azt jelenti, hogy az Én nem úgy viszonylik az asztráltesthez, mint ahogyan eredetileg szándékolták, mielőtt a luciferi befolyás közbelé-

pett volna, hanem, hogy az Én egoisztikusabb, „énesebb”, mint amilyennek lennie kellett volna. Egoisztikusabb, énesebb, mint amilyennek lennie kellett volna. Ez a luciferi behatásra történt. Mi is történt itt tulajdonképpen, hogy ez a túlsúly állt elő, amely a negyedik azok közül, amiket előadtunk – mi is történt itt tulajdonképpen? Itt most azt kell figyelembe venni, hogy milyen is lenne a rendes viszony az Én és az asztráltest között.

Ez a rendes viszony mindenesetre csak úgy ismerhető meg, ha – hogy úgy mondjuk – ismét helyreállítják azt. Mivel úgy, ahogyan ma itt áll az ember a világban, ahogyan így alávetett a luciferi befolyásnak, így az Én-nek az asztráltesthez való viszonya nem a rendes, hanem az Én túlsúlyával van dolgunk. Az ember énesebb, mint amilyennek – elnézést az előbbi szóképzés miatt, az azonban itt megfelelő – lennie kellett volna. Nevezetesen azonban, már felállítottuk azt a gondolatmenetet, amely elvezet oda, hogy milyennek is kellene lennie ennek az Én-nek. Az Én olyan-ná, hogy szabályos viszonyt keltsen, akkor válik, ha az ember bölcs és energikus és türelmes önnevelés során sajátítja el azokat a dolgokat, amiket a csodálattal, a kikutatott iránti alázat érzésével, a bölcs összhang érzésével és az odaadással nevezünk meg. Ahogyan akkor az Én az asztráltesthez áll, elfogulatlan megfigyelésünk számára ekkor azt a benyomást kelti: Most helyesen áll az Én; az Én most érvénytelenítette

azt, ami a luciferi befolyással belépett. Egyedül azáltal, hogy a léleknek ezt a négy említett tulajdonságát a legmagasabb fokon képezzük ki, lehet csak helyreállítani az őseredeti viszonyt. De hogyan áll az Én az asztrálesthez? Látják, ez épp a sajátságos, amit a „Hogyan jutunk a Magasabb Világok megismeréséhez?” c. könyvből ki is vehetnek, ha bizonyos fejezeteit figyelemmel követik. Abban az állapotban, amiben az ember ma leledzik, tulajdonképpen állandóan egybeszövődött gondolkodásával, érzésével és akarásával. Nem egykönnyen találni, ugye, olyan állapotot a külső tudatban, ahol az ember tisztán az Én-jében van, ahol nincsen gondolkodással, érzéssel és akarással összeszöve. Igényeljük csak egyszer maguktól azt, hogy az Én tiszta gondolatát ragadják meg. Teozófusaink szinte zihálnak az erőfeszítéstől, hogy az Én tiszta gondolatát megragadják, amikor Unger dr. ismét és újra azt kívánja, hogy az Én-nek ezt a tiszta gondolatát – minden gondolkodásunktól, érzésünktől akaratunktól függetlenül – most már tisztán gondolják.* Formálisan eláll a lélegzetük.

Mindebből megláthatják a nehézséget, hogy ehhez az Én-hez, mint pusztá gondolathoz eljussunk, s még inkább ahhoz, hogy ténylegesen kihámozzuk ebből a gon-

---

* *Carl Unger*: Die Grundlehren der Geisteswissenschaft auf erkenntnistheoretischer Grundlage

dolkodásból, érzésből és akaratból. Ha az ember közönséges módon van a lelkében, úgy ezek a gondolati, érzésbeli és akaratú megnyilatkozások átsuhannak a lelken; azután a vágyak is. Soha sincs itt gondolkodástól, érzéstől és akarástól leválasztva Én-jével. Azonban ez az, amit a jellemzett négy állapot segítségével ér el az ember: meg tudni állani a gondolkodáson, érzésen és akaráson kívül és minderre úgy rátekinteni, mint valami önmagunkon kívülire. A magunk gondolatainak annyira közömböseké kell számunkra válniuk, mint a körülöttünk álló tárgyak, ha többé nem mondjuk már: gondolkodom – hanem, ha gondolkodásunk lejátszódó folyamatnak jelenik meg, amely tulajdonképp egyáltalán nem is érint. És éppúgy kell lennie az érzéssel és az akarással. Mindenki, aki csak egy kicsi is utánagondol lelki sajátosságainak, azt kell, hogy mondja: Az ilyet ideálként maga elé tűzheti az ember, amely teljesíthető. De az ember tényleg annyira elkevert a maga gondolkodásával, érzésével és akarásával, hogy rendkívül nehezen sikerül csak kiszednie magát belőle és nehéz lesz a számára, hogy ezzel a diszpozícióval járjon-keljen a világban: Itt járok a világban és még mindig egy másik társat vezetek magammal, aki nem megy le rólam, mivel egybe vagyok növe vele, ki azonban egyfajta hasonmásnak látszik. Gondolkodás, érzés, akarat megy végbe mellettem. Én pedig más vagyok, én az vagyok, ami Énemben vagyok; én a mellett megyek, amit mint valami hármasságot, mintegy három zsákot viszek magammal, amiknek egyiket gondolatom tölti ki, a másikat érzésem, a

harmadikat akaratom. – Mielőtt azonban nem jutott még el az ember e háromszákos elmélet gyakorlatának a folytatásához, képtelen bármilyen helyes fogalmat alkotni az Én-nek a gondolkodással, érzéssel és akarással való szembeállításáról, ahogyan azt őseredetileg szándékolták isteni lények, mielőtt a luciferi befolyás az emberhez fért volna. Saját maga nézőjévé lenni volt hivatva az ember, s nem önmagában átélésre. Miben is állt a tulajdonképpeni csábítás az eredeti csábítás? Mondjuk csak el olyan közérthetően, ahogyan csak lehetséges:

Abban állott, hogy Lucifer (most egy keveset fordítani fogok) az emberi Én elé lépett, amelyet az embernek annak tisztaságában kellett volna elnyernie az asztráltest mellé, amelyet már a Holdon adtak meg neki, és, hogy Lucifer így szólt: „Nézd csak, ember, unalmas ez, hogy mindig csak ezzel az egyetlen „Én-vagyok” középponttal járkálj és minden mást csak megnézz; sokkal szórakoztatóbb, ha asztráltestedbe merülsz alá. Erőt adok hozzá neked, hogy belemerülhess asztráltestedbe, és nem maradsz majd egyoldalúan állva Én-eddel és csak nézel mindig hasonmásodra, hanem alá is merülsz benne. És azt, ami akkor, ha asztráltestedbe merülsz alá, elfogna, ami mint egy megfulladás mutatkoznék, pótolom a számodra, amennyiben juttatok neked az erőmből, valamennyit.” Ekkor alámerült az Én.... És, hogy meg ne fulladjon, oltásul a luciferi erőt kapta. És amit az ember luciferi erőben felvett, ez az Én többlete az

asztráltest fölött, ez a nagyobb éenség, amely tulajdonképpen luciferiség. És vajon mi is a valóságban, hogyan találkozunk az életben vele? Ez a luciferiség, ez a túl nagy éenség az életben először azáltal kerül elénk, hogy mindenekelőtt gondolatainkkal vagyunk – mondjuk – elkeverve, azután az érzéseinkkel és akarati impulzusainkkal is. Mindenekelőtt a gondolatainkkal. Nos az ember egyáltalán nem jutott volna (nézzék el most a külvilág számára örült, de jellemző kifejezést) ahhoz a torz ideához, ha nem Lucifer hozakodott volna ezzel elő, hogy ti. értelemmel **rendelkezik**, hogy gondolatokat ápol magában.... Tudta volna ellenben, hogy a gondolatok kívül vannak, hogy tehát a gondolkodást meg kell figyelnie. Az ember mindig szemlélte volna azt, amíg a gondolat megadatik, amíg megnyilatkozik az, amit a gondolkodás szolgáltat. Ez például „A Szabadság Filozófiája” c. művemben került leírásra. Az ember nem jutott volna arra az ideára: Fűzz össze mindenféle gondolatot, ítélj magadban. – Az ítézés önmagában, minden megnyilatkozástól függetlenül, luciferi lényiség bennünk. Így a teljes értelem, amennyiben az ember azt sajátjának tekinti, tulajdonképpen tévedés, csupán az az ötlet került az emberbe, hogy legyen értelme, – luciferi félrevezetés alapján. És most megértik majd, hogy bizonyos módon ez az értelem is egy eltolódás következtében jött létre, hogy ezt az értelmet semmiképpen sem szabad a valóságnak minden emberi megragadása számára mérvadónak tekinteni.

Karlsruheban arra hívtam fel a figyelmet* hogy egy ember számára, aki az értelmére épít, egészen érthetőnek látszik, ha ezt mondja: Ha a Golgotai Misztériumnál meg akarom érteni a Feltámadást, egyszerűen törölnöm kell az értelmemet. Mivel mindaz, amit ez mond, ellentmond a Feltámadásnak. – Így szól a 19. század embere, így szól maga a teológus, amennyiben liberális teológus a 19. században. De egyáltalán hogyan is várhatná el, hogy a Golgothai Misztérium, hogy valami, ami éppen **semmilyen** vonatkozásban sem olyan Tett, amely valamiképpen is összefonódna a luciferivel, amely teljesen a Lucifer szféráján kívül áll, s amely azért jött, hogy a luciferikus szféráját legyőzze, hogy azt azzal lehessen felfogni, amit Lucifer juttatott számára, nevezetesen a saját értelme révén! Nem létezik magától értetődőbb, semmilyen tekintetben, annál, mint, hogy ezeket a dolgokat a saját értelemmel sohasem lehet felfogni. Mivel luciferi ajándék és nem alkalmas olyan dolgok megragadására, amik Lucifer működésével nem függenek össze. Ennek a dolognak ezek a mélyebb összefüggései. Ha a Golgotai Misztériumot az emberi értelemmel fel lehetne fogni, akkor kedves Barátaim, nem is kellett volna megtörténnie, úgy ez a Golgotai Misztérium teljességgel szükségtelen volna. Éppen azért van ugyanis itt, hogy azt az eltoló-

---

* R.Steiner: „*Von Jesus zu Cristus*”

dást, amely a luciferi befolyás következtében jött létre, ismét közömbösítse; tehát éppen azért, hogy az embert az értelemnek ebből a különös elbizakodottságából, ebből a különös önhittségéből kigyógyítsa, amely azáltal fejeződik ki, hogy az ember mindent az értelmével akar felfogni. Elérkeztünk itt ahhoz, hogy felfogjuk, mennyire korlátos, mint olyan, az értelem. Hogy az emberi megismerés korlátozott, ez ellen gyakran protestáltam; az értelem azonban, mint olyan, korlátozott.

Fizikai test – Étertest

1. A fizikai test túlsúlya az étertest felett

a) **Érzéki világ**

Étertest – Asztrálest

2. Az étertest túlsúlya az asztrálest felett

b) **Testi általános közérzet**

Asztráltest – Étertest

3. Az asztráltest túlsúlya az étertest felett

Normál fizikai-organikus életfolyamatok

Én – Asztráltest

4. Az Én túlsúlya az asztráltest felett

Megjegyzés: b.-nél Lucifer és Ariman találkozik.

Ha megtekintik ezt, ami táblázatként adódott, úgy azt mondják majd: Erről megismerni, miből is indult tulajdonképpen ki az őseredeti rendetlenség. Minek is kellett az első rendetlenségnek lennie a luciferi félrevezetéskor? Természetesen annak, amit úgy hívunk: Az Én túlsúlya az asztráltest felett.

Minden luciferi befolyás abból indult ki, hogy az Én-hez luciferi erő jutott, hogy ez az Én tisztátalan módon keveredett el a gondolkodással, érzéssel, akarással és aztán az asztráltest feletti túlsúlyhoz jutott. Csak ennek a révén érte el az asztráltest a maga túlsúlyát az étertest fölött. És ezzel megzavarták az egyensúlyt az embernél.

Olyan ez, tudják, mintha a luciferi befolyás csapást mért volna az asztrálestre; ez a maga részéről továbbítja ezt és így túlsúlyra jut az étertest fölött. Itt azonban nem folytatódik. Az étertest nem továbbítja csak egyszerűen ismét az ütést. Úgy van ez, mint amikor egy rugalmas golyóra ütést mérnek; az ütéssel bizonyos határhoz jutnak el, aztán a golyó visszaadja azt. Beszélhetünk az asztrálestnek az étertest feletti többletéről, az egész azután megfordul. Most az étertest jut az asztrálest feletti túlsúlyra, és visszaüt, gyorsan mindjárt visszaüt. Ez itt egy fordított túlsúly, itt a 2.-nél. És ezután a fizikai testnek az étertest feletti túlsúlya következik. Ez a kettő visszaver. Miáltal vernek vissza? Abból kifolyólag, hogy miközben itt Lucifer működött, hogy odaverjen, a másik oldalról a fizikai testben és étertestben Ariman ver vissza. Úgy-hogy ténylegesen itt a középben, ahol egyik részről az étertestnek az asztrálest feletti és a fizikai testnek az étertest feletti túlsúlya, és a másik oldalon az asztrálestnek az étertest feletti és az Én-nek az asztrálest feletti túlsúlya található, tehát középben, csapnak össze Ariman és Lucifer. Itt jönnek össze. Van egy középpont az emberben, ahol saját lényük szerint találkozik Lucifer és Ariman. Itt megvan az ember lehetősége, hogy vagy Luciferrel lendüljön és az asztrálestet mélyebben fúrja az étertestbe annál, ahogyan az megfelelő, vagy pedig arra van alkalma, hogy Ariman lököerejét vegye fel és az étertestet mélyebben engedje betörni az asztrálestbe, ahogyan az helyes és szabályos. Ezekkel az erőhatásokkal van dolgunk.

A következő pedig az lesz, hogy annak ébredünk tudatára, hogy tulajdonképpen most még mindenütt erőhatásokkal van dolgunk. Ugyanis sehol se került elénk – kivéve azt az egy helyet az asztráltestnek az étertest feletti túlsúlyánál, ahol anyagok felvételével és feldolgozásával találkoztunk, – sehol másutt csak itt találkoztunk anyagi hatással. Úgy mondhatjuk, itt lép elénk annak a szükségessége, hogy egyszer egy bizonyos szempont szerint vonjuk szellemi vizsgálat alá annak a lényegét, hogy mi is tulajdonképpen az anyag, a matéria. És ez az a kérdés, amellyel holnap kezdjük majd vizsgálódásunkat.

IV.

***Az anyag a térrel együtt a szellem széttöredezésével keletkezik. Az ideg-
anyag, izom-anyag, csont-anyag kialakulása. Az ásványi és növényi lét
keletkezése.***

Hannover, 1911. december 30.

Azt, amit szokásosan anyagnak hívnak, tulajdonképpen viszonylag nehézkes képzetek révén képes csak elérni az ember. És amikor szellemtudományi értelemben akarjuk megvilágítani a materiális, az anyagi lényegét, mindenekelőtt azt kell kérdeznünk: Mi is a legfeltűnőbb sajátság azon, amit szokásosan anyagnak hívunk? Ha most előítélet-mentesen látunk munkához, azt kell mondanunk, hogy minden anyagi legfeltűnőbb vonása a térkitöltés, a térbeli kiterjedtség. Senkinek sem jut ugyanis eszébe olyasminél, ami magában a lélekben mutatkozik meg, – mondjuk egy érzés kapcsán, egy gondolatnál, vagy magánál egy akarati impulzus esetén – arról beszélni, hogy az akarat, a gondolat, vagy az érzés teret töltenének be. Mindenki, azonnal be-

látná, hogy értelmetlenséget beszélne, azt akarván megállapítani, hogy valamely – mondjuk, egy hősrre vonatkozó – gondolat öt négyzetméterrel nagyobb, mint egy közönséges emberé. Ha valaki ezt agyalná ki, rögtön világos, hogy ez arra, ami tulajdonképpen lelki állapotainkat teszi ki, lelki folyamatainkat, a térkitöltés, a kiterjedtség egyáltalán nem alkalmazható. Most persze el lehet mondani, hogy van azonban más ismérve is az anyagnak. Ez pedig az, hogy az anyagnak szükségszerűen súlya van; a súlynak ezzel a tulajdonságával azonban nem olyan egyszerűen állunk, amint azt ezeknek az előadásoknak a során még látni fogjuk. Amikor ugyanis csak szemléző módon állunk a világgal szemben, a közvetlen szemlélésben és megtekintés során semmit nem vagyunk képesek a súlyból észrevenni, a térkitöltésből, a kiterjedtségből azonban igen. Azt is tudjuk továbbá, hogy ezt a kiterjedtséget szokásosan három dimenzióban mérik, amiket a tér számára állítunk fel, a magasság, szélesség és mélység, vagy hossz dimenzióit, már ahogyan azt hívni akarják. Ugye, általános – mondhatnánk – triviális igazság, hogy a dolgok a térben három dimenziósan kiterjedtek. A három dimenzió szerinti kiterjedést kellene az anyagi legkiugróbb jellegének tekinteni. Mindenki, aki meggondolja, amit az imént mondtunk – hogy annak a vonatkozásában, ami a lélekben foglal helyet, térkitöltésről nem lehet beszélni –, azt kell, hogy állítsa, hogy a térkitöltéssel szemben létezik még valami egyéb is, mint az, ami a teret matériaként, vagy anyagként tölti ki. Feltétlenül azokhoz a megfigyelésekhez, amiket

már a fizikai síkon tehetünk, tartozik ugyanis az is, hogy léteznek nem kiterjedt folyamatok, állapotok, ahogyan nevezni akarják, lelki élményekként.

Ha most a lelki élményeket ugyanúgy előítélet-mentesen vizsgálják, mint az anyagélményeket a térben, hamarosan a lelki élmények további sajátásával találkozunk, amely nélkül lelki élmények, mint olyanok, nem lehetnek. Ez pedig – nem lehet, csak előítélet-mentesen elismerni, hogy ti. a lelki élmények az **időben** folynak le. Ha nem is állíthatjuk, hogy egy érzés, egy akarati impulzus öt méter hosszú, vagy öt négyzetméter nagyságú, mégis mindig el kell ismernünk, hogy az, amit érzünk, vagy gondolunk, amennyiben ezek lelki élmények, az időben futnak le és, hogy nem csak bizonyos időt vesz igénybe, hogy átéljük őket, hanem, egyikük korábban, másikuk pedig később van; röviden, amit a lélekben élünk át, időnek van alávetve. Most azonban arról van szó, hogy a mi valóságunkban, mindabban, ami csak körülvesz és ami mi magunk is vagyunk, tér- és időviszonyok ténylegesen elkeveredtek. Nevezetesen, a külvilágban, a dolgok úgy zajlanak, hogy azok a térben kiterjedtek; azonban az időben egymás után is végbe mennek, egy bizonyos időt igényelve maguknak. Ebből, még mielőtt szellemtudományi igazságokba mélyednénk, az a kérdés adódik: Hogyan is viszonylik egyáltalában a tér az időhöz? Egy szellemtudományi előadásciklus keretében, mondhatnám a legártatlanabb módon érintünk egy olyan kérdést, amely

tényleg nagy filozófiai kérdésként járt mindig körbe a világban, – képszerűen szólva, – számtalan fejtörést okozva: az idő viszonya a térhez. Talán nem is lesz könnyű a Számukra, hogy az időnek a térhez való ezt a viszonyát ma, amikor, ahogyan mondtuk, a legártatlanabb módon fogunk ehhez a kérdéshez, tehát követni ezeket a gondolatokat, amiket felhozunk, mivel a hallgatók nagyobb része különleges filozófiai előtanulmányokat nem végzett. Ha azonban ilyen gondolatok követésére adják magukat, meglátják, mennyire végtelenül termékenyek ezek a gondolatok és majd, nevezetesen, amikor a meditációban dolgozzák fel őket, mennyire tovább tudnak majd vezetni ezek a gondolatok.

Jó, ha itt először abból az időből indulnak ki, melyet lelkükben élnek át. Ennek során azonban kérdezzék meg magukat, **hogyan** is élük át bensőjükben az időt? Csak azáltal akarok világosabban szólni erről, hogy megkérem Önöket, ne azt az időt vegyék alapul, amelyet az órán olvasnak le; ekkor természetesen belső életüket külső folyamatokkal vetik csak egybe; tekintsenek el tehát egészében az időnek az óráról, vagy egyéb külső folyamatokról történő leolvasásáról. Kérdezzenek egyszerűen úgy, ahogyan a kérdést a magunk lelkével feltehetjük: Mennyiben nyilvánul meg az időbeli viszony, saját lelkünkben? Ekkor, bármennyire is mélyen gondolnak utána és akármennyire alaposan is mérlegelik a kérdést, sem képesek más mértékadó dolgot

találni az idő számára, mint ismét csak azt, hogy olyan gondolatot tudnak most megragadni, amit külső észlelet szít Önökben fel. Hallanak valamit, vagy megnézik és ezt követően születik a gondolat, vagy a képzet a lelkükben; és amikor közelebbről rákérdeznek magukban, hogy milyen is ez az Önök viszonya ehhez a képzethez, ehhez a gondolthoz, tulajdonképpen, azt kell mondaniuk: Mialatt ez a gondolatuk van, tulajdonképpen Önök maguk a gondolat. Kíséreljének csak meg egyszer alaposan utánagondolni, s ekkor ezt kell mondaniuk: Mialatt a gondolat veszi igénybe Önöket, Önök legbensőbb lényükben: ez a gondolat. Előítélet volna, hogy mintha emellett még a „Vagyok”-ról, vagy hasonlóról lehetne további képzetük. A „Vagyok” nincs jelen, miközben Önök maguk a gondolatnak vannak odaadva. Önök maguk a gondolat. Már bizonyos gyakorlatra kellett szert tenni, hogy a mellett a gondolat mellett, amit alkotunk, még lenni akarunk valami.

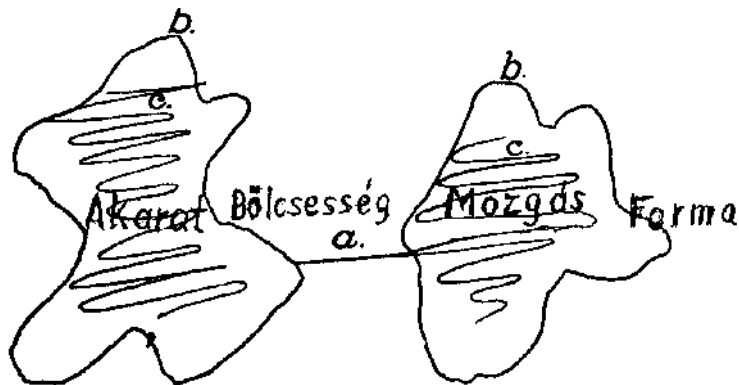
Először azokban a gondolatokban vagy érzésekben olvad fel az ember, amelyek közvetlenül adottak a számára. Tegyük azonban fel, hogy ettől a darab krétától engedünk kezdeményezni magunkban egy ilyen gondolatot, úgy, ha minden egyébtől el is tekintenek, ha kizárólag a kréta képzetének – amely az észlelet alapján születik – vannak odaadva, úgy saját belsőjük egy a kréta képzetével. Ha azonban most ezt a képzetet megragadták, s most emlékeznek arra, hogy tegnap is láttak krétát, ekkor

összehasonlítják azt, ami közvetlenül adott kréta-képzetként, azzal, amit tegnap éltek át mint krétát. És, ha pontosan veszik a gondolatot; nevezetesen, hogy a mai krétával közvetlenül azonosulnak, úgy észre is veszik, hogy ahogyan a mai krétával azonosulnak, nem képesek a tegnapi krétával azonosulni. A tegnapi krétának emlékezetképzetükként kell fennmaradnia számukra. Ha tehát valóságosan **egyé** váltak a **mostani** kréta képzetével, akkor a **tegnap** krétája bensőjünkben valami **külsővé** vált, azaz a mai kréta az Önök tulajdonképpeni mai bensősége; emlékezetképzetük olyasmi, amire visszatekintenek ugyan, amely azonban a mai képzzettel szemben valami külső az Önök számára. És mindennel így állunk, amit átéltek lelkükben, a jelenlegi pillanatot kivéve. A **jelenlegi** pillanat az Önök mindenkori **bensősége**; mindaz, amit átéltek, eltakarították, s már saját bensőjükön kívülre került. És – amennyiben egy képet kívánnak – elképzelve, hogy a jelenlegi pillanat a meglévő képzeikkel, a kígyó, és az, amit eltakarítottak, a kígyó levedlett bőre. Mintha a kígyó előbb az egyik, aztán a másik, majd harmadik bőrét vedlette volna le és hagyná maga mögött, ilyen módon tekinthetnének minden levedlett képzetükre, mint valamiféle külsőre, a mindenkori jelenlegi bensőjükkel szemben. Ez azt jelenti, hogy ameddig visszaemlékeznek, azóta – lehet mondani – folyvást bensőt változtattak külsővé, mivel a krétának a képzetét, amit e pillanatban alkotnak, a következő pillanatban külsővé teszik, amikor is más képzetre mennek át. Ez azt jelenti, hogy egy szakadatlan külsővé tételen munkálkod-

nak. Maguk mögé rakják bensőjüket, amennyiben ez a belső mindjárt – bőrhöz hasonlóan – külsővé válik. A lelki élet ebben áll, hogy a benső szakadatlanul külsővé lesz; úgyhogy saját bensőnkben, ebben a belső szellemi folyamatban, a tulajdonképeni benső és a bensőben lévő külső közt tehetünk különbséget. A bensőben maradtunk, a bensőben azonban két részt kell megkülönböztetnünk: saját bensőnk részét és a magunk külsővé lett bensőjét.

Ez a folyamat, íme, amit itt lebonyolódni láttunk, amennyiben a benső külsővé lett, s ez kelti tulajdonképpen lelki életünk tartalmát; ha ugyanis ismét elgondolkodnak felette, úgy találják, hogy lelküknek azt hívhatják, amit attól az időponttól kezdve, ameddig kisgyermek korukig vissza képesek emlékezni, átéltek. Egy ember, aki mindent elfelejtene, amit átélt, tulajdonképpen Én-jét vesztené el. Ebben a lehetőségben tehát, hogy magunk mögé rakjuk az emlékeket, és mégis, szakadatlanul, levedlett bőrök módján tartjuk meg azokat, – ebben áll lelki életünk realitása. Lelki életünknek ezt a realitását pedig a legkülönbözőbb alakzataiban képzelhetik el. Kérem, hogy ügyeljenek itt arra, hogy egy mindenkori pillanatban tulajdonképpen más és más alakzatot vesz fel a lelkiélet. Tegyék fel, csillagfényes, csodás éjjel kinn járnak, vagy egy Beethoven-szimfóniát hallgatnak: ekkor minden pillanatban bensőjükkel a lelkiélet széles területét azonosították. Tegyék fel, hogy ebből a csillagfényes éjszakából

sötét, szegényes szobába lépnek, ez akkor olyan, mintha ez a lelkiélet hirtelen összezsugorodott volna: kevés képzet van csak jelen. Vagy, amikor elnémul a szimfónia, úgy hallási képzetek tekintetében zsugorodnak össze és még inkább, amikor alsznak, zsugorodik teljesen össze lelki életük, amíg csak az ébredéssel ismét fel nem borzolódik. A lelki élet szakadatlan alakulásával van tehát dolguk. És, ha most.... de ez csak szimbólum, miután térbelien kell megrajzolnunk, holott az időt gondoljuk vele, amely nem térbeli, ha meg akarjuk rajzolni, a legkülönbözőbb módokon alakítva rajzolhatnók meg. Itt (ld. a lentebbi ábrán: „a”) összezsugorodott lenne, itt (b) felnyílik. A legkülönbözőbb módon alakítottak kellene elképzelnünk, s e mellett ez itt (c) mindig a lelki élet tartalmát jelenti. A szimbólumból így már felismerhetik (s ennek semmi egyebet nem szabad nyújtania, csak láthatóan szemléltetni azt, ami nem látható) a lelki élet felborzolódsát és összezsugorodását. Olyan lelki élet, amely szimfóniát hallgat, gazdagabb, mint amely csak egy egyetlen ütést hall. Azt mondhatni tehát, hogy ez a lelkiélet felborzolódik és összehúzódik, s ekkor ebbe nem kell térbeli képzeteket belekeverni. Ennek a felborzolódsának és összehúzódásának a során ugyanis kétségkívül belső szellemi mozgás van folyamatban.

Mozgás! Mozgás a lelki élet.

A mozgást most pedig gondolják úgy, hogy ne egy mozgást gondoljanak, a térben, hanem azt, amit leírtunk. És ez a felborzolódás és összehúzódás formákat szolgáltat; úgyhogy mozgással és a mozgásnak bizonyos megformálásokban, bizonyos formákban történő külső kifejeződésével van dolguk. Ezek a formák, amikre itt gondolunk, nem térbeli formák, hanem a kitáguló és összehúzódó lelkiélet formái. És mi is él ebben a kitágulttá válásban és összehúzótságban, mi is él tulajdonképpen benne? Közelebb jutnak majd, úgy mondanám, a valósághoz, ha valamicskét elgondol-

kodnak rajta, minek is kell élnie benne. Érzelmek, gondolataik, akaratimpulzusaik élnek benne, amennyiben, mindez szellemi. Ez mintegy az a víz, ami itt úszik, formákban mozog, de mindez szellemi módon. És most még **egyetlen** képzetre van szükségük, hogy az egész dolgot átlássák. Azt mondtuk: gondolatok, képzetek, érzések, akaratimpulzusok élnek itt benn. Az akaratimpulzusok azonban bizonyos módon olyasmik, ami alapvetőbb vonatkozásban szükségesek, mint maguk a gondolatok; ugyanis, ha átgondolják, hogy ezt a lelkiéletet néha gyorsabb, néha pedig lassabb mozgásba lehet hozni, érzik bensőjükben, hogy tulajdonképpen maga az akarat az, amely ezt mozgásba hozza. Ha az akaratot sarkallják rá, gyorsabb folyásra bírhatják gondolatokat és érzéseket; ha nehézkes az akarat, mindez lassabban folyik le. Az akaratot használják arra, hogy kitágítsák ezt a lelkiéletet. Így tehát egymásutánjukban a következők találhatók: akarat, ezután: mindaz, ami érzésekben, képzetekben él és ami lelkiéletünkön belül – **lelki** életet mondtam – az, amit a bölcsesség kifejeződésének foghatunk fel; akkor aztán van: a mozgás, a felborzolódás és összehúzó-dás; van azután megformálás, a forma, mely a mozgás kifejeződéseként jelenik meg. **Lelki életükön belül** pontosan megkülönböztethetjük: az **akaratot**, **bölcsességet**, **mozgást** és **formát**. Ez az ami él és mozog lelkiéletükben.

Kár, hogy nem bővíthetjük egy hónapi tartamra az előadássorozatot, akkor mindezt pontosabban is megbeszélhetnénk. Meglátnák akkor, hogy fentieket pontosan meg lehet alapozni: hogy ugyanis saját lelkiéletükben az megy végbe, aminek mindegy az akaratban van gyökere, ami aztán bölcsességet, mozgást és formát foglal magába. Ezt követően figyelemreméltó módon fogják meglátni, hogy az a sorrend, amelyet itt a lelki élet számára írtunk fel, különös módon illik egybe azokkal a nevekkel, amiket az Akarat, a Bölcsesség, a Mozgás Szellemei egymást követő Hierarchiáinak – egészen a Forma Szellemei-ig – adtunk meg.* És amikor lelkiéletünket ilyen módon taglaljuk, jól rajtakaptuk a Hierarchiákat: benne ténylegesen elértük őket. A belső lelki életben egész különleges módon mutatkoznak meg. Mégpedig úgy, hogy működésük tökéletesen tértelen. És, ha semmi egyébhez sem jutottunk volna, legalább azt az egy fontos körülményt nyertük azzal, amit elmondottunk: bizonyos értelemben a legközelfekvőbb képzeteket kaptuk e négy Hierarchia egy fontos tulajdonságáról – az Akarat, a Bölcsesség, Mozgás és a Forma Szellemeit illetően:

---

* **Kiadó megjegyzése:** A Hierarchiák Dionysius Areopagitára – Pál legnagyobb tanítványára – visszamenő Ezoterikus Kereszténységénél használt elnevezéseire, szerepükre ld. Szerző: „**Rózsakeresztes Szellemtudomány**” (Budapesti Előadások), 6. és 7. sz. előadásait.

nevezetesen azt a tulajdonságukat, hogy tértelenek. Hogy tehát „Forma” alatt a tértelen, lelki-szellemi módon működő formációt értünk. Ez nagyon fontos. Amikor tehát a formákról beszélünk, amiket a Forma **Szellemei** teremtenek, ezek nem külsőleg térbeli formák, hanem ezek a belső, csupán tudatunkba érkező olyan formációk, amiket **lelki** életünk lefolyása során ragadhatunk meg. Itt azonban minden csak az időben folyik le; idő nélkül ezt egyáltalán el sem képzelhetik. Hanem, ha a szemléltethetőségtől eltekintenek, – amely magára a dologra vonatkozólag semmit sem jelent amennyiben a lelki életen belül maradnak, tértelenül kell azt elképzelniök.

Ha az Akarat Szellemei elsőként a Régi Szaturnuszon, a Bölcsesség Szellemei a Régi Napon, a Mozgás Szellemei a Régi Holdon és a Forma Szellemei a Földön tevékenykedtek, ha most a Forma Szellemeinek tisztára belső módját tekintjük, úgy azt mondanók: a Forma Szellemei az embert a Földön úgy alkották meg, hogy még láthatatlan formája van. Ez szépen illik össze azzal, ami tegnap adódott a számunkra. Láthatatlan, nem térbeli formát juttattak először a Forma Szellemei a Földi fejlődésének kezdetekor az embernek. Először azt kell most szemügyre venni, hogy valamennyi külső tárgy is, ami elébünk kerül, mindaz, amit a külső világban érzékeinkkel észlelünk, sem más, csak külső kifejeződése éppen valamilyen belső szelleminek. És minden egyes külső térbeli materiális dologiság mögött valami egészen hasonlót kell

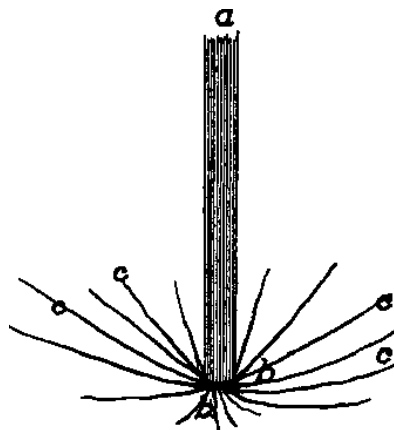
keresnünk, mint ahogyan az magában lelkünkben él. Csak, természetesen nem a külső érzékek számára áll elénk, hanem a **mögött** van, amit a külső érzékek nyújtanak.

Hogyan tudnánk ezek után a Forma Szellemein túlmenő, azon amit ezek még nem térbeli formaként teremtenek, túlmenő tevékenységet elképzelni? Hangsúlyozom tehát, kérdésünk most: Ha az akarat, bölcsesség, mozgás, forma, ezek a tevékenységek most még továbbhaladnak, a formán túlra, mi történik akkor? Így tesszük fel a kérdést. Nézzék, ha ugyanis a Mindenségben egy folyamat a formáig haladt előre, amely még teljesen a szellemi-lelkiben van, amely még nem térforma, ha a folyamat eddig az érzékfeletti formáig előrehaladt, a következő lépés csak azáltal lehetséges, hogy a forma, mint olyan, széttörik. És nevezetesen ez az, ami a szellemi látás számára nyilatkozik meg: ha bizonyos formák, amik a Formaszellemelek befolyása alatt jöttek létre, egy bizonyos fokig fejlődtek, úgy a formák széttörnek. És, ha most szemügyre veszik a széttört formákat, vagyis valamit, ami azáltal jön létre, hogy formák, amik még érzék-feletti, törnek szét, akkor megvan az átmenet az érzék-felettiből a térnek az érzékijébe. És az, ami széttört forma, az az anyag. Anyag, ahol csak fellép a Mindenségben, a szellemi tapasztaló számára, nem más, mint összetört, szétzúzódot, szétrepedt forma. Ha el tudják képzelni, hogy ez a kréta itt mint olyan, láthatatlan volna és ez a sajátos paralelepipedon-formája lenne, és mint ilyen, láthatatlan lenne,

és most kalapácsot ragadnak és gyorsan rávágnak egyet a krétára, hogy az szétporlik, hogy csupa kis darabkába repedt szét: akkor széttörték a formát; tételezzék fel, hogy ebben a pillanatban, amikor a formát széttörik, válna a láthatatlan láthatóvá: ekkor képet kaptak az anyag keletkezéséről. Az anyag olyan szellem, amely a formáig fejlődött és utána szétrepedten, összetörten önmagába omlott össze.

Az anyag a szellem romhalmaza. Rendkívül fontos, hogy éppen ezt a definíciót vegyük szemügyre, hogy az anyag a szellem romhalmaza. Az anyag tehát szellem a valóságban, összetört szellem azonban.

Ha tovább gondolkodnak kedves Barátaim, azt mondják majd maguknak: Lehet, azonban mégis, szép kristályok alakjában csak kerülnek térbeli formák elénk, szép térbeli formák kerülnek elénk, – és te azt állítod, hogy mindaz, ami anyagi, a szellem romhalmaza, szétrepedt szellem! – Hogy bizonyos képzetet tudjanak alkotni, gondoljanak most a következőre:

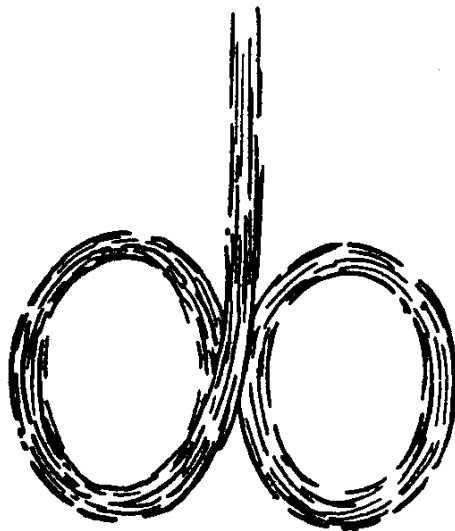

itt egy leeső vízszög, (a). Tegyük fel azonban, hogy láthatatlan, Önök nem látják. És ezen a helyen (b) egy ellenfalat adnak neki. Azáltal, hogy ez a vízszög ide (b) csapódik, ezen a módon (c) cseppekre szakad szét. Tegyük fel most, hogy a leeső vízszög láthatatlan; az azonban, ami szétszakadt, láthatóvá válna. Akkor itt egy szétszaggott vízszög lenne, ismét az anyag képe. Gondolatban azonban most távolítsák el ezt az ellenfalat ott lenn, mivel ilyesmi nem létezik, mert ez azt tételeztetné fel, hogy anyag eleve lenne ott. Azt kell elgondolniuk: anélkül, hogy ilyen ellenfal lenne ott, az anyag, amennyiben szellemileg a formáig tagolódik, az érzékfeletti, a mozgás-

ban lévő anyag, a mozgás – ugyanis megelőzi a formát. Sehol sem létezik más, csak az, amit a Mozgás Szellemeinek tettei hatottak át. Egy bizonyos ponthoz érkezik el a mozgás, a forma, és magában lankad el és önmagában szétreped. A fő dolog az, hogy fogjuk úgy fel, hogy az, ami egyelőre szellemi-lelki jellegű, odasugároz, azonban egy bizonyos lendítőereje van csak, s lendítőerejének végéhez ér, és most visszaverődik önmagába és emellett szertereped. Úgyhogy, ha valahol anyagot látunk fellépni, azt mondhatjuk: ennek az anyagnak az érzékfeletti szolgáltat alapot, amely működésének határára jutott és ezen a határon szerte reped. Mielőtt azonban szétreped, még belsőleg, szellemileg, formákkal rendelkezik. S most az egyes szétesett romokban, amikor szétrepedt, utóhatását fejtí ki az, ami szellemi formaként volt meg. Ahol ez erőteljes utóhatást gyakorol, ott a szétrepedést követően még folytatódnak a szellemi formák vonalai, és miután a darab szerterepedvén szétvetődik, azokban a vonalakban, amiket azután leírnak, még a szellemi vonalak utóhatása fejeződik ki. Ezáltal jönnek létre a kristályok. A kristályok szellemi formák utánképzései, amelyek mintegy még saját lendítőerejük révén tartják meg az eredeti irányt, de ellenkező értelemben.

Az, amit itt felrajzoltam Önöknek, szinte teljesen az, ami a hidrogént illetően adódik a szellemi megfigyelés számára. A hidrogén mint a végtelenségből előviharzó sugár adódik, amely önmagában ellankad és szétporlad. Csak így, hogy körülbelül így

kell rajzoljuk, mintha a vonalak itt átlapolnák egymást és formájukat így tartanák meg (ld. a következő ábrát). Úgyhogy egy hidrogén rész úgy fest, hogy először is van valami mint egy láthatatlan sugár, amely végtelen távolságból jön el, és amely végül összetörik, mint a sugár, amely bepermetez. Röviden: anyag mindenütt az, amit így hívhatunk: összetört szellemiség. Anyag nem is egyéb, mint szellem, de összetört állapotú szellem.

Most azonban még egy nehéz gondolatot kell lelkük elé helyeznem, amely ahhoz csatlakozik, amit a kezdetkor mondtam. Azt mondtam, hogy a belső szellemi-lelkiben magában különböztetünk meg külsőt és bensőt. Nos, valamennyi térdimenzió valójában ezekből az ellentétekből tevődik össze; úgyhogy mindenütt, ahol csak térdimenzióval találkozunk, ezt a térdimenziót, mint valahol, valamilyen pontból kiindulónak kell felfogniuk: ez a belső... és minden egyéb: külső. A felület számára az egyenes a belső, minden egyéb, külső stb. Így a tér nem egyéb, mint az, ami maga együtt jön létre akkor, amikor a szellemnek szükséges szerterepednie és ezáltal az anyagi létbe megy át.

Nos rendkívüli fontossággal bír, hogy a következőt tartsuk szem előtt. Gondolják csak, a szellemek az anyagba való ez a szertere-pedése úgy történik, hogy először összetörnek, szétzúzódik, anélkül, hogy bármilyen anyaggal már találkoznék, önmagától törnek össze, zúzódik szét, semmiféle külső ellenállásra nem talál. Tegyük tehát fel, hogy ez a szertere-pedés, úgymond az üresbe történik. Ha a szellem az üresbe törik össze, akkor ugyanis ásványi anyag keletkezik. Ekkor tehát a szellemnek először tényleg a szellemből kell magát önmagában összetörnie, és ekkor ásványi anyag jön létre. Tételezzék azonban fel most, hogy ez nem olyasmi, ami a Mindenségben mintegy érintetlenül folyik le, hanem a dolog úgy állna, hogy a szellemből kiindulólág az,

ami széttörik, szerterepedezik, egy már előkészített világra talál: tehát most nem az üresbe keletkezik, hanem mondjuk már meglévő étertestiségbe. Ha az üresbe keletkezik bele, ásványi anyag jön létre; feltételezzük azonban, hogy meglévő étertestiségbe fejlődik bele. Ilyen szerterepedő szellemiség, ez borzol tehát egy étertestbe; ez a szerterepedező anyag és ez az étertest legyenek mint olyanok, már előkészítve. Nem a világ érintetlenségébe, hanem az étertestbe repedezik szét a szellemiség anyaggá. Ekkor nem ásványi anyag, hanem növényi anyag áll elő. Amikor tehát szellem éterszubsztanciába reped szerte, úgy növényi anyag keletkezik.

Tegnap azonban sajátságos éterszubsztanciára találtunk. Jól emlékeznek még, mi is állt a táblán. Egy étertestre találtunk, amelynek többlete, túlsúlya volt az asztrális szubsztanciára vonatkozólag. És azt állítottuk tegnap, hogy ez a luciferi befolyásoktól, amiket az emberre gyakoroltak, jön. Nos nem csak éterszubsztanciára leltünk, amely túlsúlyt képez az asztrális vonatkozásában, hanem fizikai testiségre is, amelynek túlsúlya van éterszubsztancia, az étertest fölött. Ez még hozzá az első volt, amit találtunk. Fogják most fel ezt a sajátságosat, amely tehát tulajdonképpen csak a luciferi befolyás következtében jött létre: ezt a sajátságos összeműködést ebben a rosszul kombinált emberi szervezetben! Ott ahol a fizikai test az étertesttel találkozik össze és az étertest a fizikai test túlsúlyából kifolyólag mindenütt meg van zavarva, ott nem

úgy van, mintha a szellem egyszerűen csak bele porlasztana és szétrepedne az éterszubsztanciába, hanem itt olyan testiségbe porlaszt, mely ugyan étertestiség, de ami fölött a fizikainak túlsúlya van. Ha most a szellem egy ilyen előkészített szubsztanciába porlaszt, és szétszakad, akkor idegszubsztancia, ideganyag jön létre. Van így tehát szellemünk éterszubsztanciában, amely felett a fizikai testiség van túlsúlyban: ideganyag keletkezik ekkor.

Íme az anyagiság három fokozata. Először a közönséges anyagiság, melyre kinn, az érzéki világban találunk, azután az az anyagiság, melyre a növényi testekben találunk és ezután az az anyagiság, melyre az emberi és állati testben azáltal találunk, hogy itt szabálytalanságok jöttek létre. Képzeljék csak el, mennyi mindent kellene tennünk ahhoz, ha a világban a sokféle anyag számára való különböző feltételt fel akarnók sorolni. Néhányat már tegnap láttunk, ahogyan a luciferi befolyás révén állnak elő szabálytalanságok, láttuk azután, hogyan juthat túlsúlyra az étertestiség az asztráلتestiség felett. Ha egy ilyen asztráلتestiségbe, amely felett az étertestiség képez túlsúlyt, bizonyos értelemben, szellem porlaszt be, akkor izomanyag áll elő. Látják, ezért van olyan különleges kinézete az ideganyagnak és izomanyagnak, amik semmiel sem, ami csak kinn található, nem hasonlíthatók össze: éppen mert ennyire bonyolult módon állnak elő. Úgy kell ezt elképzelni, hogy azokat a különbözőségeket

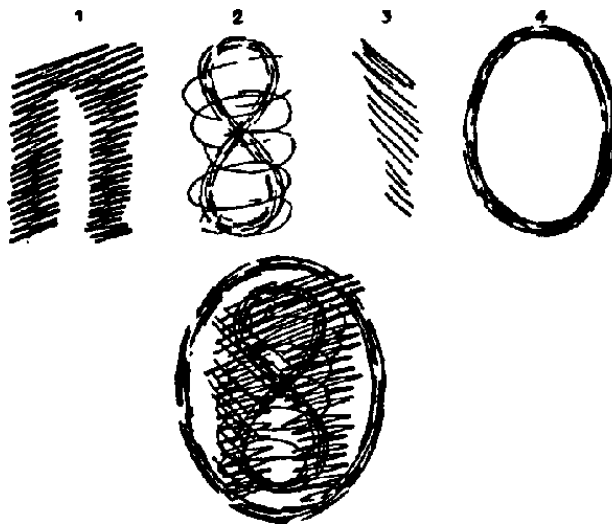
állítják a szemük elé, mint amikor pl. valami folyékony fémeket hintenek szét, előbb a szabad levegőbe, és aztán a vízbe és aztán pedig szilárd anyagba fecskendezik. Ilyen bonyolult módon jönnek létre a világban a különböző anyagféleségek. A legfontosabb, amit ma mindezzel akartam, az, megmutatni Önöknek, hogy a létnek mekkora mélységeibe kell leszállni, ha ezeket a dolgokat ténylegesen ki akarjuk kutatni. Ha a szellemet most nevezetesen abba látják beleporladni, ami tovább materiálisan folytatódik, abba, ahol az Én többlettel hat az asztrálestbe, ha tehát szellem abba porlaszt bele és porlik szét, ami a testiségnek abban a szabályellenességében lép eléje, ami azáltal alakult ki, hogy az Én a maga énéességében az asztrálest felett túlsúlyt képez, akkor – sok kerülő út megtételével – csontanyag jön létre. Lényegében tehát, amint látják, attól függ, **hogyan** villan fel, hogyan omlik össze anyag, amikor így a szellemből létrejön. Tartsanak ki most emellett, amit elmondtam, még ha részleteiben nem is képesek mindent gondolattal követni. Az egésznek az értelmét már megragadták, amely ebben áll: hogy az anyagot mindenhol szétszikkasztó, szétrepedező szellemnek kell tekinteni, azonban valami elébe is mehet a szerterepedő szellemnek. És aszerint, ami elébe megy, mintegy másba porlik bele, a különbözőképpen alakított ideg-, izom-, növényanyag stb. áll elő.

Most azonban egy kérdés nyomja a szívüket; ez pedig az, hogy mi is lett volna az emberrel, ha ebben a vonatkozásban nem érte volna luciferi befolyás? Már tegnap különböző módon felsoroltuk, hogy mi is történt volna az emberrel. Azonban, **ebben** a vonatkozásban, mivé lett volna? Nézzék, ilyen idegeket, mint amikkel ma rendelkezik, nem kaphatott volna. Ezek az idegek ugyanis anyagukban csak azáltal jönnek létre, hogy ez a rendellenes összefüggés áll fenn; ugyanígy, sem csontjai, sem izmai sem lehettek volna, ha nem jött volna a luciferi befolyás. Röviden, a különböző anyagokat azáltal látjuk létrejönni, hogy formák szellemileg előzőnlenek valamit, ami csak a luciferi befolyás következtében van itt: mindezek az anyagok, izom-, ideganyagok, stb. nem jöhettek volna létre a luciferi befolyás nélkül. A tegnapihoz képest még intenzívebben kell azt mondanunk: mi is a teljes ember, mint materiális ember? Kizárólag – ahogyan külsőleg lép elénk – a luciferi befolyás eredménye. Ugyanis se idegei, se izmai, se csontjai nem lennének a mai értelemben, ha nem lett volna luciferi befolyás. A materializmus nem ír le mást, csak azt, amivé Lucifer tette az embert; úgyhogy a materializmus legkiválóbb értelemben tanítványa Lucifernek és minden egyebet elutasít.

Milyen lenne tehát ez az ember, ha a paradicsomi maradt volna? Itt most egyelőre, hogy holnap ezekre a dolgokon már könnyebb képzetekkel építhessünk tovább,

futólagos vázlatot akarok adni arról, amivé az ember akkor lett volna, ha nem jött volna a luciferi befolyás. Ha ez a befolyás ugyanis nem jött volna, úgy az emberi evolúcióban mindenekelőtt az lett volna jelen a Földön, ami a Formaszellemek befolyására jött el. A Formaszellemek voltak ugyanis a magasabb Hierarchiáknak az utolsó szellemei, akik az emberbe hatottak. Ezek a Formaszellemek pedig tiszta érzékfeletti formát teremtettek, egyelőre semmi térbelit. Azt, ami ugyanis kialakult volna – engedjék meg, hogy futólagosan említsem csak ma –, azt, ami kialakult volna, egyetlen külső szem sem láthatta volna, egyetlen külső érzékszerv sem észlelhette volna; tisztán lelki formákat ugyanis külső érzékek nem észlelhetnek. Az, ami kialakult volna, azzal vágott volna egybe, ami a „Hogyan jutunk a Magasabb Világok megismeréséhez?” c. könyvben került megírásra, azzal, ami az „imaginatív megismeréssel” van adva. Imagináció lett volna, amit a Formaszellemek egyelőre teremtettek volna. Tehát semmiféle érzéki, hanem érzékfeletti imagináció.

És vegyük most azt, ami körülbelül itt volna, egészen sematikusán (ld. a következő rajzot),

úgy annak az imaginációs képe volna előttünk, amit a Formaszellemek az ember imaginációjaként hoztak létre. És ezt az járta volna át, ami a korábbi hierarchiák teremtéseiből maradt az embernek. – Úgyhogy ezt átszötte volna az, ami az embernek a Mozásszellemek által maradt volna – benső mozgásként (előbbi ábra 2. rajz, sémaszerű vonásokkal). És olyanként tárulna elénk, mint amit a „Hogyan jutunk a Magasabb Világok megismeréséhez?” c. könyvben írtunk le, tehát „inspirált megismerés”

révén, mivel ezeket a mozgásokat csak inspirációként lehetne megismerni. – Ez azt jelenti: az egész ember imaginációból állana, és aztán a másik is adódnék, ami mozgás, az inspiráció. És az, amit a Bölcsességszellemek adnak, az „intuíció” volna. Lényszerű belső tartalmak lennének ezek tehát, amik mindezt még valamilyen módon kitölténék. Ide be (előbbi ábra 3. rajzon) intuíciót, azaz közvetlen lényiségeket kellene helyeznünk. És az egészet azután a Kozmoszból előjövőként, mint valami aurikus-tojással körülburkolva, találánk, ami pedig az Akaratszellemek eredménye lenne. Ez lenne az érzékfeletti emberi természet, amely olyan tartalmakból állana, amik csak egy tiszta érzékfeletti megismerés számára volnának hozzáférhetők. Bármennyire is fantasztikusnak tűnik, ez a valódi ember, ha jelképesen mondhatjuk így, a paradicsomi ember, aki nem azokból az anyagi tartalmakból áll, amik most alkotják, hanem aki teljesen érzékfeletti lényiséggel rendelkezik.

Mi történt a luciferi befolyás következtében? Nézzék, a luciferi befolyás következtében az imaginációkat mintegy fecskendezve kitöltötték széttöredező szellemmel, azaz matériával és az, ami így alakult ki, ma csontrendszerként áll előttünk. A csontrendszer az imaginált ember, anyaggal kitöltve. Az anyag azonban nem tartozik a tulajdonképpeni magasabb emberhez, hanem az bele van abba – ami egyébként csak imaginatív volna –, lövellve, azáltal, hogy eljött a luciferi befolyás. Mialatt

egyébként könnyedén keresztül lehetne tehát járni egy emberen – ha ez nem lenne értelmetlenség –, ezeket az imaginációkat először is összehúzták és aztán külön még csontanyaggal töltötték ki. Ha az emberen keresztül akarna járni ma valaki, csontba ütközne. Áthatolhatatlanná vált. – Az, ami a Mozgásszellemtől való, izommatériával, és az, amit intuícióként kellene észlelni, idegmatériával lett kitöltve. – És az, ami túlmegy ezen, ez igazán az érzékfeletti, ahol is az emberi étertest jön szóba, amely tehát már érzékfeletti, amely ma csak a legfinomabb materiális, az ami az éteri legfinomabb sziporkázásaként jelenik meg, amely a matériának, amely finomabb az idegmatériánál, szolgál alapjául és tulajdonképpen egyáltalán nem vesznek figyelembe.

Láthatják mindebből, hogy az ember nagymértékben durvává lett lény. Hiszen ha azzá lett volna, amivé az Istenek eredeti szándékai és felfogása szerint kellett volna lennie, nem lennének csontjai, hanem érzékfeletti, imaginált csontokból állana a formája; nem volnának izmai, mozgatókészülékeként, hanem érzékfeletti szubsztanciája lenne, amely mozogna benne; ehelyett most az, ami mozog itt, mindenütt izom-szubsztanciával van megtömve. Amit a Mozgásszellemek érzékfeletti mozgásnak adtak, fizikai mozgássá vált az izmokban és amit a Bölcsességszellemek intuícióként adtak, az érzéki embernél azzá lett, ami idegmatériaként került beletűzdelve az intuí-

cióba. Amikor tehát az anatómiakönyvekben a csontrendszerre találnak, arra gondolhatnak: Ennek eredetileg tiszta imaginációnak kellene lennie, de a luciferi és arimani befolyás következtében annyira durvává tették, hogy az ma a sűrű, vaskos, törékeny, kemény csontozatban lép elénk; ennyire megszilárdulttá váltak az imaginációk. És még azt állítják, hogy nem találni a fizikai világban az imaginatív világ képére! Aki tudja, hogy ez a csontember egy imaginatívnak a képe, úgy, ha a csontemberre tekint, azt az imaginatív világ képének találja. Ha meg az izomembert látják leképezve, úgy tulajdonképp azt kell, hogy mondják maguknak: Ez egészen természetellenes képlet, bensőleg ez tulajdonképpen teljesen hazug: mivel először is, kialakítva **látom**, pedig szellemileg kellene **hallanom**. Valójában arról van ugyanis szó, hogy ritmikus mozgás érzékfeletti módon, izommatériával van megtűzdelve, amely pedig nem tartozik oda; ami hátramaradna, nem volna szabad látni, hanem, mint a zene rezgő mozgásait, hallani kellene. Az inspirációkat tulajdonképpen **hallaniok** kellene. És azt, amit izomembernek látnak leképezve, azok, az ember anyag által rögzített inspirációi. Aztán, hát még az idegember! Ezt, sem hallani, sem látniok nem lenne szabad, hanem csak **teljesen szellemileg észlelniök**. És egy kozmikus világszemlélet számára egyenesen abszolúte nem-helyénvaló, hogy az, amit csak a legtisztább szellemiségben kellene megragadni, egy valóságban fizikai anyaggal kifecskendezett szellemi burok legyen; hogy azt, amit csak intuícióként kellene észlelni, magunk előtt látható-

an észlelhetjük. A Paradicsomból történt ez a kivonulás teljességgel abban áll, hogy az ember eredetileg a Szellemi Világban, azaz a Paradicsomban volt és itt imaginációból, inspirációból és intuícióból állott, s ez azt jelenti, hogy teljességgel földöntúli létben volt. És ezután, annak a révén, amit a luciferi befolyás által keltett önmagában, úgy kezelték, hogy mintegy kifecskendezték azzal, ami a szétszakadó szellem, az anyag által jött. Ez tehát valami, amivel alapjában véve kitöltöttek vagyunk, s ami pedig nem is tartozik hozzánk. Magunkban hordjuk ezt a matériát, és mivel magunkban hordjuk, kell fizikailag meghalnunk. Ez a tényleges alapja a fizikai halálnak, néhány további körülménnyel együtt. Ugyanis amennyiben elhagyta – hogy úgy mondjuk szellemi állapotát az ember, itt a fizikai létben csak addig él, amíg a matéria le nem győzi azt, ami összetartja. Olyan ugyanis a matéria, hogy szakadatlanul szét kívánna szakadni és a csontokban lévő matériát csak az imagináció ereje tartja össze. Amikor a csontok ereje túlerőre kap, a csontok életképtelenné válnak. Éppen így van ez az izmoknál és az idegeknél is. Amint az anyag, a csontokban, izmokban és idegekben túlerőre kap az imagináció, inspiráció és intuíció fölött, és szétszakadni képes, az embernek le kell fizikai testét tennie. Íme az összefüggés a fizikai halál és a luciferi befolyás között, és holnap annak kell majd utánanéznünk, hogyan is jöttek a gonosz, és egyebek, betegségek, stb., a világba.

V.

Az ember kettős lény: az érzékileg észlelő, a mirigykiválasztást és emésztést folytató, valamint az idegi, izom- és csontrendszerrel bíró ember. A vér sajátos eredeti, majd a Paradicsomot követően változott szerepe az Én fejlődésben.

Hannover, 1911. december 31.

A tegnapi előadásban a legfontosabb az volt, hogy a különböző bonyolult gondolatmenetek alapján képet nyertünk arról, amit matéria, anyag vonatkozásában kell gondolnunk; hogy ugyanis matéria, anyagiság alatt összetört szellemi formákat, mintegy elporlott szellemi formákat kell elképzelnünk. És éppen ezeknek az előadásoknak az összefüggésében kellett erről az oldalról utalni a materiális lét lényegére, mivel ebbe a materiális létbe emberként beleszövödtünk, mivel a szerteporló szellemi forma mintegy belénk hatolt és földi emberként ki is tölt, – s ebben rejlik az, amit olyan szépen, szimbolikusan ábrázol a Paradicsomból történt kiűzés: az ember átha-

tása földi matériával. Ha nem pusztán fogalmilag, de kissé vele-élve követték a tegnapi elmondottakat, azt a képzetet nyerhették, hogy mint emberek, tulajdonképpen egyfajta kettős lényiséggel rendelkezünk. Gondoljanak csak arra, amint tegnapelőtt utaltunk is rá, hogy az ember, a luciferi befolyás következtében azt kapta, magába illesztette, amit érzéki észleletünknek – úgy, ahogyan azzal földi emberként rendelkezünk – nevezhetünk. Hiszen arra utaltunk, hogy az ember számára ezek az érzéki észleletek tulajdonképpen nem eleve elrendeltek voltak, hanem a működő akarattal történő egyfajta együttélés volt előre elrendelve számára, és az a mód, ahogyan ma füleinken keresztül hallunk, szemeken át látunk, s más érzékszerveken keresztül észlelünk, azonban már olyan elrendezés, ami abból kifolyólag állt elő, mivel a luciferi befolyás lépett közbe. Arra mutathattunk rá továbbá, hogy még tovább, inkább az emberi benső felé haladva, mindaz, ami testileg mirigykiválasztásként jelenik meg, éppen így, az emberi organizáció tagjaiban végbement annak az eltolódásnak a révén jött létre, amelyen végimentünk. És végül az egész normális szervi tevékenységet, minden táplálkozást és az anyagok feldolgozását a testben, az asztráltest tevékenységének az étertest tevékenysége feletti többletére kell visszavezetnünk, amely többlet is a luciferi befolyás által állt elő. Ez olyasmi, ami tegnapelőtt adódott a számunkra. A durva, materiális folyamatok, tehát, a táplálkozási és emésztőfolyamatok, stb., a mirigykiválasztás folyamatai és az érzéki észlelés folyamatai is, amilyenek azok a

mai embernél, Lucifer hatására kell visszavezetni őket. Tegnap egy más oldalról az adódott, hogy az, amit idegmatériának, ideganyagnak hívunk, ismét csak úgymond a luciferi befolyásnak köszönhető; éppen így az izomanyag és a csontmatéria is.

Nézzük most ezt a kettős emberi lényt előbb úgy, hogy azt mondjuk: Egyik oldalról kiderült, hogy érzéki észlelés, mirigytevékenység és az egész szerves anyagcsere a luciferi befolyásnak köszönhető, a másik oldalon ugyanúgy a luciferi befolyásnak az idegek, az izom- és csontrendszer megléte. Hogyan viszonyul ez a két ember, az érzékek-, mirigy-, emésztés-ember egyrésztől, és az ideg-, izom-, csontrendszer-ember másik részről? Miféle kozmikus, vagy világfeladata van e kettőnek az emberi természetbeli összekapcsoltságukban? – Nos, könnyen juthatnak majd – anélkül, hogy további szellemtudományi megfontolásokat tesznek – ahhoz a képzethez, hogy mindaz, ami ideg- és mirigytevékenységünkhöz kapcsolódik, emésztőrendszerünkhöz, alapjában véve olyasmi – elég csak egészen felületesen megtekinteni –, ami, ha az emberen lejátszódott, teljesen a közvetlen múlandóhoz tartozik. Olyasvalami ez, amit az ember a saját természete révén mintegy maga mögött hagy. Képzeljük el, hogy semmilyen örök célja nincsen annak, hogy organikus tevékenységet folytatunk. Mert éppen csak körül kell tekinteniök, abban, amit a tudomány, vagy a mindennapi élet tanítanak, s azt mondják: Emésztő, táplálkozási készülékként tulajdonképpen óriási mér-

tékben be vagyunk fogva ebbe az életbe. Mert hiszen kerék ez, ami csak egyféleképpen forog. Hacsak nem akarnánk az emberi természet különös haladásának elkönyvelni, hogy az embernek, ha az életben van rá alkalmá, mondjuk az évek során, hogy meghatározott ételek, vagy italok irányában különleges ínycséséget fejleszt ki, amikkel előzőleg nem rendelkezett, akkor azt kell, hogy mondjuk: Rendkívül csekély fejlődésről árulkodik az étkezésnek és emésztésnek, stb. ez a taposómalma. Mindig egyformán ismétlődik minden, és azt, hogy amennyiben ezeket a tevékenységeket kell kifejtenuk, mint emberek, általuk valamilyen különleges örökértékre tennénk szert, ez álmában se jutna senkinek sem eszébe. A mirigykiválasztás is elvégezte tulajdonképpen a maga feladatát azzal, ha beállott. Az egész szervezet léte számára természetesen megvan a maga jelentősége, örökértékkel azonban természetesen nem rendelkezik. Még az érzéki észlelet – mint olyan – sem, mivel az érzéki benyomás jön s elmúlik. Ha csak átgondolják, már néhány nap múlva mennyire sápadt az, amit érzéki benyomásként vettek fel, s alapjában véve mennyire döntően különböző az emlékezés magához az érzéki észlelethez képest, akkor azt kell, mondaniok: Az érzéki észlelet ugyan valami szépet jelent, a közvetlen tapasztalás és megfigyelés során valami örömtelit az az emberi élet számára, örök értékkel azonban biztosan nem rendelkezik. Hiszen hol is vannak azok az értékek, amik az Önök számára születtek meg az érzéki érzetek révén, kedves Barátaim, amiket gyermekként, vagy egészen fiatal emberként

éltek át? Hova lett, ami akkor szemükön, fülükön hatolt keresztül? Mennyire sápadtak az emlékek! Ha végiggondolják, hogy az ember, amennyiben érzékszervi, mirigy-, vagy emésztőember, ezeknek a tevékenységeknek a révén semmilyen örökértékkel nem rendelkezik, ha végiggondolják ezt, akkor ezt a gondolatot könnyen kapcsolhatják össze azzal az általános gondolattal, amely tegnap látott napvilágot, s amelyre rövid előadások keretében sajnos vázlatosan lehet csak utalni: a szétsziporkázó forma gondolatával. Amennyiben a forma belepermeteződik ezekbe a tevékenységekbe, és az organizmust így széteső formával, azaz matériával úgy látja el, hogy érzéki tevékenység, mirigykiválasztás, emésztőtevékenység jön létre, akkor kézzelfoghatóan mutatkozik meg, hogy itt széttöredező formával van dolgunk, formával, amely széjjelmorzsolódik. Az érzéki tevékenységben, a mirigykiválasztásban és az emésztési tevékenységben a formának csak speciális szétesési folyamatai kerülnek napvilágra. Annak, amit általában a forma szétbomlása folyamatának, vagy a formának a matériába történő szökkenésének nevezhetünk, ezek sajátos folyamatai, speciális folyamatai.

Teljességgel másképpen áll a dolog, amikor az idegtevékenységhez, az izomtevékenységhez és a csonttevékenységhez, az ember csont-létéhez lépünk. Meg tudtuk beszélni tegnap, hogy bizonyos értelemben a csontrendszerben materiálissá vált

imagináció, materiálissá vált képszerűség esete áll fenn; az izomrendszerben materiálissá lett inspiráció, a mozgékonyásban; az idegrendszerben materiálissá lett intuíció. Most azonban – és itt olyan dolog pontosabb megbeszéléséhez fogunk, amelyről az általánosabb szellemtudományi előadásokban közelítő módon lehet csak szólni – megmutatkozik, hogy, amint az ember áthalad a halál kapuján, csontrendszere lassan, vagy oszlás, vagy elégetés révén, feloszlik. Ami megmarad azonban, amikor a csontrendszer anyagi értelemben feloszlik, az az imagináció; ez nem vész el. Ez azokban a szubsztanciákban marad meg, amik rajtunk vannak, amikor a halál kapuján áthaladunk és a **Kamaloká**-ba, vagy a **Devachán**-ba lépünk. Mindenesetre képalakzatot tartunk vissza magunkon, mely, ha azt a helyes módon iskolázott szellemi látó szemléli, nem éppen hasonló a csontrendszerhez, mely azonban, ha azt a kevésbé iskolázott szellemi látó engedi hatni magára, akár még külsődlegesen is, a képalakban valami hasonlatosat mutat az emberi csontrendszerhez, ami miatt a halált nem is alaptalanul képzelik el a csontváz imaginációja alatt. Ez, mindenestre iskolázatlan, azonban semmi esetre sem félretaláló szellemi látáson alapszik. – És ehhez az imaginációhoz marad hozzákeverten az, ami az izmokból marad, amikor anyagilag szétesnek. Megmarad az inspiráció, aminek ezek tulajdonképpen csak kifejeződései, mivel tulajdonképpen csak anyagátitatta inspirációk. Az inspiráció is megmarad nekünk, amikor átléptük a halál kapuját. Ez igen érdekes dolog. – És éppen így marad

meg számukra az idegrendszerből az intuíció, amikor a halált követően maguk az idegek szétbomló- és oszlási folyamataiknak mennek elébe. Ezek mind asztráltestünk és étertestünk valóságos alkotórészei.

Hiszen tudják, hogy az étertestet nem teszi le teljesen az ember; az étertestnek van egy kivonata, amit magunkkal viszünk, amikor átléptük a halál kapuját. Azonban nem csak ez, de még más is az eset. Az ember folyton magával hordja idegrendszerét a világban, és tudjuk, ez az idegrendszer nem más, mint intuíció, anyagilag átítatva. Amennyiben az ember ezt az idegrendszert hordja a világban magán, tulajdonképpen, azokon a helyeken, ahol idegek járják át az emberi organizmust, szakadatlanul intuíció van és ez az intuíció szellemet áraszt ki, amit az ember állandóan sugáráura módjára tudhat maga körül. Tehát nem csak az jön tekintetbe, amit, ha a halál kapuján átlépünk, magunkkal viszünk, hanem folyton, olyan mértékben sugárzunk ki intuíciót, ahogyan az idegek szétesnek. Ugyanis mindig egyfajta szétesési folyamatot hordanak magukban, egy bizonyos módon csak újra kell képezni őket, még ha az idegrendszerben a legnagyobb tartósság mutatkozik is; állandó kisugárzás folyik, amit intuícióval lehet csak észlelni. Úgy, hogy azt mondhatjuk: Intuitíven megragadható szubsztancia, szellemi szubsztancia sugárzik szakadatlanul az emberből, abban a mértékben, ahogyan fizikai idegrendszere szétmorzsolódik. Úgy, hogy már ebből

kivehetik, hogy amennyiben fizikai idegrendszerét használja, az ember elhasználja azt, a szétmorzsolódás felé viszi, így a világ számára tulajdonképpen nem jelentőség nélküli. Megvan a maga nagy jelentősége. Ugyanis amire az idegeit használja, ettől függ, miféle intuitíven megragadható szubsztanciák sugárzanak ki tőle. – És ismét: amennyiben izmait használja, inspirációval felfogható szubsztanciák sugárzanak ki az emberből. Ez a kisugárzás olyan, hogy szakadatlanul tiszta, rendkívül finoman differenciált mozgásfolyamatokkal népesíti be a világot. Inspirált szubsztanciák sugárzanak tehát ki – a szavak megalkotása nem túl szerencsés, másokkal azonban nem rendelkezünk. – Csontjaiból az embernél az árad ki, amit így hívhatnánk: imaginatíven megragadásra váró szubsztancia. Ez aztán rendkívüli módon érdekes. Nem azért, hogy a szellemi kutatás eredményeivel túletessem Önöket, hanem, mert tényleg érdekes, említsük meg, hogy a csontokból történő e kisugárzás révén, amikor ezek szétesnek, bizonyos mértékig, az ember tényleg mindenütt, ahova csak eljut, képeket, imagináció által észlelhető képeket hagy vissza; finom árnyképek maradnak vissza mindenütt tőlünk, ahol csak voltunk. És amikor ezt követően elhagyják majd ezt a termet, egy kifinomultabb, jól iskolázott szellemi látás számára a padokon finom árnyképek maradnak még bizonyos ideig észlelhetőek, amíg csak az általános világfolyamatba bele nem tagolódnak; minden egyes embertől finom árnyképek, amiket csontrendszerre sugárzott ki. Ezeken az imaginációkon alapszik az a kelle-

metlen jelleg, melyet olykor érez az ember, amikor egy szobában lép, melyet előbb, egy másik, kellemetlen ember lakott. Ez főként azokon az imaginációkon alapszik, amiket az visszahagyott. Bizonyos módon egyfajta árnyképben ott találni még. Ebben a vonatkozásban pedig egy valamelyest érzékeny ember egyáltalán nem marad el a szellemi látótól, mivel érzi a kellemetlent a felett, amit egy másik hagy vissza a szobában. A szellemi látó azzal az előnnyel rendelkezik, hogy imaginatív képben képes szemléltetni magának, amit a másik megérez.

Mindazzal, amit ilyen módon kisugárzunk, vajon mi történik? Foglaljanak mindent össze, amit ezen a módon kisugárzunk kedves Barátaim: alapjában véve ez tulajdonképpen mindaz, amit a világra hatásként kifejtünk. Tegyenek ugyanis bármit, valamilyen módon: ha – amennyiben tevékenyek – mozognak és járkálnak, csontrendszerüket, izomrendszerüket hozzák mozgásba. Még akkor is, azonban, ha csak fekszenek és csak gondolkodnak, intuitíven felfogásra váró szubsztanciát sugároznak ki. Röviden, amit tevékenységként fejtenek ki, szakadatlanul a világba sugározzák, az állandóan a világba megy át. Nézzék azonban, ha ezek a folyamatok nem mennének végbe, Földünkől – amikor fejlődésének céljához ért majd el – semmi, csak szétporlott anyaga maradna, amely az egyetemes kozmikus térbe por módjára menne át. Az azonban, amit a Föld anyagi folyamataiból ki lehet az ember révén menteni, az az

egyetemes Kozmoszban, az egyetemes világban él mint, ami intuíció, inspiráció és imagináció által születhet meg. Az ember ezen a módon adja a világnak azt, amiből az, mint építőkövekből, ismét újraépül. Az lesz ez, ami az egész Föld szellemi-lelkijeként éppúgy továbbél, amikor ez a Föld a maga materialitását illetően a hulláshoz hasonlóan elpusztul, mint ahogyan az egyes emberi lélek és szellem továbbélnek, amikor az egyes ember a halál kapuján megy át. Az ember a halálon át viszi egyedi lelkét; a Föld azt, ami az emberek intuícióiból, inspirációból és imaginációiból lett, a Jupiter-lébe viszi át. Ezzel jellemeztük azt a nagy különbséget, amely az egyik ember és a másik között, amennyiben kettős lény az ember, fennáll: az érzékelő ember, a mirigyekből kiválasztó ember, az emésztő, táplálkozó ember: ez az az ember, aki az időlegességben elpusztulásra hivatott. Az viszont, ami az ideg-, izom- és csontrendszer megléte folytán kerül kidolgozásra, az bekebeleződik a Földbe, hogy az tovább élhessen.

Most azonban olyasmi jön, ami egész létünkben mint valami misztérium áll ott, valami, ami ténylegesen, mivel alapjában véve misztérium, nem az értelemmel felfogásra való, hanem a lélekkel elhívésre és áthatásra szánt, azonban mégis igaz. Az ugyanis, amit az ember, környezetébe képes ily módon sugározni, világosan kettőségbe válik szét: a inspiráció, intuíció, imagináció egyik részébe, amikre, mondhatni

az egyetemes kozmikus lét rá van utalva, s amely felveszi azt; az egyetemes kozmikus lét **ezt** felszívja. Valami mást azonban nem szív magába: s azt visszaveti, nem fogadja el! Formálisan megmagyarázza az egyetemes kozmosz: igen, **ezeket** az inspirációkat, intuíciókat, imaginációkat használni tudom, felszívom magamba őket, hogy a Jupiter-létbe vihessem fel tovább. Másokat azonban visszalök, nem veszi fel őket. És ennek az a következménye, hogy ezek az intuíciók, inspirációk és imaginációk, mivel sehol sem veszik őket fel, magukra hagyva ott maradnak; szellemileg maradnak meg a kozmoszban, nem oldhatók fel. Az tehát, amit kisugárzunk, két részre esik szét, olyanba, amit a Kozmosz szívesen vesz fel és olyanba, amit visszautasít, amit nem tűr el, amit otthagy. Ez az utóbbi megállt. Meddig marad meg így? Ez pedig annyi ideig marad így, amíg csak el nem jön az ember és maga nem semmisíti meg olyan kisugárzások révén, amik alkalmasak arra, hogy megsemmisítsék azt; és rendszerint egyetlen embernek sincsen meg a képessége hozzá, hogy ezeket a Kozmosz által visszalökött kisugárzásokat megsemmisítse, csak az az ember, aki azokat maga sugározta ki. És itt a karma technikája, itt az oka annak, hogy miért kell karmánk során találkozni imaginációk, inspirációk és intuíciók vonatkozásában mindazzal; amit a Kozmosz visszautasított. Magunknak kell ezeket megsemmisítenünk, mivel a Kozmosz csak azt veszi fel, ami gondolatilag helyes, érzelmileg szép és morálisan jó. Minden egyebet visszautasít. Ebben áll a misztérium. Az pedig, ami gondolatilag

téves, érzelmileg rút és morálisan rossz, vagy gonosz, azt az embernek magának kell más megfelelő gondolatokkal érzésekkel, vagy akarati impulzusokkal vagy tettekkel eltörölnie, hogy többé ne létezzenek. És addig nem szabadul tőlük, amíg el nem törölte őket. Ez az a pont, ahol megmutatkozik, hogy nem igaz, hogy a Kozmosz pusztán semleges természeti törvényekből áll, vagy csak semleges természeti törvények révén nyilatkozik meg. Az a Kozmosz, amely körülvesz, amelyről azt hisszük, hogy érzékeinken keresztül megragadhatjuk és értelmünkkel felfoghatjuk, még egészen más erőket is hordoz magában; ha mondhatjuk úgy, önmagában a szigorú elutasítója a gonosznak, rútnek, hamisnak, és erősen áhítózik arra, hogy a jót, a szépet, és az igazat vegye fel magába. A Kozmosz Hatalmai nem csak bizonyos időközönként ülnek törvényt, hanem ez a törvénykezés olyasmi, ami a teljes Földfejlődést elkíséri.

Most pedig megválaszolhatjuk a kérdést: hogyan is állunk az ember fejlődésével, a magasabb szellemi lényiségek viszonylatában?

Láttuk, hogy a luciferi befolyás hatására létrejött egyrésről az érzéki-, a mirigy-, az emésztőember. A másik embert is, bizonyos módon a luciferi befolyáshoz lehet elkönyvelni. Mialatt azonban az első ember a pusztulás embere, teljesen az időleges-ségre rendelve, a másik embert illeti meg, hogy az emberit az öröklét, a tartam számára őrizze meg, vigye át további létre. Az ideg-, izom-, csontemberre marad, hogy

továbbvigye azt, amit a Földön él át az ember. Úgyhogy ebből kivehetjük, hogy az ember szellemi magasságából lebukott, amennyiben az első emberré, az érzék, mirigy-, emésztőemberré lett és, hogy fokozatosan dolgozza fel magát a szellemi léthez, amennyiben mintegy ellensúlynak kapta az ideg-, izom- és csontembert. A sajtóságos azonban itt az, hogy az intuitív, inspirált és imaginatív szubsztanciának ezek a leválasztásai nem történhetnek egyéb módokon, mint, hogy a materiális folyamatok romboló folyamatokat jelentenek. Ha idegeink, ha izmaink, ha csontjaink nem volnának állandó pusztulásban, hanem megmaradnának annak, amik, akkor mindezt nem tudnánk leválasztatni; ugyanis egyik oldalról csak a felbomlás révén, amely a materiális létben fejeződik ki, születik mintegy a szellemi fellobbanása és felfénylése. Ha tehát idegeink, izmaink, csontjaink nem volnának képesek felbomlani és végül a halálban teljesen felbomlani, arra volnánk ítélve, hogy teljesen erre a Földbeli létre kárhozott lények maradjunk és nem tudnánk részt venni a jövőbe irányuló továbbfejlődésben. Egyöntetűen merev, elkövült jelen volnánk, minden, a jövőbe vezető fejlődés nélkül. Tényleg két, egymással egyensúlyt tartó erő az, amely az egyik és a másik emberben közrejátszik.

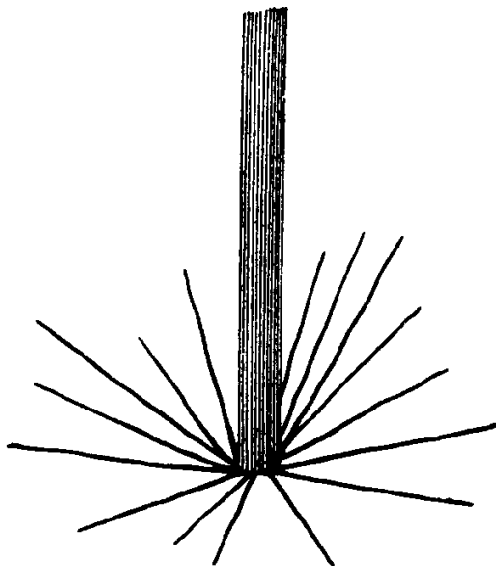
Kettejük között – mintegy egymásnak közvetítve őket –, ott az a szubsztancia, az a materialitás, amelyről többször is beszéltünk már, az általánosabb szellemtudomá-

nyi gondolatok körében, ebben az összefüggésben azonban alig utaltunk rá. Nos, kettejük között középütt, ott a vér, mely ebben a vonatkozásban is „különleges nedv”.^{*} Ugyanis mindaz, amit idegszubsztanciaként, stb., ismertünk meg, amint láttuk, olyanná, erőhatásainak módozatait illetően csak a luciferi befolyás révén vált. A vérrel azonban olyat adunk meg, ami közvetlenül, anyagként maga szenvedte el a luciferi befolyást. Ugyanis, de hiszen látták, a mód, ahogyan fizikai test, étertest és asztráلتest egymásba hatnának, más lenne, ha semmilyen luciferi befolyás nem működött volna. Itt azonban bizonyos vonatkozásban mégis egyfajta érzékfeletti dolgokkal van dolgunk, amik aztán az anyagot ismét felveszik, amik tehát előbb luciferi befolyásukkal hatnak az anyagra, hogy az olyanná lesz. Azáltal, hogy az ember bizonyos tagjai nincsenek rendesen összeillesztve, azáltal jönnek létre az ideg-, izom-, és csont-szubsztanciák. A szubsztanciákra, mint olyanokra, nincs befolyása Lucifernek, mivel ezek a szubsztanciák csak azáltal jönnek létre, amit ő követett el, azzal, hogy a testeket mintegy eltolta. Ahol tehát az emberhez lép, eltolást idézett elő. A vérre azonban, mint anyagra, direkt befolyása van. Sőt, a vér az egyetlen, és ezért annyira különleges nedv, ahol az anyagon, a materiális szubsztancián magán mutatkozik meg

---

* *Kiadó megjegyzése:* v.ö Goethe: „*Faust*”.

közvetlenül, hogy a jelenlegi földi embernél nem úgy áll a dolog, amint azt tulajdonképpen szánták neki, ha nem jött volna hozzá a luciferi befolyás. A vér ugyanis valami teljesen mássá lett, mint amivé lennie kellett volna. Ugye ismét egy groteszk dolog, de ez az igazság. Emlékezzenek csak rá, tulajdonképpen mit is mondtunk, hogyan is születik egyáltalán az anyag,

az, ami materiális. Azt mondtuk: a matéria azáltal keletkezik, hogy szellemi forma egy bizonyos határig jut el és azután elporlik, úgyhogy ez az elporított forma az anyagot mutatja. Ez a tulajdonképpeni földi matéria. Így, közvetlenül csak az ásványban mutatkozik meg, a többi szubsztancia ugyanis, azáltal, hogy más közegek ragadják meg, változást szenved. Sajátságos szubsztancia azonban a vérszubsztancia, mint olyan.

Ennek a vérszubsztanciának, mint olyannak ugyanis arra volt őseredetileg adottsága, hogy ugyancsak a forma egy bizonyos határig érkezzen el. Gondolják, hogy itt (-a-) lennének a vérszubsztancia tisztán szellemi formasugarai, itt (-b-) merülne

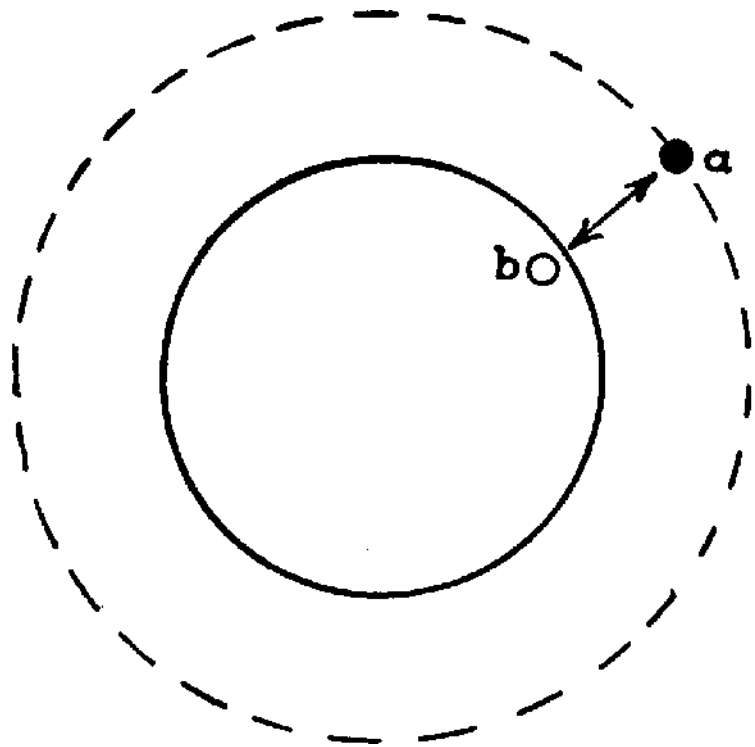

ki ereje; a vérnek azonban őseredeti adottsága folytán nem kellett volna szétporlania, úgyhogy a térbe porladjon el, hanem csak a határon, itt (-b-) kellett volna kissé – úgy mondanám – materiálissá lennie és azután önmagába visszaporlania (pontok felfelé!), ismét visszaporlania, közvetlenül a szellemibe. Ilyenné kellett volna lennie a vérnek. A vérnek tehát, hogy durván fejezzem ki magam, mindig mintegy egy finom hártya képzésig kellett volna csak eljutnia, az anyagiség kezdetéig; úgy, hogy mindig csak egy pillanatra szökellt volna ki a szellemiből, épphogy a materiális észleléshez egy kissé matériává legyen, utána ismét a szellemibe szökell vissza és a szellemi ismét felveszi magába. Egy szakadatlan előhullámozás és visszaszökellés a szellemiből és vissza, ezzé kellett volna lennie a vérnek. Erre van ugyanis adottsága. A vérnek tehát pusztán egy szakadatlan, anyagiban végbemenő felragyogásnak, felviláglásnak, és tulajdonképpen valami teljesen szelleminek kellene lennie. Ezzé lett volna, ha a Földfejlődés kezdetekor csak a Formaszellemektől nyerték volna Én-jüket; az emberek ugyanis ekkor ezt az Én-t annak az ellenállásnak a következtében éreznék, amit ez a pillanatnyi felviláglás jelent a vérben. A vér felviláglásában érezné az ember az „Én vagyok”-ot és ez volna Én-észlelésének a szerve. Ez lenne azonban az ember egyetlen érzéki észlelete, amivel egyáltalán rendelkezne; a többi ugyanis nem létezett volna, ha minden a luciferi befolyás nélkül zajlott volna. Ez a működő akarattal való vele-élés volna. Az ember számára egyetlen érzéki észleletként ezt szánták: a vér-

szubsztancia felragyogásában és a szellemibe való azonnali visszaszökellésében észlelni Én-jét. Ahelyett, hogy színeket látna, hangokat hallana, ízeket észlelné, tulajdonképpen a működő akaratban kellene élnie; mint a működő akaratban úzásnak kellene lennie ennek. Arra volt szánva, hogy a szellemi Mindenségből, amibe pusztá imaginációként, inspirációként, intuícióként helyezték volna, a Földre, vagy a Föld környezetében lévő lényre tekintsen le, amelyről nem érzi: Ebben vagyok, benn, – hanem: Letekintek oda, az hozzám tartozik, egyetlen materiálisként ragyog fel ott, ami materiálissá váló spirituális vér, és benne Én-emet észlelem. – Az egyetlen érzéki észlelet, aminek léteznie kellett volna, tulajdonképpen az Én észlelete, és az egyetlen szubsztancia a materiálisban, amit az embernek szántak, ez a vér az, a pillanatnyi felragyogás alakjában. Úgyhogy, ha az ember olyanná lett volna, ha megmaradt volna a paradicsomi embernek, a Mindenségből tekintene le arra, ami itt, ezen a Földön volt hivatva jelképezni őt és számára az Én tudatát adni. Tisztán szellemi lény, amely imaginációkból, inspirációkból, intuíciókból áll, amikben az áttörés kísérletével felszökik az Én. És ebben a felragyogásban az ember azt mondhatta: Én vagyok, hiszen azt művelem, ami ott lenn tőlem való.

Különös, ugye, igazából azonban úgy van, hogy ezt mondhatják: Az ember tulajdonképpen arra volt elhivatva, hogy a Föld környezetében éljen. Ha most itt (-a-) a

környezetben él valaki, úgy a Földön magán kellene saját tükörképét (-b-) létrehoz-
nia, és csak ennek a felvilágításnak a révén sugározni vissza ismét Én-jét, mire így
szólhatna: Ott lenn van az én jelem. – Így a dolgoknak nem kellett volna úgy alakul-
niuk, hogy az ember magával hordozza csont-, izom-, idegemberét, mirigyemberét és
ráadásul szakadatlanul azt a groteszk ítéletet alkotja: Ez vagyok. Hanem, másként
kellett volna lennie. A Földplanéta körében kellett volna élnie az embernek és a fel-
ragyogó vérformával róni jelet a Földbe és így kellett volna megszólalnia: Cöveket
verek ide, bélyegemet és jeletem rakom le, amely számomra Én-em tudatát hozza el.
Azzal ugyanis, amivé Szaturnusz-lét, Nap- és Hold-lét révén váltam, kinn a minden-
ségben lebegek. Az Én-t kell csak hozzáfűzzem; azt azonban azáltal észlelem, hogy
itt lenn beírom magam és a felragyogó vérben mindig elolvashatom, ami vagyok.
Eredetileg tehát nem arra rendeltettünk, mint emberek, hogy ilyen csont- és hústes-
tekben, amilyenek vagyunk,

járkáljunk, hanem arra, hogy a Földet körözzük és lenn bejegyzéseket eszközöljünk és ezeken ismerjük fel, hogy az vagyunk, hogy Én vagyunk. Aki nem veszi figyelembe ezt, nem ismeri az ember lényét.

Eljött pedig Lucifer és arra vette rá az embert, hogy ne csak az Én-jével rendelkezék érzéki észleletként, hanem mindazt is Én-jének érezze, amivel már a Holdon, asztráltestként rendelkezett: a gondolkodást, érzést, gondolkodást is. Az Én-t ezekkel elkeverték; ezzel meg volt adva annak a szükségessége, hogy az ember leesett a matériába. A Paradicsomból történő kiűzés az anyagba való leesés. Most pedig az emberi véren végbement az a változás, ami annak a révén állt elő, hogy ez a vér nem csak egy pillanatra világlik éppen fel, s utána a szellemben visszavéttetik, hanem, hogy most a vérszubsztancia ténylegesen, áthatottá és szétpermetezetté, a szétporlásra alkalmassá lett téve. És a vérszubsztancia így, melynek pedig vissza kellene a szellembe térnie, abban a pillanatban, amidőn materialissá lesz, az ember egyéb részeibe porlik el és egyéb organizációját tölti ki, ennek az organizációnak az erőinek az értelmében megfelelően elváltozottan. Aszerint, hogy egy a fizikai testnek az étertest feletti többletébe, vagy az étertestének az asztráltest feletti stb., stb. többletébe hatol-e, válik ideg-, izomszubsztanciává, stb. Ilyen módon hajtotta Lucifer a vért annak nagyobb

anyagiságába. Miközben a vér arra volt rendelve, hogy épphogy felvillanjon, majd anyagként azonnal eltűnjön, Lucifer a durva anyagiságba

juttatta a vért. Ez az a közvetlen tett, melyet az anyagban vitt végbe ez a Lucifer, hogy tulajdonképpen a vért, úgy, ahogyan van, anyagként készítette el, mialatt a többi dologba legalább csak rendetlenséget hozott. A vér egyáltalán nem olyan módon volna meg, amint van, kizárólag szellemisségében lenne meg, amely csak a materialitás határáig jut, csak a *status nascendi*-hez, s rögtön utána újra visszamegy. Úgy, aho-

gyan itt van a vér, materiálisan, a vér luciferi teremtmény, és amennyiben a vérrel együtt az ember számára egyszersmind Én-jének fizikai kifejeződése áll rendelkezésre, az ember itt a Földön Én-jével Lucifer teremtésével van összekapcsolódva. Miután pedig Ariman azáltal férhetett az emberhez, hogy előzőleg Lucifer járt ott, azt mondhatjuk: A vér az, amit Lucifer vetett oda, hogy Ariman elkaphassa; úgyhogy most mindketten az emberhez férhetnek. Kell-e csodálkoznunk azon, hogy egy ősrégi érzület alapján tekinti földi tulajdonának a vért Lucifer-Ariman? Csodálkozunk-e azon, hogy szerződéseit vérrel íratja s, hogy fontosságot tulajdonít neki, hogy Faust a vérevel írja alá szerződését? Mivel az, ami teljesen, tökéletesen őt illeti. Minden más, bizonyos vonatkozásban egy Istenit tartalmaz; e miatt nem érzi egészen jól magát. Még maga a tinta is istenibb Lucifer számára, mint a vér, amely olyannyira az ő eleme.

Látjuk hát, hogy az ember ezt a két lényt hordozza magában, az érzékek, mirigy-, emésztési embert és az ideg-, izom-, csontembert, és ahogyan kettőjük ellátása történik a maguk durva materialitásában, mellyel a két ember megfelelő erőit öntötték ki, ellátásuk történik, tehát azzal amivé a vér a luciferi befolyás következtében vált. Mert már a külső tudományból is könnyen kivehető, hogy amennyiben materiális lény az ember, teljesen a vérének az eredménye. Mindaz ami matéria az emberen, azt vér

táplálja, az tulajdonképpen átváltoztatott vér. Úgyhogy anyag vonatkozásában csontok, idegek, izmok, mirigyek, minden, minden, átváltozott vér; anyagi vonatkozásban. Az ember tulajdonképpen vér, és amennyiben vér, maga a járó-keelő Lucifer-Ariman, amelyet tehát magával visz. Csak amennyiben az ember e mögött a materiális mögött azzal rendelkezik, ami a vér felől kerül beárasztásra az anyagba, annyiban az Isteni Világokhoz, a továbbfejlődéshez tartozik, amely nem a visszamaradást fejezi ki; Lucifer azáltal jött a világba, hogy a fejlődés bizonyos fokain visszamaradt, éppígy Ariman.

Ha azt, amit most rajzoltunk meg, szem előtt tartjuk, azt mondjuk: A Földfejlődés kezdete óta az emberek nyilvánvalóan valami közössel rendelkeztek. Mindenekelőtt valami igen közössel rendelkeztek a vérben, nevezetesen: ha vér úgy maradt volna, amint az az embernek szánt volt, ez a vér tulajdonképpen a Formaszellemek tiszta kiáradása lenne. Ezért tehát az eredeti vérben a Formaszellemek lakozhatnának bennünk. Ezek a Formaszellemek, ahogyan legtöbbször tisztában vannak már vele, nem mások, mint a Biblia hét Elohája. Csak a Genesis-ről szóló müncheni ciklust kell átlapozniuk,* akkor eljutnak oda: az ember, ha képes lett volna megtartani azt,

---

* R.Steiner: „*Die Geheimnisse der biblischen Schöpfungsgeschichte*”.

amivé vérének eredetileg kellett volna válnia, olyan lenne, hogy a hét Elohát érezhetné magában. Ez azt jelenti, hogy Én-jét egy héttagúságban érzékelné, amelyek egyik fő-tagja az volna, ami Jáhve-nak, vagy Jehovának felel meg, a többi hat pedig még mellékalakok az ember számára. Ez a héttagúság, amelyet az ember a maga Én-jének érzékelne, mint a hét Eloha (v. Elohim) vagy Formaszellem betüremléseit, ez látta volna el az embert eredetileg, ha vérét Lucifer nem rontotta volna meg, azzal, amit most nagy fáradsággal újra sajátítunk el, mint a héttagú emberi természetet. Annyira soká kellett megrontott vére folytán várakoznia az emberiségnek, hogy tulajdonképpen egy héttagúság beléjátsszon, oly soká, ameddig megfordítva, elégséges intuitív, inspiratív és imaginatív szubsztancia kisugárzása révén – az idegekből, izmokból s csontokból – éretté nem vált rá, hogy ezt az embert ismét felvehesse magába, a héttagú emberi természetet! Most éppen azon vagyunk, hogy előbb absztrakt formában soroljuk fel az ember azon természetét, amely az Én-be a fizikai testből és az étertestből játszik bele; azt a természetet, mely az asztráltest felől játszik bele; **saját magától** – Jáhve, vagy Jehova –; ami a **Manasz**, vagy a Szellem-Én felől játszik bele; az a természet, amely a **Budhi**, vagy az Élet-szellem felől játszik bele, és az, amely az **Atmá**-tól, vagyis a Szellem-embertől játszik bele. Az ember azonban nem juthatott volna el a hat másik tag speciális elsötétüléséig, és az egyik tag, az Én, különleges felvilágításához, ha Lucifert a Világfejlődés folyamán le nem vezényelték volna. És,

hogy a Földfejlődés kezdetekor a többi tag elsötétült és az Én különlegesen világossá lett, fényesebb énésségre világosodott meg, ez materiálisan azáltal történt, hogy ezt az Én-t a sűrű anyagba helyezték bele, hogy igazából a maga egyedüliségének, szingularitásának ébredjen tudatára, mialatt egyébként kezdettől fogva hetességnek érezte volna magát.

Azt látjuk tehát, hogy az egyik oldalon, ha vére megmaradt volna olyanak, mint amilyen volt, olyan Én-hez jutott volna, amely kezdettől fogva hétosztatú karakterű lett volna; azáltal, hogy az ember mellé adták Lucifert, az Én egységkarakteréhez jutott, eljutott oda, hogy az Én-t érzékelje, érezze, tudja lénye középpontjának. Ezért tudjuk megérteni, hogy alapjában véve – ugyanis ugyanannak a hét Elohának kellene kezdetben valamennyi emberi Én-en keresztül megnyilatkoznia – abban, ami kezdetben a vér adottsága volt, valami embereket összehozó, az embereket társító jellegű volt, valami olyan, hogy az emberek az egész emberi nem tagjainak érezték volna magukat. Abban, amit Lucifer adott az embernek, az rejlik, hogy az ember egyes Én-nek, különálló individualitásnak érzi magát és önállóságában az egyetemes emberi nemből leválasztódik. E miatt látni azt, hogy a világfolyamat a Földön úgy megy végbe, hogy Lucifer az embert arra biztatja, hogy egyre önállóbbá váljon, miközben a hét Eloha arra indítja, hogy egyre inkább az egész emberiség tagjának érezze magát.

Holnap arról beszélünk majd tovább, hogy mindez a moralitásra és az emberiség egész életére, annak fejlődése során miben mutatkozik meg.

VI.

A teremtő Ige – az ember elmúló és keletkező szervei. Növény-szervek és emberi szervek összefüggése – a gyógyítás alapjai. Az ember szabadsága és felelőssége a Földfejlődés teljesüléséért.

Hannover, 1912. január 1.

Ezekből az előadásokból láthatták talán, mennyire bonyolult lény is az ember és mennyi oldalról kell rátekinteni, ha lényével boldogulni akarunk. E pillanatban olyan tényre akarunk még rávilágítani, mely az egyik legjelentősebb fejlődési ténynek mutatkozik, ha szellemi tapasztalás mellett végzett kutatással az ember létesülésének útját, annak igen régi időktől máig, majd az emberi nem jövőjébe mutató kilátásokig menő vonulatában vizsgáljuk. Az előadások folyamán felhívtam figyelmüket arra, hogy amidőn megismerő képességünket, megismerési hajlamunkat úgy neveljük, hogy az emberi lélek, amikor a megismerés felé törekszik, befogadja azokat a feltételeket, amiket csodálatnak, tiszteletnek, a Mindenség eseményeivel való bölcsesség-

teli összhangnak és a minden Világtörténéssel szembeni odaadásnak nevezhetünk, ha a lélek ezeket az állapotokat felveszi, úgy a megismerés lassan ahhoz emelkedhet fel, hogy mindenhol, ami csak körülvesz, megkülönböztesse: itt valami létesülővel van dolgom, valamivel, ami a jövőben ér csak el tökéletességéhez, és másrészt, egy lassan elhalóval, továtűnővel van dolgom. A keletkezés és elmúlás régiójában észlelünk ilyeneket. És különösen utaltunk arra, hogy az emberi gégefő tulajdonképpen jövőbeli szervvé lesz, hogy arra hivatott, hogy a jövőben valami teljesen mássá legyen, mint ami ma. Ma csupán belső állapotainkat közli szavakban a külvilággal, míg a jövőben mindazt közölni fogja, amik mi magunk vagyunk, azaz, ami az egész ember létrehozatalára szolgál. A jövő szaporodási szerve lesz. Jövőben az ember nem csak lelkülete diszpozíciójának ad majd kifejezést a gégefő segítségével, hanem saját magát juttatja majd kifejezésre a gégefő által; azaz az ember szaporodása a gégefő szervehez kötődik majd.

Ebben a bonyolult mikrokozmoszban, ebben a bonyolult kis világban, amelyet embernek hívunk, minden egyes szerv számára, amely ilyen módon mag-állapotában leledzik és a jövőben ér majd el magasabb tökéletességi fokot, van egy másik szerv, amely ezzel szemben – mondjuk – lassú elerőtlenedésben, elhaló félben van. Az emberi gégefő számára a megfelelő tűnőfélben lévő szerv a halló apparátus. És ugyano-

lyan mértékben, amiben a hallóapparátus az ember számára egyre inkább eltűnik, funkciója egyre inkább alábbhagy, ugyanabban a mértékben válik egyre tökéletesebbé, lesz egyre jelentősebb szervvé a gégefő. Ennek az egész dolognak a horderejét akkor lehet csak felmérni, ha – hogy úgy mondjuk – az *Akasha Krónika** segítségével tekintünk vissza az ember távoli múltjába s akkor abból, amit kikutathatunk, tudunk majd képzetet alkotni arról, hogy mit is jelentett egykor a hallóapparátus. Rendkívüli mértékben felvilágosító az: emberi lényre vonatkozólag, éppen a fül fejlődését követni, hátrafelé haladva. Mai állapotában ugyanis ez a hallóapparátus tulajdonképpen, mondhatjuk, árnyéka csak annak, ami volt. Ez az emberi hallóapparátus ma csak a fizikai sík hangjait, vagy hangokban kifejeződő szavait hallja. Bizonyos értelemben utolsó maradéka annak, ami a halláson át az emberbe áramlott. Utolsó maradéka: egykor ugyanis a teljes Univerzum hatalmas mozgásai áramlottak be ezen az apparátuson keresztül. És mialatt ma csak földi muzsikát hallunk a füllel, régen kozmikus zene áramlott az emberbe, a szférák zenéje. És ahogyan a szavakat ma hangokba öltöztetjük, úgy öltözött egykor az isteni Kozmikus Szó, az, melyről a János-

---

* *Kiadó megjegyzése:* ld. Szerző „*Rózsakeresztes Szellemtudomány*” (Budapesti előadások). Budapest 1992.

Evangélium, mint isteni Kozmikus Szóról, a Logoszról ad hírt, a szférák zenéjébe. A Szellemi Világból abba, amit a régi értelemben hallásnak nevezhettek, áradt be, mint ahogyan most csak az emberi szó és a földi zene, úgy egykor az égi, a szférák zenéje; és a szférák zenéjén belül az, amit az isteni Szellemelek szóltak. És ahogyan ma szavával és énekén keresztül, hangjával formába kényszeríti az ember a levegőt, ad formát számára, úgy hoztak létre formákat az isteni szavak és *az isteni zene*.

Ezeknek a formáknak a legbecsesebbje pedig a következőképpen jeleníthető meg. Tekintsék egyszer azt, amikor ma, akármilyen szót, legyen az akár csak egy magánhangzó, pl. az Á-n keresztül az a lehetőség hatol a levegőbe, hogy ebben a levegőben egy formát alkosson. Így hatolt elő a Kozmikus Szóból a világba a forma és e formák legbecsesebbje maga az ember; az embert magát őszállapotában azáltal nemzették, hogy az isteni Szóból került kimondásra: „Az Istenek beszéltek!” És úgy, ahogyan ma a levegő az ember szavára formákat ölt, úgy a mi világunk az Istenek Szavára jutott formájához. És az ember a formák legbecsesebbike. Mindenesetre a hallás szerve akkor még jóval bonyolultabb volt. Most összezsugorodottan van meg. Az ugyanis, amit külső hallószervként visel jelenleg az ember, mely csak bizonyos mélységi hatol az agyba, kívülről befelé a teljes emberi lényre terjedt ki. És az emberi lényiség belsejébe terjedtek ki azok a rezgőjáratok, amelyek az embert az Istenszóból

a világba „beszélték be”. Az embert tehát, amikor szellemileg nemzették még, a halál-szerven át nemzették, és a jövőben az embernek, ha újra felemelkedetté lesz, teljesen elcsenevészsedett, teljesen összezsugorodott füle lesz. A fül érzéke teljesen megszűnik. A fül alászálló mozgásban van; nagyobb ragyogásra és tökéletességre fejlődik ellenben majd fel, ami mag csupán ma, a gégefő. Tökéletes állapotában pedig azt mondja majd ki, amit az ember a világ számára saját lénye ismétléseként állíthat elő, mint ahogyan az Istenek az embert teremtményükként beszéltek a Földre. A világ haladása ezzel bizonyos értelemben megfordul. Ez az egész ember, amint megszemlélhettük őt, ahogyan előttünk áll itt, egy alászálló fejlődésnek a terméke, és, ha egy olyan szervet, mint a fül, vizsgálunk, mindenhol azt kell mondanunk: Ez a fül, mely a csontos elemeknek a hallócsontokban már a belső tömörségéig jutott el, ez a fül, lehet mondani, lefelé menő fejlődésének már utolsó stádiumába jutott. Az érzék, mint olyan, eltűnik. Az ember azonban a szellemiség világába fejlődik és kibontakozó szervei azok a hidak, amik a szellemiséghez vezetnek fel. Ilyen a viszony az érzékek világa és a szellem világa között, amennyiben az érzékek világára mutat minden elhaló szerv, a szellem világára a kibontakozódóban lévő szervek.

És a világban mindenütt így van, amennyiben ez a világ adott a számunkra. A világban mindenütt figyelemmel kísérhetünk bizonyos módon létesülve-alakulást és

elmúlást is. Tanulságos továbbá alkalmazni azt az ideát, amit a létesülve-alakulásról és az elmúlásról kaptunk, fontos, jelentőségteljes dolog a világ egyéb részére alkalmazni. Az ásványvilágban pl. olyasmi adott a számunkra, ami egy bizonyos módon szintén kibontakozó fejlődésben van, ami most csíráállapotban van. Ez pedig a higany. A higany az a fém, amely átváltozásokon megy majd át, azonban a tökéletesezés irányában. A higanynak mint fémnek nincsenek még elporlott állapotban mindazok az erői, amikkel minden anyag rendelkezik a szellemben, mielőtt anyaggá lesz. Spiritualitásából a jövőben még lényegi jellegűt lesz majd még képes kihelyezni és még más formákat is lesz képes öltetni; úgyhogy az ásványiség világában a higany egy bizonyos módon az emberi gégefőnek felel meg és bizonyos módon annak a szervnek is, melynek kiegészítő szerve a gégefő, a tüdőnek. Más fémek, mondjuk a réz pl. ezzel szemben egyfajta lemenő fejlődésben vannak. A jövőben ez majd így mutatkozik: nincs több spirituális ereje, amit kihelyezhet, hanem egyre inkább csak szilánkokra kell szóródnia, széthullania, világporrá lennie. Ezek az összefüggések, mint az imént előadottak, inkább példaszerűek, korunkkal kezdődően ezek inkább tanulmányozás tárgyát képezik majd. Egyre inkább tanulmányozzák majd a keletkezésben és elmúlásban való rokonságot a természet egyes birodalmaiban, és jutnak majd arra, hogy pl. nem csak pusztán kísérlet révén, hanem imaginatív megismerés révén található meg fémanyagoknak meghatározott emberi szervekhez való bizonyos fajta rokonsá-

ga, s amiből azután az adódik majd, hogy ezeket az anyagokat, amelyeknek a hatékonysága a külső tapasztalatból már részben ismert, az imaginációból kiindulva éppen az emberi testre gyakorolt gyógyító erejükben, reproduktív és helyreállító erejükben is megtanulják átlátni. Egyáltalán, az egyes lényiségek legváltozatosabb nemű rokonságaihoz jutunk majd.

Így például megismerjük majd, hogy a növényben mindaz, ami a magban rejlik, ami a mag erejében található, az emberrel más módon áll rokonságban, mint az, amit pl. a növény gyökere tartalmaz. Mindaz, amit a növényi gyökér tartalmaz, egy bizonyos szempontból az agynak (ld. 150. oldalon az összeállítást) és a csatlakozó idegrendszernek felel meg. És ez odáig megy, hogy ténylegesen mindannak élvezete, amit a növényi gyökér tartalmaz, bizonyos rokonságban áll azokkal a folyamatokkal, amik az agyban és idegrendszerben zajlanak. Úgyhogy az ember bizonyos módon, ha azt akarja, hogy az agyára és idegrendszerére, mint a szellemi élet fizikai eszközeire fizikai befolyást gyakoroljon, táplálékban azt veszi magához, ami a gyökerek erőiben található. Ekkor azt, amit felvesz magába, bizonyos módon mintegy gondolkodtat, szellemi munkát végeztet vele magában; mialatt, ha kevésbé hajlik – mondjuk – a gyökérszerű lényeg felvételére, akkor inkább ő maga, szellemisége lesz, aki az agyat és az idegrendszert használja. Látható ebből, hogy túlzott gyökér-táplálék az embert

lelki-szellemi átélését illetően önállótlanná teszi, mivel az objektív, a külső dolgozik őáltala, mert, mondhatni, önállósodnak az agy s az idegrendszer. Ha tehát nagyobb mértékben ő maga akar lenni az, ami dolgozik benne, a gyökér-fogyasztást illetően korlátoznia kell magát. Kedves Barátaim, ezek nem valamilyen diétára szóló utasítások; közlések csupán a természet tényeinek köréből. Kifejezetten intem Önöket, hogy ne minden további nélkül tartsák magukat az ilyen szabályokhoz. Nem minden ember tart már ott, hogy nincsen szüksége rá, hogy a gondolkodás erejét az objektívra hárítsa át; és igen könnyen megeshet, hogy az az ember, aki nem érett még, hogy a gondolkodás és az érzékelés erejét az objektív lelki étellel vállaltassa el, s ha ekkor elkerüli a növényvilág gyökereinek a fogyasztását, egyfajta hálósipkás állapotba kerül: spirituális-pszichikai része ugyanis nem elég erős hozzá, hogy a szellemiből olyan erőket fejlesszen ki, amik egyébként objektíven, az emberben lévő spirituális-pszichikai rész besegítése nélkül jutnak fejlesztéshez. Így áll a dolog. Minden diéta teljesen individuális és minden tekintetben attól a módozattól függ, hogy ebben, vagy abban a tekintetben milyen fejlődéssel rendelkezik az ember.

Az például, ami a növényi levélben van, hasonló módon áll összefüggésben azal, amit tüdőnek, és mindazzal, ami a tüdőrendszerhez tartozik, tekinthetünk. Itt olyannal találkozunk már, ami abba az irányba utal bennünket, hogy ilyen módon

szinte mérleget állíthatunk egy emberben, akiről pl. azt mondhatjuk, hogy légzőrendszere, öröklött hajlamainak következtében, vagy más körülmények folytán mintegy többletben van belülről fenntartva. Nála jó lenne, ha eltanácsolnák, hogy táplálkozásában azt vegye elsősorban magához, amit a növények levelei szolgáltatnak. Annak ellenben, kinek a légzőrendszere, tüdőrendszere számára segítséget kívánunk nyújtani, jól tesszük, ha azt tanácsoljuk, fogyassza a lehető legtöbb levélfélét. Ezek a dolgok aztán ismét azokkal a gyógyerőkkel függenek össze, amelyek kinn a világban, az egyes birodalmakban találhatók, ugyanis az egyes növényeknek azok a részei, amik rokonságot mutatnak ilyen szervekhez, a növénynek ezek részei azok elsősorban, amik az emberi organizmus ezeknek a szféráinak, ezeknek a területeinek a számára is tartalmaznak gyógyerőket. Így tehát a növények gyökerei sok gyógyerőt tartalmaznak az idegrendszer vonatkozásában, a levelek sok gyógyerőt a tüdőrendszer tekintetében.

A növények virágai sok gyógyerőt tartalmaznak a veserendszer tekintetében, pl. és a növények magvai egy bizonyos módon gyógyerőket a szív számára; a szív vonatkozásában csak akkor rendelkeznek gyógyerővel a mag erői, ha, hogy úgy mondjuk, a szív a vérkeringésnek túlzottan ellenszegül; ha a vérkeringésnek túl erősen enged, úgy többé nem azok az erők többé, amik a termésben vannak, a kiérett mag-

ban tehát, amiket tekintetbe kell venni. Nézzék, ezek egyedi utalások, amik akkor adódnak, ha arra vagyunk tekintettel, hogy abban a pillanatban, amikor az embertől a bennünket körülvevő természetbe hatolunk, az, ami a bennünket körülvevő természetbe az érzékeknek jelenik meg, ami az érzéki világhoz tartozik, tulajdonképpen felszín csupán.

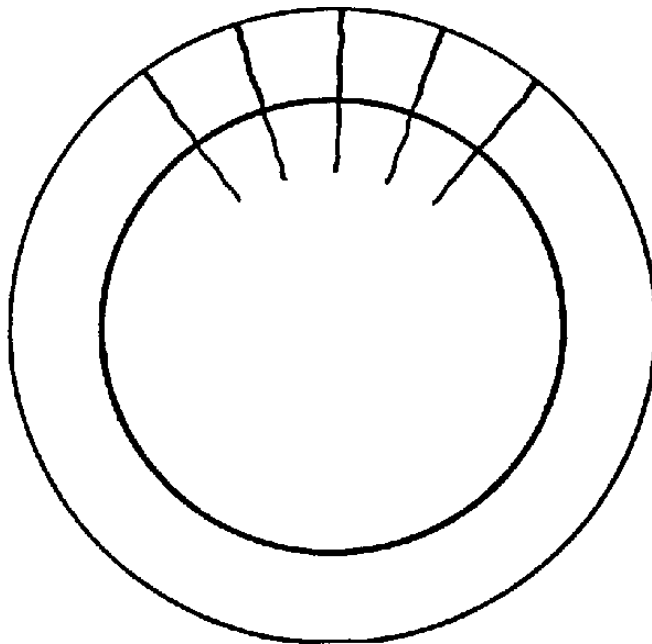
Gyökér	–	Agy
Levelek	–	Tüdő
Virágzat	–	Vesék
Mag	–	Szív
Termés	–	Vérrendszer

Tehát a növényeken az, ami az érzéki világhoz tartozik, csak a felszínes; a mögött, ami az íz, a szaglás számára jelenik meg a növényen, a növény szellemi-lelki erői állanak. Ezeket a szellemi-lelki erőket azonban a növény nem úgy tartalmazza, hogy így mondhatnánk: minden egyes növény lélekkel áthatott volna, mint ahogyan minden egyes ember lélekkel áthatott. Nem ez az eset. Az, aki azt hinné, minden egyes növény lélekkel áthatott, ugyanannak a tévedésnek adná oda magát, mint az, aki azt hinné, hogy minden hajszál, vagy a fülcimpa, vagy az orr, vagy egy fog lélekkel áthatott az emberben. A teljes ember a lélektől áthatott. És az ember lelki részébe

akkor pillanthatunk csak be, ha részeitől az egészhez lépünk. Ezt azonban minden lénynél meg kell tennünk. Spirituális értelemben kell minden egyes lénynél nagy gonddal rájönni arra, hogy rész-e, vagy bizonyos értelemben egész-e. A Föld valamennyi növénye önmagában semmiképpen nem egész, csak rész, tag. És valóságosról tulajdonképpen csak akkor beszélünk, amikor arról beszélünk, amihez a növények részekként, tagjaiként tartoznak. Az embernél fizikailag is látjuk azt, amihez fogai, amihez fülcimpája, amihez ujjai tartoznak, fizikailag is – mint a teljes organizmushoz tartozónak látjuk. A növényeknél azt, amihez az egyes növények tartoznak, nem látjuk a fizikai szemmel, fizikai szervvel nem észleljük, hanem itt mindjárt a résztől az egészhez, itt mindjárt a szellemibe jutunk. És a lényeket tekintve ezt kell mondanunk: A növényvilág lelki része olyan, amelynek a növények csak egyes szervei. És csak kevésszámú lény van az egész Földön, amelyek mintegy összezsúfolva vannak a Földben, és amelyeknek, a növények úgy az egyes részeik, mint ahogyan az ember a haját viseli.

Ha akarjuk, arról beszélhetünk, hogy, ha a növényen, amennyiben érzékeinknek jelenik meg, túllépünk, a növények csoportlelkeihez jutunk, amik a növényhez úgy viszonylanak, mint egész a részéhez. Nagyjából hét csoportlélek van, akik mint növénylelkek a Földhöz tartoznak és valamennyinek a Föld középpontjában van meg

bizonyos módon a maga lényének középpontja. Úgyhogy a Földet nem csupán ennek a fizikai labdának képzelhetjük el, hanem, hét ilyen többé-kevésbé nagy, vagy kis szférától áthatva, s mindnek a Föld középpontjában

mint valami saját szellemi központja van. És ezek a szellemi lények hajtják a Földből a növényeket. A gyökér a Földközéppont felé növekszik, mivel tulajdonképpen arra szándékozik tartani, és csak az egyéb földi matéria akadályozza, hogy a Földközépig hatoljon. Minden növényi gyökér törekvése a Föld-Középpontjához hatolni, ahol annak a szellemi lénynek a középpontja található, akihez a növény tartozik.

Látjuk tehát, hogy valami rendkívül fontosat tartalmaz az alábbi alapelv: hogy mindig az egészhez kell elmenni, hogy minden lénynél azt kell nézni, rész-e avagy egész. Újabban néhány természetkutató a növényeket lélekkel áthatottnak veszi; még hozzá az egyes növényeket. Ez nem szellemesebb annál, mintha egy fogat hívnánk embernek; ugyanazon a szellemi nívón áll az előbbi is. És mindaz, amire éppen ma sokan azt mondják: de ez tiszta teozófia, mert azok is a növényeket lélektől áthatottnak tekintik – a jövő számára semmivel se több, mint tudományos makulatúrapapír. Individuális egyedi lelkeket keresni a növényekben ugyanis azt jelentené: kihúrom a fogát valakinek és a fogban az emberi lelket keresem. A növénylelket ne az egyedi növényben, hanem úgy keressük, hogy annak a legfontosabbik része a Föld középpontjában található, amely felé, mint a növényi lét legszellemibb része felé igyekvő erőként vonzódik a gyökér.

Ha szemügyre vesznek most egy ilyen birodalmat, úgy a mai természetszemlélet nézőpontja alapján biztosan olyasmi tűnik majd fel, ami bizonyos módon oly közel segíthet az igazság kapujához, ahogyan Mefisztó viszi el Faustot az Anyák Birodalmához: nevezetesen éppen a legkülsőbb kapuig, s nem be, az Anyák Birodalmába. Ugyanis éppoly kevésbé, mint ahogyan Mefisztó képes Fausttal leszállni az Anyák Birodalmába, éppoly kevésbé képes a mai természettudomány a szellemibe hatolni. Ahogyan azonban Mefisztó szolgáltatja bizonyos módon a kulcsot, a természettudomány is megadja a kulcsot; csak nem akar maga belépni oda, mint ahogyan Mefisztó sem akar maga lépni be az Anyák Birodalmába. Bizonyos módon tehát támpontokat ad a természettudomány ma nekünk, amik azután, amikor azt úgy ismerjük meg, ahogyan ezekben az előadásokban körülírtuk, ezt a megismerést gyakran az igaznak a kapujához vihetik el.

Így beszél a kortársi természettudomány, amennyiben elfogadta Darwin indítását, pusztán az érzékek világából vezetni le egy fontos természettudomány alaptételt, az úgynevezett létért való küzdelemről. Ki ne akarná észrevenni ezt a létért való küzdelmet mindenütt, ha azt veszi szemügyre, amit a külvilág mutat? Óh, ez a létért való küzdelem mindenütt szembeűnő. Azt kell csak megfigyelnünk, mennyi, számtalan csírárt raknak le a tengeri állatok a tengerbe, vagy a partszélre, s mennyi megy tönkre

belőlük és milyen kevesen fejlődnek ki igazi állattá; milyen kevés csíra válik tehát állattá ismét és hogyan megy tönkre a többi. Már itt indul egy mondhatni látszólag félelmetes létért való küzdelem. És el is kezdhetne sajnálkozni valaki, ha csak az érzékek világára hallgatna, s így szólhatna: A millió és millió csirából a létért folytatott küzdelemben annyian mennek tönkre és csak kevés boldogul. – Ez azonban egyik oldala csak egy gondolatnak! Ragadjuk csak meg másik végénél ezt a gondolatot! Hogy gondolkodásukat egy bizonyos irányba segítsen, szeretném arra buzdítani Önöket, hogy a gondolatot másik végénél ragadják meg. A létért való küzdelem miatt a következő módon is sajnálkozhatnak: Tekintetüket egy gabonaföldre is irányíthatják, amelyen ennyi meg ennyi kalász áll, ennyi meg ennyi maggal, és most rákérdezhetnek: Mennyi mag, ami itt a gabonakalászokban nyugszik, megy eredeti célját tévesztve veszendőbe, és belőlük milyen keveset juttatnak a Földre vissza ismét, hogy ugyanolyan értelemben újjá legyen, mint amilyen a régi volt? Tekintetüket tehát egy gabonaföldre irányítjuk, amely gazdag termékenységben kihajtott és azt mondjuk: Vajon, ami itt kihajtott, abból mennyi pusztul el anélkül, hogy céljához ért volna és csak keveset helyeznek földre ismét, hogy ugyanolyan fajtájú új növények jöjjenek létre. – Itt is úgy áll a dolog, csak kissé más úton, mint a tengeri állatoknál, ahol úgyszintén csak kevés csíra jut el kifejlődéséhez.

Meg szeretném azonban kérdezni most Önöket, mi lenne az emberrel, akinek ennie kell valamit, ha minden gabonaszem újra a földbe kerülne? Tegyük fel, lehetne úgy is, hogy – elméletileg mindent feltételezhetünk – annyi terem, hogy minden gabonaszem ki tudjon újra kelni; de gondolunk ekkor arra, hogy mi történék azokkal a lényekkel, akiknek gabonából kell táplálkozniuk! Látják, itt valami igen figyelemre-méltóhoz érkezünk: itt egy olyan hitnek a megrázkódtatásához érünk, mely jogosultnak tűnhet számunkra, ha az érzékek világát nézzük. Jogosultnak tűnhetne, ha – mondjuk – egy tisztán érzéki lét vonatkozásában tekintünk egy gabonaföldre, hogy minden egyes szemből ismét egész növény legyen. A nézőpont azonban esetleg hamis. A világ egyetemes összefüggésében esetleg nem úgy van, hogy helyesen gondolkodunk, ha minden magszemcséhez azt a célt is rendeljük, hogy ismét egész növényé váljon; ellenben úgy is állhat a dolog, hogy semmi sem jogosít fel rá, hogy azt mondjuk, hogy azok a magvak valahogyan eltévesztették világcéljukat, amelyek más lények táplálására szolgálnak; éppoly kevésbé, ahogyan semmi sem kényszerít rá, hogy azt mondjuk, hogy a tengeri halak magvai elvették céljukat, amelyek nem váltak ismét halakká. Ugyanis ténylegesen emberi előítélet, hogy minden egyes magnak ismét ugyanazzá a lényé kell lennie. Az egyes lények feladatait ugyanis csak azáltal mérhetjük fel, ha tekintetünket ismét az egészre irányítjuk. És ha az, ami évenként milliószorosan megy tönkre a tengerben, nem is lesz hallá, más lények szá-

mára mégis – ha az ember most csak nem tekinti át – táplálékul szolgál, más lények számára adja oda magát. És tényleg, azok a szellemi szubsztanciák amik a létbe küzdik magukat a látszólag tönkremenő tengeri magvakban, ezek nem sopánkodnak rajta, hogy nem érik el céljaikat, hogy más lények táplálékává válnak, hogy ezeknek a más lényeknek a lénye veszi fel őket. Az ember, aki értelmével kívül áll, azt hiszi, hogy csakis annak van jelentősége, ami úgymond ahhoz a célhoz tart, amit érzékei révén kell végső célnak tekintenie. Egy előítéletmentesen a természetre irányított tekintet egy lény minden stádiumában valami tökéleteset talál, és egy ilyen tökéletesség nem abban van csak meg, amivé egy lény válik, hanem abban, ami.

Ezek a szellemtudományból nyert gondolatok, amiket meg kell pendíteniök Magukban. És ha most a külvilágból saját lelkükbe tekintenek vissza, észlelik majd, hogy ebben a lélekben a gondolatok bősége található, amik szakadatlanul áramlanak ebbe a lélekbe, szakadatlanul, felélednek ebben a lélekben, és e gondolatok közül keveset formálunk csak meg tisztán, csak kevesen válnak az emberi lélek tudatos részévé. Tegyenek a városban valamilyen utat és gondoljanak arra, hogy mennyi minden ront itt be lelkükbe és milyen keveset figyelnek úgy meg, hogy az azután lelki életük maradandó alkotórészévé válik. Szakadatlanul vesznek fel benyomásokat, és e benyomások tömege ahhoz, ami lelkük maradandó tudatos birtokává lesz, éppen

úgy viszonylik, mint a tengerben évente keletkező halikrák aránylanak ahhoz, ami igazi, kifejlődött hallá válik. Belső lelki életünkben egy széles terület alapjain is el kell végezniük állandóan ezt a procedúrát, hogy ugyanis csak keveset hagyni kibontakozni. És, ha az ember csak kissé is kideríti, hogy a fantázia- és képzetalakzatok mekkora tengerárjából merül elő, amikor az alvásból serken fel, ha egyeseknek az álom még némi nyomot jelez a végtelenül gazdag életről, amit alvásállapotában él át, úgy arra is rájöhet, hogy jelentőséggel bír az is, ha annyi mindent vesz fel magába, ami nem kerül világos tudatra. Ami ugyanis világos tudatra jut, az emberek belső munkája számára elveszett, az nem dolgozik többé az érzékszervek rendszerén, a mirigyszerveknek a rendszerén, az emésztés, az ideg-, izom-, csont-, stb. rendszereken. Az ami a lélekben tudatossá válik, amit tudatos belső lelki tartalomként hordoz a mai ember magában, nem dolgozik többé, azt épp az jellemzi, hogy a teljes ember talajáról elszakadt és éppen ez által jut az ember tudatára. Az, ami ezekhez a tudatos képzetekhez úgy aránylik, mint a sok ikra a kevesekhez, amik halakká lennek, az ide beérkező hallatlanul sok külső benyomás, amik nem jutnak a tudatba, az dolgozik a teljes emberen.

Szakadatlanul dolgozik a teljes emberen tehát az, ami környezetében van. Nézék csak, az álom gyakran arra is tanít, hogy valójában nem csak az vonul be a lélek-

be, ami azután tudatos képzetként él tovább, hanem, ahogyan más benyomások is a lélekbe kerülnek. Olyan dolgokra kell csak figyelniük, amilyenek ezerszám megtalálhatók az életben. Egy bizonyos szituáció képezi álmuk tárgyát: Valakivel szemben állanak, aki egy másik emberrel beszél. Harmadikként állanak itt. Egészen pontosan megálmodják a szóbanforgó ember arcát, stb. Azt mondják magukban: Honnan jön vajon ez az álom? Azt a benyomást teszi, mintha olyan személyekkel foglalkozna, akiket a fizikai életben ismerek, indításában tehát a fizikai síkra megy ki. De honnan is az álom? Ezt sem nem láttam, sem nem hallottam. Most pedig kutassanak, és ha pontosan kutatnak, megtalálhatják, hogy mégis, néhány napja egy vasúti kocsiban szembenálltak azzal az emberrel, az azonban tudattalanul haladt el akkor Önök előtt. Mégis beleélte magát. Megfigyelésbeli pontatlanság csupán, hogy az emberek nem tudnak ilyesmiről.

Mindenesetre ilyen képzetek, amiket ilyen módon az álom tárt szemeink elé, nem a legfontosabbak, amik benyomások módján hatnak a lélekre, hanem egészen mások. Gondoljanak kedves Barátaim csak arra, hogy az, amit tegnap mutattam Önöknek be, állandóan megtörtént az emberiségfejlődés során. Csontrendszere révén szakadatlanul imaginációkat hozott létre az ember, izomrendszere révén folytonosan inspirációkat juttatott a világba, idegrendszere által szakadatlanul intuíciókat. Ez minden a vi-

lágban van. Azt, ami gonosz, ismét vissza kell vennie az embernek és sorsával leró-
nia. A másik azonban kinn, felépít és alakít és szakadatlanul környezi az embert.
Mindaz, amit, mondjuk csak az atlantiszi katasztrófa óta juttatott a földi világnak az
ember imaginációk, inspirációk és intuíciók vonatkozásában, ténylegesen meglévő és
a környezetünkhöz tartozik. Mindez, amennyiben az, amit emberek létrehoztak, va-
lamilyen jó volt, azt az egyedi embereknek nem kell *karmá*-juk lefolyásába
visszavenniök; azt, amit azonban századokon és századokon át az egymást követő
korszakok során mintegy kijuttattak a szellemi Földatmoszférába, az az emberek
számára, akik most tovább-élnek, éppúgy igazából van jelen, mint ahogyan itt a leve-
gő a fizikai ember számára. Ahogyan az ember belélegzi a fizikai levegőt, ahogyan a
levegő a környezetéből fizikai belsőjébe hatol, úgy hatolnak az emberbe azok a dol-
gok, amik inaginációkként, inspirációkként és intuíciókként fejlődtek ki és az ember
a maga lelki- szellemi részével résztvesz mindebben. A fontos pedig most az, hogy
az ember ne kifejezéstelenül álljon szemben azzal, amit korábbi földi élete során ma-
ga közölt a Földdel, hogy tehát ne idegenül álljon ezzel szemben. Az ember azonban
csak azzal válhat rokonná, amit így szellemi tartalomként kebeleztetett be a Földbe,
amikor majd lassan megszerzi a képességet hozzá, hogy ezeket a dolgokat lelkébe
vegye be.

Hogyan történik azonban ez? Nézzék, ha a Földfejlődés szellemi értelmébe hatolunk, megmutatkozik, hogy azokban az időkben, amikor az atlantisz utáni emberben volt még valami a régi szellemi látásból, imaginációi, inspirációi és intuíciói egészen átfogó értelemben kerültek közlésre a szellemi Földatmoszféra felé. Ez volt kiváltképpen az az idő az ilyen szellemi szubsztanciák kibocsátására. Az atlantisz utáni negyedik korszak óta, különösen pedig a mi jelenkorunk óta egyre inkább érkezünk el oda, hogy kevesebbet juttatunk ki, s inkább vagyunk arra ráutaltak, hogy a régit, velünk rokonként vegyük fel, ismét magunkba visszavenni azt, ami kibocsátásra került. Ez azt jelenti: az ember arra kényszerül, hogy mintegy valamely korábbi szellemi kilégzőfolyamattal egy szellemi belégzőfolyamatot állítson szembe. Az embernek egyre érzékenyebbé és egyre fogékonyabbá kell válnia a világban meglévő szellemi irányában. Régi idők számára nem volt annyira szükséges ez, mivel bensőjükből képesek voltak szellemit kiültetni; volt tartalékalapjuk. Az atlantisz utáni negyedik korszak óta azonban ez annyira kimerült, hogy a jövőben bizonyos értelemben azt lehet majd csak kihelyezni, amit belélegeztünk, beszívtunk előbb. Hogy földi létének ebbe az új missziójába megértő módon találja bele magát az ember, éppen erre szolgál az autentikus Szellemtudomány, amely azoknak az embereknek a számára, akik irányában már ma vonzódást tapasztalnak, nem azért megfelelő, mert a többi hóbort mellett épp ez a szellemtudományi hóbort is a világra jött; hanem az autentikus Szellemtu-

domány legbelsőbb értelemben az egész Földfejlődéssel függ össze, azzal függ össze, hogy az ember rá van utalva arra, hogy fokozatosan megértést hozzon fel a maga körül lévő szellemi irányában. Azok az emberek ugyanis, akik a mi korunktól kezdve semmilyen megértést nem fejlesztenek ki az érzékek mögötti szellem számára, az érzéki világ mögötti szellemi világ számára, azokhoz fognak hasonlítani, akik fizikai testükben annyira tönkretették légzési rendszerüket, hogy nem jutnak levegőhöz a légzéskor, hogy légszomjban szenvednek. Ma úgy van még, mivel fogalmakban ősrégi emberi bölcsesség maradt meg, ma úgy áll még a dolog, hogy az emberek ezeket a régi fogalmakat fogyasztják. Aki azonban szellemi szemekkel nézi az utóbbi idők emberi fejlődését, észreveszi: bármennyire is halmozódnak a találmányok és felfedezések a külső anyagiban, a szellemi tartalom figyelemreméltó módon a kimerülése felé tart. Új fogalmak, új ideák, egyre kevésbé fakadnak az emberiség számára. Csak azok, akik a régi ideákat nem ismerik és mindig a régit fedezik fel a maguk számára, azaz akik bizonyos módon egész életük során kissé éretlenek maradnak, csak azok hihetik, hogy most ideák – mint olyanok – érlelődhetnek. Nem, az absztrakt, az értelmi ideáknak a világa, ez kimerült. Nem fakadnak új ideák. Tálesznél kezdődött bizonyos értelemben az értelmi ideák megszületése a nyugati gondolkodás számára. Most bizonyos értelemben ennek a végén tartunk, s filozófia, mint ideatudomány, a végéhez ér. Meg kell tanulnia, ahhoz felemelkednie az embernek, ami az ideákon és

gondolatokon túl – amelyek szintén csak a fizikai síkhoz tartoznak –, ami ezen a világon túl helyezkedik el. Először az imaginációkhoz fog felemelkedni. Ezek ismét valami reálissá lesznek a számra. Ezután az emberiség szellemisége számára új megtermékenyülés történik majd. Ezért fakadnak számunkra a Szellemtudományban a fontos kozmikus folyamatok számára az imaginációk. Nézzék csak meg, mennyire eltér a Szaturnusz, Nap és Hold leírása egyéb dolgokétól, hogyan viszonylik ez a többi tudomány absztrakt fogalmihoz. Mindent képszerűen kell adni, úgy, hogy az a külső érzéki világban nem közvetlenül realizálható. A régi Szaturnuszról azt mondjuk, hogy pusztán hóállapota van. A mai érzéki világának ez képtelenség, mivel egy pusztá hőszubsztancia sehol sem létezik az érzékek világa számára. Ami azonban értelmetlenség az érzékek világának, igazság a szellem világának és a szellem világába beleélnie magát, ez az, ami az ember közvetlen dolga a jövő irányában. Azok ugyanis, akik nem határozzák el magukat, hogy a szellem levegőjét lélegezzék, amelynek az irányában az emberi lelket a Szellemtudomány révén – egy olyan Tudomány révén amely a pusztá érzékekén túllép – kell fogékonytá tenni, azok tehát, akik a szellemi tudományra nem akarják fogékonytá tenni magukat, ezek tényleg olyan állapot elébe mennek, amelyet ma már tényleg bizonyos értelemben sokak számára közeledni láthatunk: szellemi légszomj, és vele a szellemi kimerültség, amely azután szellemi tüdőbajhoz, szellemi tüdővészhez vezet.

Ez jutna osztályrészül az embernek a Földön, azoknak, akik csak az érzéki világ mellett akarnának megmaradni: hogy szellemi tudóvészben mennének tönkre. A jövőben úgy fejlődik majd a kultúra, hogy olyan emberek élnek majd, a szellemi világ iránti teljes fogékonysággal, csupa-lélekkkel és nyílt szívvel, s azért, ami először Szellemtudományként jut hozzánk, azért, ami azután az imagináció, inspiráció és intuíció világaként teljesen önmagától fakad majd az emberi lelkekben. Ez lesz majd az emberiség egyik részével, hogy megértést és odaadást tanúsít a szellem e világának irányában. Azok az emberek lesznek ezek, akik azt a feladatot amely a Föld elé van tűzve, teljesíteni fogják. Mások esetleg az érzékek világánál maradnak meg, nem akarnak előrejutni az érzékek világán és az érzéki világnak azon a puszta árnyékán túlra, mely a filozófiai fogalmakban, a külső tudományokban adható meg. Ezek szellemi légszomj, szellemi tudóbaj, szellemi sorvadás elé néznek, akik elszáradnak a földi léten belül és nem érik el azt, ami a Földfejlődésnek kitűzött célja. A fejlődésnek azonban úgy kell lefolynia, hogy minden egyes ember megkérdi a maga lelkétől: Melyik utat választod? Mintegy balra és jobbra állanak majd a jövőben az emberek: azok, akik számára egyedül az érzéki világ lesz igazság, s azok, akik számára a szellem világa, a spirituálisé lesz igazság.

Miután azonban az érzékek, mint az emberi fül, eltűnnek majd, miután a Föld végére minden földi érzék is eltűnik, most képet alkothatnak arról, mennyire reálisnak kell venni azt a tudóvéaszt, azt a bizonyos sorvadást. Ha az érzékek világára hagyatkozunk, olyasmire hagyatkozunk, ami a Földfejlődés jövője során elhagyja az embert. Ha a szellem világához hatolunk tovább, úgy ahhoz fejlesszük magunkat, ami a Földfejlődés jövője során egyre jobban és jobban kerül közel az emberhez. Ha jelképet kívánunk felhasználni, azt mondhatjuk: Egykor az ember ott állhat majd a Földfejlődés végén és Faust-hoz hasonlóan, miután Faust kívülről megvakult – (ugyanis nem csak külsőleg megvakultan áll majd ott ez az ember, de kívülről süketen, külsőleg ízlelés nélkül, külsőleg szaglás nélkül) – és így szólhat: „Egyedül a bensőben világít ragyogó fény, egyedül a bensőben hangzik legnagyobb ember hang és emberi szó.” Ezt mondhatja majd az az ember, aki a szellem világa felé fordul. A másik ellenben, aki az érzékek világánál akarna megállni, olyan Faust volna, ki – miután külsőleg megvakult – magához így kellene, hogy szóljon: Vakká lettél a külsőben, a bensőben azonban szellemi fény nem világít, egyedül a sötétség fogad be. E két Faust-természet közt kell a Föld jövőjét illetően választania az emberiségnek. Az első Faust ugyanis a szellem világához fordulna, a másik Faust ellenben az érzékek világa felé fordulna és azzal válnék rokonná, amit az ember a maga lényegtelen voltának kellene érezzen, amely minden lényegétől megfosztja. Az, amit szellemi

magasságokból kívántunk lehozni, az ember közvetlen élete számára így veszi ki magát kedves Barátaim! És úgy vélem, az ember megtakaríthatja annak szavakba foglalását, ami a szellemi tudomány igazi megértéséből morális alapelvek, akarat hajtóerő tekintetében származhat. A helyesen megértett bölcsességből születik ugyanis majd meg a helyesen értett erény az emberi szívben. Törekedjünk a Világfejlődés valódi megértésére, keressük a bölcsességet, és nem marad el, hogy a bölcsesség gyermeke a szeretet lesz!

Ezt kívántuk ezekben az előadásokban kifejtetni.

SZELLEMTUDOMÁNYI KIADVÁNYOK

Massimo Scaligero:

Értekezés az Élő Gondolatról – Szerző életrajzával bővítve

A Meditáció Gyakorlati Kézikönyve

A Gondolat mint Anti-matéria

Grál – Tanulmány a Sacro Amore Misztériumáról

Gyógyulás a Gondolattal

A Fény – bevezetés a teremtő imaginációba

Rudolf Steiner:

Rózsakeresztes Szellemtudomány,

Az új Ízisz, az isteni Szófia keresése

Egy út az ember önmegismeréséhez

Filozófia és Antropozófia

A gyermek nevelése – Szellemtudományi szempontból

Hogyan jutunk a Magasabb Világok megismeréséhez?

Érzéki Világ és Szellemi Világ

A Földfejlődés Szellemi-Valós Háttére

A Magasabb Megismerés Fokai

Az Emberi Temperamentumok Titka

A János-Evangélium

„A színek a fény tettei...” – egy szellemi színtan felé

A Napkelet és a Kereszténység Misztériumai

A Szellemi Világ Küszöbe

J.V Andrae-R.Steiner:

Christian Rosenkrenz Kémiai Menyegzője

Giovanni Colazza:

A Beavatásról

***A SZELLEMTUDOMÁNYI KIADVÁNYOK
BESZEREZHETŐK A FŐVÁROSBAN :***

Írók Boltja VI. Andrásy út 45.

Pedagógusok Könyvesboltja V. Múzeum krt. 3

„Elixír” Könyvesbolt XIII. Révész u. 2/C

„Stúdium” Könyvesbolt V. Váci utca 22.

„Mentor” Könyvesbolt V. Dorottya u. 8.

„Magiszter” Könyvesbolt V. Városház u. 1.